

MİMAR SİNAN

ISSN 1301-2762

4. En Muh.: Büyük Üstad Mesajı ..... Tunç TİMURKAN
6. Message of the M.W. Grand Master ..... Tunç TİMURKAN
9. Masonlar, Localar ve Loncalar..... Celil LAYİKTEZ
29. Çağdaş Bakış Açısından Masonluk..... Özkan ARAS
38. Mâlik İlkelerin
Haricî Hayata Yansıtılması..... Ergun ÇOBANOĞLU
45. Gül Sembolü..... Ergun ÖNEN
55. Şekûr Okten K..... Raşid TEMEL
58. Ölümsüzlük Kavramı Üstüne..... Ali DİNÇOL
66. Düşünce Özgürlüğü ve Lâiklik..... Ahmet ARZAN
75. Felsefe, Düşünce ve Masonluk..... Mehmet Fuat AKEV
84. Zamanı Yönetmek..... Koray DİNÇOL
97. Localardan Haberler ..... Mimar SİNAN
112. Aramızdan Ayrılanlar ..... Mimar SİNAN

YIL : 1998

NO : 107

MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.

İnancınız sağlamsa, mutlaka başaracaksınız.

Şâni Yüce Kur'an, S.III.139

Kapak Kompozisyonu : ŐİNASI BARUTÇU
Y E N İ L İ K B A S İ M E V İ
Tel. 243 55 72 - 245 32 48 ☆ İSTANBUL - 1998

MİMAR SİNAN

**Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
tarihî, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.**

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına

İmtiyaz sahibi : Tunç TİMURKAN

Yazı İşlerini fiilen idare eden : Osman S. ALTINAY

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR.

ISSN 1301-2762

SAYI : 107 Nuruziya Sokağı 25, 80050 – Beyoğlu Tel : 0 212 251 26 50 MART 1998

4. En Muhîm Büyük Üstad Mesajı .....Tunç TİMURKAN
6. Message of the M.W. Grand Master ..... Tunç TİMURKAN
9. Masonlar, Localar ve Loncalar.....Celil LAYİKTEZ
29. Çağdaş Bakış Açısından Masonluk..... Özkan ARAS
38. Mâ'îk İlkelerin
Harcî Hayata Yansıtılması..... Ergun ÇOBANOĞLU
45. Gül Sembolü..... Ergun ÖNEN
55. Şekûr Okten K..... Raşid TEMEL
58. Ölümsüzlük Kavramı Üstüne..... Ali DİNÇOL
66. Düşünce Özgürlüğü ve Lâiklik..... Ahmet ARZAN
75. Felsefe, Düşünce ve Masonluk..... Mehmet Fuat AKEV
84. Zamani Yönetmek..... Koray DİNÇOL
97. Localardan Haberler ..... Mimar SİNAN
112. Aramızdan Ayrılanlar ..... Mimar SİNAN

EN MUH.-. BÜYÜK ÜSTAD MESAJI

Aziz Kardeşlerim,

Türkiye Büyük Logosu kurulduğu günden bu yana büyük gelişmeler göstermiş ve artık aramızda bulunmayan pek çok kardeşin de katkıları ile Türk Masonluğunu belli bir noktaya getirmiştir. Daha bu asrın başında bile, dağınık bir halde ve birkaç localardan ibaret olan obediyanımız yüz yıldan kısa bir sürede, hem kuvvetli bir bünyeye kavuşmuş, hem de Masonluk kültürünü memleketimize yerleştirmeye muvaffak olmuştur. İlk önce yabancılar tarafından kurulmuş ve onların ekseriyette olduğu localar, bilâhare yerlerini tamamen Türklerden oluşan localara bırakmıştır.

Fakat gelişmenin daha da mühim tarafı, yanlış ve eksik olan kuruluş şekli dolayısı ile Dünya Masonluğundan kopmuş ve izole olmuş durumda bulunan Türk Masonluğunun, muntazam Masonluğa

kazandırılması olmuştur. Bu konuda hizmeti geçen bütün kardeşlere, Türk Masonluğu ilelebet müteşekkik kalacaktır. Bu kardeşlerin pek çoğu artık maalesef aramızda bulunmuyor, ancak halen hayatta olan bir kaç kardeşim bu büyük mücadelenin şahitleridir.

Bu kardeşlerin çalışmaları ve büyük mücadeleleri neticesinde Türk Masonluğunun nimetlerinden istifade eden bizler, geçmişini hiç bir zaman unutmamalıyız. Türk Masonluğunun ikiye ayrılması ve kendi içimize nifak sokulmasını, dış âleme ve öteki obediyanların karşısında itibarımızın sifıra inmesine sebep olan hadiselerin unutulması büyük bir hatâ olur.

İyi niyetle yapılmış intibaini uyandırırsa bile, illegal masonik teşkilâtlarla gerçekleştirilen temasların Türk Masonluğunda telâfi edilemez yaralar açabileceğini bilmemiz gerekir. Ne gerekçe ile olursa olsun illegal bir teşkilât ile muntazam bir Masonluğun birleşmeyeceği açıktır. Bu konuda genç mason kardeşlerimizde yanlış beklentiler uyandırmak, ilerde hesabı verilemeyecek kadar büyük bir mesuliyettir.

Masonluk, nasıl kendini dışardan yapılan saldırılara karşı müdafaa edebiliyorsa, içerden gelebilecek bu tür tehlikelere karşı da koruyabilecek güce sahiptir. Kardeşlerim, dilerim ki Evrenin Ulu mimarı bize yardımcı olsun ve Türk Masonluğunu 1965'lere geri değil, 2000'li senelere yâni ileri doğru götürebilelim.

Tunç TİMURKAN
Büyük Üstad

MESSAGE OF THE M.W. GRAND MASTER

Dear Brethren,

The Grand Lodge of Turkey showed great improvements since the day of its foundation and, with the contributions of numerous brethren, some of which are no longer with us, Turkish Masonry reached a certain point. Our Grand Lodge, which consisted of few lodges in the beginning of the century, managed to develop a strong body in less than a hundred years, as well as establishing the masonic culture in our country. The lodges which were formed by the foreigners were eventually turned over to the lodges where the Turks were in majority.

But the more important part of the development was to have Turkish Masonry, which was irregularly established in the beginning and been shut off by the world Masonry, to be accepted among

the regular masonic bodies. Turkish Masonry will be eternally indebted to those brethren who contributed to this cause. A large number of these brethren are no longer among us, but those brethren who are still alive are the witnesses of this struggle.

We who benefit today from the Turkish Masonry because of the big struggle of these brethren should never forget the past. Forgetting the incidents which caused the splitting of the Turkish Masonry into two, loosing our prestige in the eyes of the profane world and other Masonic constitutions, creating enmity amongst us, will be a grave mistake.

We must know that, contacts established with irregular masonic bodies, even if it appears to be done with goodwill, may cause unrepairable injuries in the Turkish Masonry. It is clearly evident that, whatever the reason may be, a regular masonic body cannot join within an irregular organisation. To give false hopes to our young mason brethren is a responsibility which cannot be accounted for in the future.

As Masonry can defend itself against the attacks from the outside world, it also has the power to stand against this type of dangers that may come from within. Brethren, I pray that the Great Architect of the Universe help us and we carry the Turkish Masonry to the years of 2000 and not back to 1965s.

Tunç TIMURKAN
Grand Master

DERGİNİZİN RİCASI

Mimar Sinan Dergisinde yayınlanacak yazıların, yabancı dillerin etkisinden arınmış bir Türkçe ile kaleme alınmış olmasının yanında, alışılmamış eski veya yeni kelimelerden kaçınılması, seçilecek konuların çağdaş ve gerçekçi bakışla incelenmiş tarihi, felsefi ama mutlaka bizlere has bir nitelikte olmasına da, özen gösterilmesi beklenmektedir. Böylece, sizlere sunulan İç Tüzüğümüzün maddelerine de uyulmuş olacaktır.

Kardeşlerimizden, gerekli titizliği içeren yazılarını beklediğimizi sevgilerimizle duyururuz.

- 4.1 - Hürmasonluk tarihi, sembolleri ve efsaneleri üzerinde incelemeler yapmak,*
- 4.2 - Türkiye'de Masonluğun kuruluşu, yayılması ve gelişmesi ile ilgili tarihi bilgileri araştırmak, derlemek,*
- 4.3 - Masonluğun ilke, amaç ve yazılı olan veya olmayan kurallarını belirleme ile, çeşitli obedienslarca kabul edilen veya ulusal özelliklerine daha uygun düşen değişik esasları, tanıma ve ayırma suretile, bunlarla ilgili incelemelerde bulunmak,*
- 4.4 - Yukarıda 4.3 maddesinde belirtilen konularla ilgili ve onlara paralel olarak, Türkiye'de kurulmuş ve gelişmiş Hürmasonluğa ait bilgileri toplamak, derlemek, bunlar üzerinde objektif incelemeler yapmak,*
- 4.5 - Araştırma ve inceleme sonuçlarını, mümkün olduğu kadar geniş ölçüde bütün masonların istifadesine sunmak,*

MASONLAR, LOCALAR VE LONCALAR

Celil LAYİKTEZ

Ortaçağ'ın önemli büyük inşaatları "Üstat Mason" tâbir edilen gezginci mimarlar tarafından yapıldı. Bu mimarlar meslek hayatları esnasında İspanya'dan İskandinav ülkelerine kadar şantiyeden şantiyeye giderek tüm Avrupa'yı dolaştıklarından, yenilikler kısa zamanda her yerde uygulanmış ve mimarî tarzlar, dönem dönem büyük benzerlikler sergilemiştir. Fiilî inşaat işçisi olan operatif masonların da çalışma şartları, loca düzenleri ve loncalarını yöneten tüzükleri birbirlerine çok yakın olmuştur.

Katedral inşaatlarının sonu gelince, Germen ülkelerinde Steinmetzen operatif mason örgütü yok olmuş, Fransa'da Compagnonage kabuk değiştirerek, ama hep operatif kalarak, günümüze kadar sürmüş, İngiltere'de de spekülâtif Masonluk doğmuştur.

Seyahat etme özgürlüğü, ücrette pazarlık imkânı Ortaçağ'ın inşaat işçilerine ayrı bir yer kazandırmakla beraber, diğer meslek kollarında görülen sorunlar onlarda da vardı. Katedral inşaatlarının şantiye raporlarından, ücretleri ödenmeyince greve başvurduklarını, ucuza çalışmak isteyen işçileri zor kullanarak önlediklerini, şantiye sahalarında kavga, hırsızlık, kötü işçilik gibi olayların sık sık olabildiğini, ustaları başlarında olmadıkça çalışmadıklarını okuyoruz.

Kale ve büyük kilise inşaatları çoğu zaman prensin veya kilisenin gücünün sembolü olarak inşa edilirdi. Bir kentin yakınında inşa edilen bir katedral, halkın inşaat katkısı olmazsa da, kamu malı gibi kabul edilirdi. Vasıfsız işçiler bölgeden bulunurken, duvarcılar, taşçılar, kiremit yapımcıları, tesisatçılar, marangozlar dışarıdan gelirdi. Bütün bu işçilerin içinde en yüksek maaşı alanlar, elit işçi muamelesi gören, mason dediğimiz taşçı ve duvarcı ustalarıydı.

Üstat masonlar inşaatın tümünden, planlama safhasından, yapının tamamlanmasına ve tezyinatına kadar her şeyinden sorumluydular. Kendi kıymetlerinin farkında olan masonlar mezar taşı yazıtlarından, heykel ve portrelerinden, vasiyatnâme gibi evraktan, taşların üzerine attıkları imza değerindeki işaretlerden iz bırakmaya çalışmışlardır. Kilise inşaat kayıtları ile bu verilerin karşılaştırılması hangi ortamda ve nasıl çalıştıklarına dair bizlere değerli bilgiler kazandırmıştır. Bu kayıtlar maaş bordroları ile satın alınan malzemelerin fiyatlandırılmış listeleridir. Satın alınan malzeme listelerinde, çok kere, malzemenin binanın hangi bölümünde ve hangi sırayla kullanıldığının kaydı da bulunmaktadır. Bu kayıtların marjlarında, yazıcının zaman zaman eklediği kıymetli yorumlar çalışmalara ışık tutmaktadır.

III. Henry zamanından itibaren (1215) kesintisiz olarak tutulan İngiltere Kraliyet muhasebesinin tutanakları Ortaçağ araştırmacıları için bir bilgi hazinesidir. Bu kayıtlar her çeşit inşaat türünü kapsamaktadır. İnşaatlarda, kullanılan yöntemlerde görülen farklılıklar, inşaatları yöneten kişilerin karşılaştıkları çeşitli sorunların üstesinden nasıl geldiklerini ve yönetimin, duruma göre, kararlarında nasıl esnek bir pragmatizm uyguladığını göstermektedir.

İngiliz mason loncalarına ilk "yükümlülüklerini" (tüzüklerini) masonların koruyucusu Kral Athelstan'ın oğlu veya kardeşi Prens Edwin 926 yılında York kentinde vermiştir. İskoçya'da ise İskoçya Kralının Baş Mimarı ve belediye başkanı William Schaw mason loncalarına resmîyet ve krallığın himayesini bahşeden ve kendi adını taşıyan tüzükleri 28 Aralık 1598 ve 28 Aralık 1599 tarihlerinde yayınlamıştır.

Ana bölümü 1420 lerde yazılan Cooke ⁽¹⁾ el yazmasının c. 1370 de yazılan ikinci kısmında Prens Edwin'in masonlara verdiği "yükümlülükler" sayılmaktadır:

---

(1) Cooke El Yazması: Mimar Sinan No. 81. Celil Layiktez.

1. Ustat mason işvereni olan Lordun parasını kendi parasıymış gibi harcar, tahıl ve et fiyatlarının artışını izleyerek çalışan masonların ücretini ayarlar, bunu yaparken de kimseye ayrıcalık tanımaz.
2. Her mason önceden davet edileceği toplantılara katılır, ölüm tehlikesi dışında mâzereti kabul edilmez.
3. Hiç bir usta yedi yıldan az bir süre için bir çırak alamaz.
4. Serflikten gelen kişi çırak alınmaz.
5. Çırağa hak ettiği kadar fazla para ödenmez, meslek öğretilir.
6. Mesleğini ifa etmesine engel olabilecek sakatlığı olan kişi çıraklığa alınmaz.
7. Hiç bir üstat bilinçli olarak bir suçluyu korumaz, barındırmaz, ona yardım etmez.
8. Yerine beceri sahibi mason bulununca, beceriksiz masonun işine son verilir.
9. Hiçbir üstat başka bir üstadın elinden işini almaz.
10. Mason Tanrıyı, kutsal kiliseyi, azizleri, Üstadı, Kalfaları ve tüm kardeşlerini sevmeli.
11. Maaşının belirlendiği gün tam olarak çalışmış olmalı,
12. Masonlukla ilgili bilgileri ketûmiyetle korumalı.
13. Sanat'a karşı vefasız olmamalı, sanat'a ve sanat sahiplerine karşı alınabilecek tedbirleri desteklememeli; sanat'a kendi gücünce şeref getirmeğe çalışmalı.
14. Mason, ücretini üstadının tayin edeceği zamanda tahsil etmeli, çalışma ve dinlenme şartlarını üstadının arzusuna göre ayarlamalı.
15. Kardeşlerinden biriyle olabilecek bir anlaşmazlıkta, üstadının, veya yokluğunda nâzırının arzusuna itaat ederek, barış içinde ilk tatil gününü bekleyecek ve ancak o zaman kardeşlerine olayı yansıtacaktır; böylece kardeşlerini iş saatlerinde meşgul ederek mesailerine engel olmayacaktır.
16. İzdivaç niyeti dışında, üstadının veya kardeşlerinin dul zevcelerine veya kızlarına göz dikmeyecek, bir kadınla evlilik dışında yaşamayacaktır.

17. Mason, üstadının nâzırı olmak kendisine nasip olursa, üstadı ile kardeşleri arasında gerçek bir arabulucu olmalı ve üstadının yokluğunda, üstadının şerefini ve hizmet ettiği Lord'un kazancını gözeterek çalışacaktır.
18. Locasında veya başka bir yerde, beraberinde çalışan kardeşinden daha akıllı ve iş bilir ise ve onun eksik ustalığı nedeniyle üzerinde çalışmakta olduğu taşı bozacağını görürse, kendisine doğru çalışma şeklini göstererek taşı tamir edecek, kardeşini bilinçlendirerek ona yardımcı olacaktır; böylece aralarındaki sevgi bağı güçlenecek ve Lord'a ait olan işe zarar gelmeyecektir.
19. Masonlar hırsızlık yapmayacaklarına, hırsızları korumayacaklarına, günlük mesailerini tam olarak yerine getirerek yevmiyelerine hak kazanacaklarına, hesapları doğru vereceklerine, kardeşlerini kendileri gibi seveceklerine, İngiltere Kralına ve memleketlerine sadık kalacaklarına ve yukarıda sayılan maddelere tüm güçleriyle uyacaklarına dair yemin edeceklerdir.

Loca :

Her büyük proje mason locasına dayanırdı. Harfî anlamıyla loca, masonların planlama, eğitim gibi kapalı mekân çalışması yaptıkları, âletlerini sakladıkları ve yemeklerini yedikleri şantiye binasıydı. Ancak Ulm, Strasbourg ve Köln katedralleri gibi büyük inşaatların yerleşim bölgelerinden uzakta ve çok uzun süreli olmaları locayı müesseseleştirmiştir. Bu locaların mensupları 1459 yılında bir araya gelerek Regensburg Yasalarını kabul etmişlerdir. Bu yasalarda, loca (Bauhütte) bir hükmi şahsiyet olarak, eğitim vermeye, işçilere iş vermeye ve inşaatı yürütmeye yetkili müessese olarak görülmektedir.

Belli bir büyüklükte herhangi bir inşaat başlarken ilk önce loca, yâni şantiye binası yapılır, inşaat tamamlandığında da bu geçici yapı yıkılırdı. Locanın inşaatı, baş mimar üstat masonun sorumluluğundaydı. Uzun süreli büyük inşaatların locaları da çok odalı, kalıcı yapılar olurdu. 1385 yılında Poitiers Katedral inşaatı locasının boyutları 50 m x 14 m idi. Tezgâh üstünde kalıplarına göre yontulacak özel taşların işlendikleri bir oda, çizim ve çirak eğitimi odası, âletlerin yapıldığı ve bulunduğu demirci ocağı ve atölyesi, âletlerin saklandığı kısım, mutfak ve yemek odası locanın belli başlı bölümlerini oluştururdu.

Üstat masonun ayrı bir evi olurdu; kalfa ve çiraklara lojman ve yatakhane tahsis edilirdi. Strasbourg katedrali locasına ait bir lojman bina-

sı vardı ve maaşlı bir ahçı istihdam ediliyordu. 1406 - 1407 tarihli Basel katedrali lojman envanterinde on üç yatak, keten çarşaf ve masa örtüleri, yıkanma leğenleri, tencereler, sofrta takımları tespit edilmişti ve bunlar bir kâhyaya emanet edilmişti. Bu konuda genel bir uygulama olmamakla birlikte, inşaat sahibi yemek verdiği takdirde, ücretler daha düşük olurdu. 1337'de Siena masonları otuz yıllık bir mücadeleden sonra Katedralin bağlarından elde edilen şaraplardan bedâva istifâde etme hakkını kazandılar. İşçiler, kendilerine bu şaraptan verilmeyince, şarap temin etmek üzere kasaba meyhanelerinde sırada beklemek zorunda kaldıklarını ve böylece büyük bir iş kaybının oluştuğunu iddia ediyorlardı. Westminster Katedral inşaatı kayıtlarında İşçilere her yıl iş eldiveni ve bir kat elbisenin, yaz mevsiminde bir hasır şapkanın, kışın da bir çift çizme ile yağmura karşı kukuleteli bir peleminin verildiği görülmektedir. Üstat masonun hakkı yılda bir adet kürklü elbiseydi.

Kış aylarında açık havada yapılan işler tâtîl edilir, kapalı mekânda özel taşlar tasarlanır ve yontulurdu.

Çalışma saatleri :

Tüm Avrupa'da çalışma saatleri, güneşin doğuşundan batışına kadar sürerdi. Sabah kahvaltısı, öğle yemeği, sıcak yaz günlerinde kısa bir öğle uykusu molaları ile, öğleden sonra bir içki molası verilirdi. Alman masonların günlük çalışma saatleri İngilizlere göre fazlaydı. Bazı Kraliyet inşaatlarında, Eton Koleji inşaatında olduğu gibi, gece mum ışığında da çalışıldığı olurdu. Çalışma saatlerini düzenleyen ilk tüzükler olan 1352 York tüzüklerinde Masonların dinsel saat uygulamalarına göre çalışmalarının gerektiği belirtilmişti. Cumartesi ve bayram günleri çalışma dinsel takvime göre günün dokuzuncu saati olan "None" saatinde tatil edilirdi. Ortaçağ'ın sonlarında, mekanik saatlerin çoğaldığı saat devriminden sonra, bu saat güneşin gök yüzü kubbesinin tam ortasında olduğu öğle vakti (noon) olarak değişmiştir. Freiburg'da cumartesi günleri, iş saat beşte tatil edilirdi, ancak, buna karşılık, masonların hamama gidebilmelerini sağlamak üzere, iki haftada bir, iş saat üçte bırakılırdı.

İngiltere'de, genelde haftada 5 1/2 gün, güneşin doğuşundan batışına kadar çalışılırdı. Günlerin farklı uzunluğundan, kışın günde 8 3/4 saat çalışılırken, yazın bu süre 12 1/2 saate kadar çıkabiliyordu. İşçilerin yaz ve kış yevmiyeleri farklıydı, hattâ, bazı inşaatlarda, yaz, kış, ilkbahar ve sonbahar yevmiyeleri farklı olabiliyordu.

Eğitim :

Tüm eğitim loca içinde verilirdi. John Eversham, Hereford Katedrali baş rahibiyle 1359 yılında imzaladığı mukaveleye göre, çalışanları masonluk ve marangozlukta eğitmek şartıyla, ömür boyu üstat mason ayrıcalıklarına sahip olacaktı.

Çıraklığın İngiltere'de 13. yüzyılın başında müesseseleştiğini ve çırak eğitiminin başladığını gösteren kayıtlar bulunmuştur. Bu eğitim, yerine göre, 5-7 yıllık bir süreyi kapsıyordu. Her ustanın bir çırağa hakkı vardı. Süresini dolduran çırak locaya, bu defa, "kabul edilmiş çırak" olarak resmen alınır, bu yeni sıfatıyla ustasına bir süre daha hizmet etmeye mecbur kalırdı. Kabul edilmiş çırak olarak ikinci bir mecburî süreyi doldurarak kalfalık sınavını başarıyla veren çırak, özgürlüğünü kazanarak, isterse ustasını terk eder ve başka bir şantiyeye çalışmaya gidebilirdi.

Eğitimi tamamlamış bir kalfa mason, yıllar boyu bir şantiyeden diğerine giderek bilgi ve tecrübesini artırır, ondan sonra üstatlığa heves ederdi. Masonlar genelde bu konularda yalnız başlarına hareket etmekle beraber bunun istisnaları da olurdu. Fransa'da, Troyes katedrali inşaatında 1392-3 yıllarında Henry de Bruisselles adlı kalfa locayı başka bir şantiyeye gitmek üzere terk ettiğinde, loca işçilerinin büyük bir kısmı onunla beraber gitmeyi yeğlemişlerdi. Compagnonage⁽²⁾'ın tarzına benzeyen bu seyahat yıllarına Almanlar "Wanderjahr" veya gezgincilik yılı derlerdi. Masonların bu gezginci yılları sâyesinde, aynı mimarî stiller ve inşaat tekniğindeki gelişmeler İspanya'dan İskandinavya'ya kadar taşınabilmiştir.

Kabul edilmiş Masonlar :

Ortaçağ kent içi yaşamı kapsamındaki çeşitli zanaatçılar loncalar kurup iş ve rekabet şartlarına, çırakların eğitimine bir düzen getirmişlerdi. Kent dışı büyük inşaatlarda çalışan masonlar, işlerinin gezginci niteliği ve iş sahiplerinin kral veya Kilise gibi büyük patronlar olmalarından, lonca sisteminden genelde fazla istifade edememişlerdi. Yalnız Londra gibi büyük kentlerde inşaatların ve kentte yerleşik inşaat işçilerinin çokluğu ve belediyelerin bu iş kolunu da denetleme arzuları nedenleriyle, ilk mason loncalarının 14. yüzyılın başlarından itibaren büyük kentlerde örgütlendiklerini görüyoruz.

---

(2) Compagnonage: ayrı bir bahiste ele alınan işçi örgütlenmesi.

İnşaat sahibi, kral kilise veya zengin asilzâde, üstat masonla inşaat hakkında görüşmek üzere kapalı ve güvenli mekân olarak gördüğü locaya gelirdi. Hal böyle olunca, loncanın da merkezi locada olurdu. Locayı ziyarete gelen nüfuzlu kişiler veya kilisenin rahipleri masonların sofrasına davet ediliyor, bunların bazıları fahrî üye olarak "kabul" ediliyorlardı. Bu "operatif" (3) olmayan kişilerin Masonluğa kabulü "spekülâtif" (4), Masonluğun tohumlarını atmıştır. Kraliyet Akademisi üyesi, Kraliyet cephane ve silâhlık müfettişi, ünlü tarihçi, avukat ve astrolog Elias Ashmole hatıratında 16 Ekim 1646 günü saat öğleden sonra 4.30'da, Warrington, Lancashire'de Masonluğa kabul edildiğini yazmaktadır. Bu vasıflara sahip Ashmole'nin operatif masonlukla bir ilişkisi olamazdı; Locasına devam eden ve aidat ödeyen Ashmole (Mart 1682'de locasında bir başka merasime iştirak ettiğinin kaydı vardır) kayda geçen ilk spekülâtif masondur.

Üstat Mason :

Çıraklığın İngiltere'de 1200'lü yıllarda müesseseleştiğini yukarıda gördük. Bazı mahkeme kayıtlarından 1400'lerde çırakların hâlâ ustalarının malı olduklarını, hür olmadıklarını ve bu nedenle de bir locanın üyesi olamayacaklarını anlıyoruz. 1598 ve 1599 tarihli iki ayrı işkoç Locası tersimatından (5), o dönemde iki dereceli bir sistemin uygulandığı anlaşılıyor. Önce, belirli bir süre (genelde en az 3 yıl) ustasının yanında çalışan çırak locaya kabulü için teklif ediliyor sonra da tekris (6) edilerek locanın kayıtlarına geçiriliyor ve böylece "kabul edilmiş çırak" oluyordu. Çırak "kabulünden" 7 yıl sonra da Kalfa, yâni eğitimini tamamlamış bir mason olabiliyordu.

100 yıl sonra 1696 tarihli İşkoç ritüelinde rastlanan "*Kalfa veya üstat* ibâresinde, ilk defa üstat kelimesi kullanılmıştır. Loca içinde kalfa ve üstat eşit kişilerdi, ikisi de tam eğitimliydi. Loca dışında kalfa işçi statüsündeydi, üstat ise harcını yatırarak vatandaşlık hakkını kazanabilmiş ve böylece de işveren olabilmiş kişiydi.

Regensburg Yasaları çırağın kalfalığa ve ustalığa geçiş şekillerini de düzenlemişti. Usta çırağına geometri bilgisini, meslek geleneği olarak

(3) Operatif Mason: Fiilen inşaatçı mesleğini icra eden kişi.

(4) Spekülâtif Mason: Locaya şeref üyesi olarak kabul edilen meslekten olmayan kişi.

(5) Tersimat: günü resmeden tutanak.

(6) Tekris: inisiyatik bir merasimle cemiyete kabul.

loca içinde verirdi. Bir kalfa, üstat mason olabilmek için mutlaka yeterli inşaat ve geometri bilgisine sahip olmalıydı. Ustalık sınavında bir zemin plânından elevasyon alması (7) istenirdi, bu da pratikte, tüm binayı çizmeyi bilmek demektir. Masonların müthiş sırları işte bu geometrik bilgiler ve tabiidir ki, gelen yabancıların gerçekten meslekten olduğunu kanıtlayacak tanıma kelime ve işaretleriydi.

Ortaçağ resim ve minyatürlerinde Tanrı, Evrenin Ulu Mimarı olarak elinde pergel tutan bir mürşit şeklinde resmedilirdi. İnşaatlarla ilgili resimlerde de üstat mason, tablodaki diğer kişilerden ayrılabilmesi için, elinde gönye ve pergel ile temsil edilirdi. Üstat masonun forsu büyüktü ve inşaat alanında bulunan rahiplerin kıskançlığına hedef olurdu. 13. yüzyılın ünlü dominiken rahibi Nicholas de Biard, bir vaazında üstat masonları tenkit ederek "*Üstat masonlar, ellerinde ölçü çubuğu ve eldivenlerini tutarak, başkalarına: "Şunu yap" diye emir verirler, ama kendileri çalışmazlar; gene de birçok rahibin aldığı paradan fazlasını kazanırlar.....ne kadar çalıştıklarını yalnız Tanrı bilir; yalnız dilleri ile çalışırlar, iş emirlerini çevrelerine yağdırırlar, kendileri ise hiç bir iş yapmazlar" demişti.*

İnşaatın baş sorumlusu, koordinatörü Üstat Masondu. Ortaçağ'ın mimarî tarihçisi rahip Gervase, Canterburry katedrali Üstat Masonu William of Sens'in yaptığı işi şöyle anlatıyor: "*William of Sens deniz aşırı taş satın alınmasını organize ederdi. Gemileri yüklemek ve boşaltmak, taş ve harcı taşımak için marifetli makineler yapmıştı. Taş yontucularına özel kalıplar hazırlar ve buna benzer ihtiyaç duyulan başka işleri yapardı."*

Müteahhit, mimar ve mühendis üstat masonun inşaatın her safhasında mevcut bulunması gerekiyor ve işin önemi arttıkça, üstat masonun da toplum içindeki mevki yükseliyor, gücü artıyordu. Kendi sahalarında üstat masonlar kimseye hesap vermezler, hattâ, şantiyeye gelen yeni bir ustanın işe alınıp alınmamasının kararını da yalnız kendileri verirdi.

Üstat masonlar, hiyerarşide üzerinde buldukları diğer kalfalara göre çok daha derin izler bırakmışlardır. Öldüklerinde inşa ettikleri kilisenin içinde heykelleri ile süslenen mezarlara gömülürler, bazen de eşlerinin aynı mezarı paylaşmalarına izin verilirdi. Reims katedraline 1263 yılında defnedilen üstat masonun kabri üzerine, ellerinde gönye ve pergel tutan heykeli dikilmişti. Kudüs'te hacı olmak yerine

---

(7) *Elevasyon almak: Geometrik çizim yoluyla zemin planından itibaren bitmiş binayı çizmek. Masonların en büyük sırrı.*

diz üstünde yürüyerek kat edilen Amiens ve Reims katedralleri labirentlerinin merkezinde, aziz resimleri yerine üstat masonların ve kurucu rahiplerin resimleri bulunurdu.

Üstat masonlar inşaat sahiplerinin saraylarına, sofralarına davet edilirler, protokolde yer alırlardı.

Ünü duyulmuş bir üstat mason çok uzak yerlerden davet edilebilirdi. Prag katedrali üstat masonu Arras'lı Mathias, Güney Fransa'da Narbonne'a, Fransız üstat mason Etienne de Bonneuil, İsveç'te Upsala'ya, 14. yüzyılda da Alman ve Fransız üstat masonlar Milano katedrali inşaatına davet edilmişlerdir.

Bir üstat masonun uzak bir yere davet edilmesi veya birden fazla inşaatı nezâret ettiğinden zaman zaman şantiyede bulunmaması sorun yaratabiliyordu. 14. yüzyıl inşaat mukavelelerinde cezâ hükümleri görülmeye başlanıyor. 1368 tarihli Robert de Patington'un York katedrali inşaatı sahasından uzaklaşp çağrılınca gelmemesi halinde ücreti kesilecekti. Bazen de pratik çözümler aranılıyordu: Paris'te saray inşaatının üstat masonu Eudes de Montreuil şantiyede iki at bulundurabiliyordu; hem Roma hem de Perugia'da görevli olan Arnolfo di Cambio'nun emrinde de atlar bekletiliyordu.

Sorunun hal edilmesi için kalıcı şekil, üstat masona bir vekil tayin etmekte. Bu konuda ilk kaydı Canterburry katedrali inşaatında görüyoruz; yukarıda sözünü ettiğimiz üstat mason William of Sens iskeleden düşüp yaralanınca, yardımcısı mahâretli bir rahibe görev verilmişti. İleride bu görev resmileştirilerek "Nâzır" (Warden) adını almıştır. Strasbourg katedrali inşaatında üstat mason Ulrich von Ensingen ölünce, nâzır Johann Hultz derhal boşluğu doldurmuştu.

Nâzır üstatlığa hak kazanmış bir kalfa olurdu ve inşaatın bir çok detayından da bizzat sorumlu olurdu.

İnşaatın finansmanı

Ortaçağ'ın anıt inşaatlarının boyutları, bütçe karşılıklarının temini, harcamaların bütçeye uygun yapılması, işyerinin organizasyonu ve iş gücünün temini açılarından dikkatli ve sürekli bir denetim gerektiriyordu. Askerî nedenlerle inşa edilecek bir kale, büyük masrafların karşılığında ve kalabalık bir işgücünün kullanımı ile fevkalâde kısa bir zamanda tamamlanmalıydı. Bir kilise inşaatında ise durum farklıydı: İnşaatın merkezi olan kutsal bölüm çabuk bitirilmeliydi, ancak geri kalanın tamamlanması yüzyıllara yayılabilirdi. Beauvais ve Köln katedralleri bu durumun aşırı örnekleridir. İlki hiç bir zaman tamam-

lanmamış, ikincisinin inşaatı ise 19. yüzyılın ortalarına kadar sürmüştür. Diğer taraftan, 1286 yılı Temmuz ayında başlayarak 7 yılda tamamlanan Wales Kalesi inşaatında 227 mason, 115 taş ocağı işçisi, 30 demirci, 22 marangoz ve 546 vasıfsız işçi kullanılmıştır. Bu bine yakın iş gücünün hesaplarını tutmaya yalnızca dört yazıcının yeterli olması da şaşırtıcıdır.

Malzeme ve işçilik karşılığı olarak bir inşaatın sürekli bir nakit akışına ihtiyacı vardır. Kiliseler kendilerine bağlı topraklarda çalışan serfleri sömürüyor, ormanlardaki ağaçlara el koyuyor, madenlerden git-tikçe artan harçlar tahsil ediyorlardı. Vergilerin ağır geldiği köylülerin zaman zaman baş kaldırmaları ve genelde bir sosyal rahatsızlığın baş göstermesi, Kiliseye bağlı olmayan yerlerden ve zenginlerden daha çok bağış toplayabilmek üzere yeni yöntemlerin araştırılmasını icap ettirdi. Kilise endüljans (indulgences ⁸) satarak veya bağış toplanmanın esas olduğu özel af kampanyalarıyla açıklarını kapatmaya çalışmıştır. Zaman zaman, para veremeyen halkın günahlarını affettirmek üzere Tanrı'ya adanmış bu ulvî inşaatlarda, ücretsiz işçi olarak çalıştıkları da görülmüştür. Kudüs'e hacca gitmek yerine Katedral inşaatlarında asilzadelerin de işçi gibi çalıştıkları olmuştur.

1145 yılında Baş Rahip Haimon'un Tutbury Manastırı rahiplerine yazmış olduğu mektup bu konuda aydınlatıcıdır:

"Geçmiş zamanlarda böyle bir manzarayı gören veya hikâyesini dinleyen kimse olamaz! Dünyamızın güçlü prensleri, şeref ve varlık içinde yaşamış kimseler, erkek ve kadın asil kişiler, mağrur ve dik boyunlarını arabaların koşum takımlarına eğerek, yük hayvanları gibi, çektikleri arabalarla şarap, tahıl, yağ, taş, odun ve yaşamın gerektirdiği diğer her şeyi, Hz. İsa'nın evi olan kilise inşaatına taşıyorlardı. Bu yüklerin taşınması görülecek bir şeydi: iş o kadar zordu ki, arabalara koşulmuş bin veya daha fazla kişinin, tek bir sesi çıkamıyordu, sessizlik ortalığa hâkimdi. Bu kutsal alayı kendi gözüyle göremeyen kişi, işittiği seslerden yol üstünde böyle bir kalabalığın var olduğuna inanamazdı. Yolda mola verdiklerinde günah çıkarma haykırışlarından ve affedilmek üzere Tanrıya yakarmalardan başka ses duyulmuyordu. Kalplerini barışa yönlendiren rahiplerin teşvikiyle, tüm nefretlerini, anlaşmazlıklarını unutuyorlardı, borçlar erteleniyordu, kalplerin birliği gerçekleşiyordu.

---

(8) Endüljans: nedâmet hasıl olunca Kilise tarafından günah cezasından bir kısmının affolması

Kendisine zararı dokunanı affetmeyecek kadar günah yolunda ilerlemiş olanlar veya rahiplerin inançlı telkinlerini dinlemeyenler, mekruh kişi olarak derhal arabalarından atılıyor ve utanç verici bir tarzda toplumdan uzaklaştırılıyorlardı. Arabaların başlarında duran rahipler hacıları töbe etmeye, günah çıkarmaya, bundan böyle dinsel buyruklara uygun yaşamaya yemin etmeye teşvik ediyorlardı. Gençler, yaşlılar, çocuklar, kalplerinin en derininden Tanrıya niyaz ediyorlardı. Trompetlerin sesi ve bayrakların havaya kalkması ile alay, arada toplanan gücün yardımıyla, yol üstündeki engelleri kolaylıkla aşarak yeniden harekete geçiyordu... İnşaat sahasına varılınca, arabaların kilisenin etrafına dizilmesiyle bir ruhanî kamp oluşturulmuş ve tüm gece boyunca ilâhiler söylenmişti. Her arabanın üzerinde yanan kandiller ve lambaların yanına sakat ve hastalar yatırılmışlardı ve iyileşmeleri için, onlara azizlerin kutsal emanetleri getiriliyordu....".

Ücret

Küçük inşaatlar ustalara götürü veriliyordu, böylece de ustalar kalfa ve işçilerden sorumlu oluyorlardı. Katedral inşaatları gibi uzun süreli inşaatlarda, kısa vâdeli işlerin götürü verildiğini, bazı işlerin ise yevmiye usulü yaptırıldığını görüyoruz.

Üstat masonlara ödenen ücretler genelde kalfalara ödenen ücretlerin iki katıydı. Kalfalara götürü verilen bir işin ücreti işin bitiminde ödendirirdi veya yevmiyelerini toplu olarak hafta sonunda alırlardı. Kış yevmiyeleri yaza göre daha düşük olurdu, bayram günleri için üstat mason ücretini alırken, kalfa ve çıraqlara ödeme yapılmazdı.

Değişik işlere değişik ücretler ödenirdi. Westminster Abbey gibi büyük şantiyelerde taş işçileri; kaba yontucular, döşeyenler, duvarcılar, mermerciler, oymacılar ve kaldırımcılar kategorilerine ayrılmışlardı. Bu kategorilerin her birinin ücreti değişikti. Kara Ölüm (1349-51) öncesi kalfa yevmiyesi 4 peni iken, salgın bittiğinde, ölümlerin çokluğundan, işçilik kıymete binince bu ücret 6 peniye yükseldi.

Masonların işverenleri ile akdettikleri iş mukavelelerinde hastalık ve yaşlılıkla ilgili kaygıları yansıtmaktadır. Strasburg katedrali inşaatında işçi başına tahsil edilen haftada 1 pfenning yardım parası ile âcil durumlar için bir yardım sandığı oluşturulmuştu. Baş mimar üstat masonların hastalık, sakatlık gibi işlerini aksatacak durumlarında yaşamlarının geri kalanını garantiye alan hükümler iş mukavelelerinde yer alırdı.

Ortaçağ inşaat hesapları ücret yapısının çok değişken olduğunu göstermektedir. Masonların ücretler konusunda genel bir teşkilatlanma içinde olmadıkları hemen belli olmaktadır. 13. yüzyılda, yalnız Londra kentinde ücretler kontrol altına alınabilmişti. İnşaat işçileri istedikleri ücreti talep etmekte, işveren de onları işe almak veya almamakta serbestti. Sonuçta, aynı şantiyede, benzer işlere çok değişik ücretler ödenebiliyordu. 1304 yılında Caernavon Şatosu inşaatında bordroya kayıtlı 53 işçi için 17 ayrı ücret tahakkuk ettiriliyordu.

Bu durumun başlıca nedeni inşaat sahiplerinin çalışan sınıfın birleşmesini önleme çabalarıydı. Aslında, inşaat işçileri, sürekli bir inşaat-tan diğerine yer değiştiren, yüzer - gezer bir proleterya oluşturduklarından, böyle bir tehlike de pek yoktu. Yalnızca Londra gibi büyük bir kentte yeterince sayıda yerleşik inşaat işçisi vardı ve bunlar birleşerek bir nevi ücret kontrolü sistemini oluşturabilmişlerdi. Bir sorun daha vardı, zanaatçılar belediyelerin korumasında bir lonca teşkilâtı kurduklarında, işçi örgütünden ziyâde, işçi sınıfından yükselerek imtiyazlı işverenler örgütü şekline dönüşüyorlardı. Loncaların günümüzdeki karşılığı işverenler sendikası olurdu.

Büyük kilise şantiyelerinde durum çok farklıydı. İşçi sayısı fazlaydı, işin süresi onlarca, hatta yüzlerce yıl olabiliyordu, çalışanlar iş yerinde çok kere ailelerinden, hatta memleketlerinden uzakta yaşıyorlardı. Bir katedralin inşaatında çalışan işçilerin teknik, mimarî ve sanatsal bilgilere ek olarak, işveren durumunda olan papazların isteklerini anlayabilecek kadar da felsefî ve teolojik bilgiye sahip olmaları, dolayısıyla felsefî ve dinsel bir eğitimden geçmiş olmaları gerekiyordu.

İnşaat işçilerinin ücretleri diğer iş kollarına göre oldukça yüksekti. Usta yevmiye usulüyle parasını alırken, çırağa ücret ödenirdi. Yevmiyeler ortalama olarak 4 peni kadardı. Taşları yerine koyan işçi günde 3 1/2 peni kazanırken, taşları kesen işçi 4 peni ve onlara şekil veren (freestone mason) 4 1/2 peni kazanıyordu. Ücret skalasının dibinde, vasıfsız işçi 1 1/2 - 2 peni; skalanın tepesinde de usta işçi 12 peni - 2 şiling⁽⁹⁾ alırdı. Mimar ise, Kraliyete veya Kiliseye bağlı olarak çalışırdı ve ayrı imtiyazları vardı. İnşaat işçileri yalnızca şantiyede çalıştıkları günler için, istisnaî olarak da bazı tatil günleri için ücret alırlarken mimarlar haftanın 7 gününü de kapsayan maaşlarını alırlardı. Mukavele ile çalışan mimarlara elbise ve aileleriyle birlikte yaşayabilecekleri bir ev de verilirdi.

---

(9) Şiling: İngiltere'de gümüş para birimi; 1 Pound = 12 Şiling, 1 Şiling = 12 Peni.

İnşaat işçilerinin yaşam standartları, diğer kollarda çalışan işçilere göre yüksekti. 11. yüzyılda, İngiltere'de hayvan fiyatlarına baktığımızda şöyle bir tablo görürüz:

1 koyun	:	4 - 6 peni
1 domuz	:	8 - 12 peni
1 sığır	:	2 şiling 4 peni - 3 şiling 4 peni

Bu tabloya göre, günde 4 penilik ortalama ücret iyi bir kazanç olarak gözükmektedir.

Ekim 1348 - Aralık 1349 arasında İngiltere'de yaşanan kara veba salgınında nüfusun % 35'i kaybedilmiş ve işçi sıkıntısı yaşanmaya başlanmıştı. İngiltere Parlamentosu 1349, 1351 ve 1360 yıllarında işçi ücretlerine narh koymaya teşebbüs etmişse de, öngörülen ağır cezalara rağmen bu konuda pek başarılı olamamıştır. Kara vebadan sonra ortalama işçi ücreti 6 peni olmuş ve bu rakam uzun bir süre sabit kaldıktan sonra, 1540 yılında 10 peniye yükselmiştir.

İŞVERENLERE KARŞI İLK İŞÇİ DAYANIŞMA ÖRGÜTÜ: COMPAGNONAGE (REFİKLİK) :

Compagnonage hareketinin örgütlenme tarihi genelde 14. yüzyılın sonu olarak gösterilir. Bu hareket, günümüzün sendikaları modelinde, kalfa ve ustalara karşı işçilerin örgütlenmeleri şeklinde başlamıştır.

Çoğu zaman küçük aile işletmesi şeklinde kurulan kumaşçılık, eczacılık, marangozluk, kilitçilik, demircilik, çizmecilik, mücevhercilik gibi tezgâhlarda, işçi sayısının fazla ve işin süresinin insan ömründen uzun olabildiği büyük kilise şantiyelerine göre durum çok değişikti. Bu esnaf küçük, ama yerleşik dükkânlarda çalışıyor ve iki - üç çırak bulunduruyordu. Bir mobilya parçası, bir çift çizme, bir adet elbise gibi kabul ettikleri siparişler kısa sürede bitebilen işlerdi. Amaçları, bir taraftan yeni ustaların ortaya çıkmasını önleyerek rekabeti, diğer taraftan da çırakları düşük ücretle çalıştırarak, ürünlerinin mâliyetini asgarîde tutmaktı. Bu ortamda çırakların ustalık unvanını kazanabilmeleri erişilmesi çok güç bir olaydı ve çırakların ustalarına karşı haklarını korumak üzere örgütlenmeleri de çok doğaldı.

İşçiler patronlarına karşı, ilk defa ve ülke çapında örgütlenmelerini, 14. yüzyılda, Compagnonage adı altında Fransa'da gerçekleştirmişlerdi. Compagnon'lar birbirlerine "refik" diye hitap ederlerdi.

Beyaz Kral (I. Maximilien) ve Üstat Mason

Fransa'ya özgü bir örgütlenme tarzı olan Compagnonage'ın 12. yüzyılda katedral inşaatları ile başladığı tahmin edilmektedir. Katedrallerin kayıt defterlerinden, Refik Jean de Chelles'in Notre-Dame de Paris ve Refik Robert de Luzarches'in Amiens katedrallerinin inşaatlarını 1297'de, 1212'de Refik Robert de Coucy'nin başlattığı Reims Katedralinin inşaatına Refik Jean d'Orbois'nın devam ettiği, 1276 yılında, Strasbourg Katedrali inşaatında, Habsbourg Hanedanından İmparator 1. Rudolf'un taş yontan ustalara ilk muafiyet lisanslarını (franchi-

ses) (10) verdiği, 1249 - 1509 yılları arasında inşa edilen Köln Katedralinin Fransa'da yabancı Refik statüsünde bulunan, Devoir de Liberté Refikler Locasına bağlı, Gehrard de Saint-Tenon'un planlarına göre inşa edildiği bilinmektedir. Bu tür örnekleri çoğaltmak kolay...

İlk "kabul edilmiş" Mason'u tarif eden resim bir Compagnonage evrakıdır ve Kral I. Maximilien'i (1459 - 1519: Roma Kralı: 1486; 1493'te Germen İmparatoru) masonluğu öğrenirken göstermektedir. Resimde, öğrenci pozunda, kürk mantosunun içinde ayakta duran Beyaz Kral, sağ elinde bir şâkul tutarak, sol eliyle inşa edilmekte olan duvarı gösteriyor ve başı ustasına dönük olarak, ona muhtemelen şâkulü nasıl kullanacağını soruyor. Sağ yanında gönye ve pergel duran, sol elinde çekiç tutarak tezgâhın üzerindeki ham taşı yontmakta olan Üstat ise sağ elinin işaret parmağı ile duvarı gösteriyor ve oturduğu yerden cevap veriyor. Üstadın yanında, yerde gönye ve pergel duruyor. El yazması kitapta, resmin karşısında, "*Bana bildiklerinizi söyleyin, geri kalanını ben tamamlarım*" ifadesi yer alıyor. Bu da Masonlukta mevcut soru cevaplı tanınma sınavlarını (kateşizm) anımsatıyor. Resmin üst tarafında da aşağıdaki metni okuyoruz:

"Genç Beyaz Kral muhtelif sanat ve meslekleri tetkik ediyordu, bu arada taşçı ustalara ait inşaat zanaatını öğrenmek istedi ve bu konuda çok gayret gösterdi ve pergelin kullanılma şeklini, temel inşaatının nasıl yapılacağını ve diğer sanatların ustalıklarını öğrendi; ve öğrenimine devam ederken bir inşaatın baş ustası geldi... Kral ona kâgir inşaat sanatının temel sırlarını sordu, Üstat cevap vermeden Kralın bu konuda yeterince eğitilip eğitilmediğini anlamak istedi... Kral kâgir inşaatın üç temeli olduğunu söyledi: bunların birincisi güzellik, ikincisi ihtiyaç ve üçüncüsü kuvvetti. Üstat böylece Kralın kâgir inşaat sanatının temel bilgilerine sahip olduğunu anladi..."

Compagnonage'a ait bu metinde inşaat san'atı Güzellik, İhtiyaç ve Kuvvet üçlüsü ile tanımlanıyor. Masonluğun Akl-ı Hikmet, Kuvvet ve Güzellik üçlüsüne geçiş çok yakın.

Compagnonage kısa bir zaman içinde diğer zanaatları da kapsamaya başladı. Başlangıçta taşçılardan hemen sonra diğer inşaatla ilgili zanaat sahipleri, marangozlar, ağaç oymacıları, kilitçiler, tesisatçılar... sonradan da dabakçılar, dokumacılar, değirmenciler, metal işçileri Compagnonage'a katıldılar.

(10) *Franchise: Francmaçon kelimesinde Franc = Hür. muaf. Hür Masonluk tabirinde "hür" sözcüğünün buradan gelmiş olduğu tahmin edilmektedir.*

Üstat olmak isteyen Refik Fransa Tur'una çıkar, değişik şantiyelerde çalışır ve deneyim kazanırdı. Gittiği yerlerde refiklerce karşılanır, misafir edilir ve eğitime tabii tutulurdu. Refik, 3 - 5 yıl süren bu meslekî eğitim turundan sonra bir sınavdan geçerek Üstatlığa kabul edilirdi.

Compagnonage'ın evrimi savaşta ve barışta, bazen iş sahipleri, ustalar ve polise karşı mücadele içinde, küçük atölyelerin yerini büyük sanayinin almaya başladığı sanayi devrimine kadar sürdü. 19. yüzyılın sonlarında Compagnonage en zayıf durumuna geldi. Ancak, 20. yüzyılda üç bölünerek yeni bir yaşam kazandı. Bu üç bölüm "Federasyon", "Ortaklık" ve "Birlik" adlarını taşıyor.

Günün ihtiyaçlarına uymasını bilen, yeni teknikleri kabul eden, ancak eski geleneklerini ve inisiyatik öğretilerini kaybetmeyen Compagnonage canlı bir müessese olarak yaşamını sürdürmektedir. Compagnonage işçiyi korumuş, herhangi bir sendikanın varlığından çok önce sosyal yasaların çıkmalarını sağlamış, işçilere maddi yardımın yanında moral desteği getirmiştir. İkinci Dünya Harbinde, işgal altındaki Fransa'da direniş Compagnonage'ın içinde örgütlenmeye başlamıştır. Çok yakın tarihimizde Compagnonage büyük projelere imza atabilmiştir. Örneğin, Marsilya teleferiğinin inşaatı için meşhur mimar Le Corbusier, Refik Lyonnais-Va-De-Bon Cœur'ü kullanmıştır. Paris Üniversitesi, Radyo Televizyon bölüm inşaatını Hollandalı Refiklere teslim etmiştir.

Compagnonage'ın Hürmasonlukla birçok müşterekleri vardır:

1. Hz. Süleyman ve Mâbedi efsanesine dayalı lejander tarih.
2. Taşçı ustalarının mesleğın önderleri olmaları.
3. Mesleğe kabul, derece yükselmesi gibi ritüelik merasimlerin varlığı.
4. İnisiyatik felsefe.

Compagnonage ile Alman Steinmetzen'ler arasında büyük benzerlikler ve organik bağlar vardı. Ancak büyük katedral inşaa etme devrinin bitmesiyle Steinmetzen örgütü tarih içinde yerini alarak tedricen yok olmuştur. Oysa, Compagnonage modern dünyamızın şartlarına uymayı bilmiş ve operatifliğın yanında inisiyatik geleneğini sürdürmüştür.

STEINMETZEN (Alman Operatif Masonları)

Fransa'da gelişen Compagnonage'a karşılık Germen ülkelerinde "Taş Yontucuları" anlamına gelen Steinmetzen teşkilâtı gelişti. Bu iki

teşkilât *Strasbourg* gibi sınır kentlerinde iç içe yaşadı ve birbirini etkiledi.

14. yüzyıl boyunca taş yontucuları ve duvarcılar (masonlar) aynı meslek loncalarına üye idiler. 1402 yılında *Strasbourg Notre - Dame* katedrali inşaatında mimarlar ve taş yontucular ayrılarak bağımsız loncalar kurdular. Bu ayrılık Fransız Devrimine kadar sürdü. Alzas ve Almanya'da, *"başta kendilerini dinsel, sivil ve askerî sanatlara vakfeden, katedral, şato ve saray inşa eden bu sanatkârlara Steinmetzen tâbir edilirdi"*.

Etimolojik olarak *"stein"* (önek) taş demektir. *"Metz"* (sonек), keski anlamına gelen *"meitzel"* veya ölçme anlamına gelen *"messen"* kelimelerinden türemiş olup, *steinmetzen* "taş yontan" veya "taş ölçen" kişiler demektir.

Örf ve âdetler

Hatalı taş cenaze merasimi

Steinmetzenler taş yontma sanatında ve şekillerin hazırlanmasında uzmanlaşmışlardı. Tanrının evinin inşaatında kullanılan taş canlı sayılırdı ve hatalı yontulan taşın ölü doğduğu kabul edilirdi. Hatalı taş bir sedyenin üzerine konduktan sonra locaya yakın bir yerde olan taş mezarlığına cenaze merasimi ile götürülürdü. Hatayı bulan usta yas tutanların başında yürürdü. Locaya döndüğünde dikkatsiz Kalfa değnekle dövülür veya kamçılanırdı.

Zemin planından elevasyona (11) geçmek: (Masswerke oder Auszuge aus dem Grund)

Bu yöntem sır kabul ediliyordu. 1563 tarihi *Strasbourg* tüzüklerinde şöyle bir ifade var:

"Hiç bir Usta veya Kalfa loncaya üye olmayan veya bir masonun yanında yeterince çalışmamış kalfaya veya bir taş yontucudan başkasına, usul ve kurallarımıza uygun olarak, zemin planını çizmeyi, zemin planından başka planlara geçmeyi veya mimarî resim yapmayı öğretmeyecektir."

(11) *Elevasyon almak: Geometrik çizim yoluyla zemin planından itibaren bitmiş binayı çizmek. Masonların en büyük sırrı.*

Haç ve Gönye

1459 yılından itibaren Strasbourg'lu Steinmetzenler işaret olarak haç ve gönyeyi birlikte kullanmaya başlamışlardır. Bu iki temel sembole pergel, cetvel, kamçı ve değnek gibi semboller de eklenirdi.

Gezginci yıllar veya "Wanderjaren"

Kalfa, Usta olarak kabul edilmeden önce, Compagnonage'da da gördüğümüz gibi, birbirinden çok uzaklarda olabilecek değişik şantiyelerde çalışarak tecrübe ve bilgi kazanmalıydı. Ancak bu bilgiye sahip olduktan ve bir ustalar heyeti tarafından sınavdan geçirildikten sonra Kalfa, Üstatlığa terfi edebilirdi.

Aldenbourg Yasalarından anlaşıldığına göre, Steinmetzenlerin sözlü ritüelleri iki bölümdü. Birinci kısım kalfa ve üstatlar tarafından, İkinci kısım ise yalnızca tecrübeli ve yaşlı üstatlar tarafından bilinirdi. Çıraklar her türlü ritüelik uygulamanın dışında tutulurlardı.

Compagnonage'da buna çok yakın bir uygulama vardı. A. Bernet, *Joli cœur de Pouyastruc* adlı eserinde şöyle yazıyordu :

"İlk iki derece (çırak - kalfa) tüm kalfalarca bilinirdi, üçüncü ve yüksek derece ise, yalnızca tekristen geçenlerce bilinirdi..."

Compagnons'lar (Refikler) localarının kapısına değnekleri ile üç kere vururlar, locaya başları örtülü olarak girerler, loca içinde deri önlüklerini yukarı doğru kıvrırlardı. Tekrislerde kullanılan "düşünce odaları" vardı. Yoldan gelen Refik, elde keski tutarak karşılanırdı, locanın başkanı ve hatibi Doğu'da otururlardı.

Steinmetzenlerin ritüellerini açıklayan evrak yok gibidir. Geleneklerini ağızdan kulağa sürdürürlerdi, ritüeli yazmak yasaktı ve bu yasağa hep uyulmuştu. Nasıl çalıştıklarını Compagnonage ile kıyaslama yaparak tahmin edebiliyoruz.

Steinmetzenlerin ritüelleri yok ama, tüzükleri günümüze kadar gelmiştir. En önemlileri 1459 Strasbourg veya Ratisbonne tüzükleri, 1464 Köln, 1469 Spire, 1504 Srasbourg 1535 Köln, 1563 Basel tüzükleri ve aynı yılda Strasbourg Tüzüklerinin tâdilidir.

Özet olarak Ratisbonne (1459) Tüzükleri :

- Yevmiye ile başlatılan iş yevmiye usulü ile tamamlanacak.
- Ölmüş Üstadın işi değişiklik getirilmeden tamamlanacak.
- Plâna uyulacak.
- İşine sahip çıkmak gayesi ile, haksız yere bir Refiğin kovulması sağlanmayacak.
- Plâna göre çalışmak bilinmiyorsa, plâna bağlı iş kabul edilmeyecek.
- Bir Refiğe para karşılığında meslekî bilgiler öğretilmeyecek.
- Refiklerin sayısının kısıtlı kalmasına çalışılacak.
- Yılda en az bir kez günah çıkarılacak.
- Evlilik dışında sürekli bir ilişkide bulunulmayacak.
- Evliliğin dışında doğan çocuklara iş verilmeyecek.
- Gezginci dönemine başlamak isteyen Refik Ustası ve Locası ile usulüne uygun vedalaşacak.
- Refik "Tüzükler Kitabını" koruyacak ve en az yılda bir kez başından sonuna kadar okuyacak.
- Anlaşmazlıkların Lonca tarafından çözülmesi kabul edilecek.
- Yardımlaşma sandığı kurulacak, hastalar ziyaret edilecek.
- Hâtip olmadan önce seyahatler tamamlanacak.
- Çıraklık süresi 5 yıl olacak.
- Strasbourg Locasının egemenliği ve Strasbourg Katedralinin mimarı olan Jos Dotzinger'in Büyük Üstatlığı kabul edilecek.

Strasbourg Tüzüklerinden (1563) tamamlayıcı maddeler :

- Yalnızca büyük mimarî yapıtları yapabilecek Refiklerin Üstatlığı kabul edilecek.
- Loncaya kendi serbest iradesi ile kabul edilen her Refik tüzük maddelerine uyacağına dair yemin edecek.
- Yemin metninde geleneklere ve berata sadık kalınacağına dair bir madde bulunacak.
- Loncaya üye olmayan kimseye plan çizimi öğretilmeyecek.

Strasbourg Lonca Sarayı "La Maison de l'Œuvre (12):

Notre-Dame Lonca Sarayı en eskisi 14. yüzyılda, en yenisi de 1572 yılında, Katedralin üstat mimarları tarafından inşa edilmiş bir kaç bidadan müteşekkildir. L'Œuvre Notre-Dame başta Strasbourg Katedralinin inşaatına gerekli fonları toplamak ve onları yönetmek üzere kurulmuş, başkanı piskopos olan bir cemiyetti. 13. yüzyılın sonlarında cemiyetin yönetimi kent belediyesine geçmişti.

Günümüzde bu Lonca Sarayı loncalar tarihine ışık tutan, 42 teşhir holü olan, ilginç bir müzedir. En büyüğü dört metre boyunda Katedralin inşaat planları, lonca sandıkları, işçilerin yevmiyelerini aldıkları masa, taş yontucuların tezgâhları, heykel koleksiyonu gibi eşyaların sergilendiği bu müzenin en ilginç holü V holüdür. Bu holde Strasbourg Katedral locası dört yüz yıl önce toplanırdı. 1580'de tahsisi yapılan bu loca, hiç değıştirilmeden, aynen muhafaza edildi. Dekorlar aynı, duvarları aynı lambriler kaplıyor.

Locanın ortasındaki üç sütundan biri kuzey-batıda, biri kuzey-doğuda, üçüncüsü de güney-doğuda yer almaktadır. Kuzey duvarının ortasında bulunan yerleşik sütun başına üç sütunun oluşturduğu gönye ile birlikte baktığımızda, Masonik bir sembol olan Tau harfi görülür.

Sütunlar kesonlu bir tavanı taşımakla beraber, kuzey-doğu kiriş i kubbelidir ve çift kilit taşlı gotik bir kemer şeklindedir. Kilit taşlarının birinin üstünde inşaatı yapan Üstat Uhlberger'in markası, diğerinin üzerinde de locanın markası yontulmuştur.

Birinci kata çıkan merdiven de Üstat Uhlberger'in yapıtıdır. Merdiveni taşıyan üç sütun çatıda limon kirişine kadar yükselmekte, orada açık bırakılan bir delikten ışık süzölmektedir.

Her detayın önemi vardır. Locanın kapısı verev olarak kesilmiş, diyagonal nervürleri vardır. Eşiğin kiriş i gönye şeklindedir ve iki yanında birer sütun taşır. Balkonun çerçeve bağlantıları günün tekniklerini sergilemektedir.

Bu loca binasını yalnız seyretmek değil, okumak da gerekir.

KAYNAK:

Ortaçağ'ın Aydınlığı, Celil Layiktez.

ÇAĞDAŞ BAKIŞ AÇISINDAN MASONLUK

Çağdaş sözcüğü "içinde bulundu-
ğu zaman diliminde, yaşayan ve
olan" anlamındadır. Tarihsel
ayırımlarda, çağlar yüzlerce yıl-
lık süreçleri kapsar. XX. yüzyılda
ise, geçmiş yüzyılların birikimi
sonucu, atom çağı, uzay çağı, ile-
tişim çağı ve bilgi çağı, bu kısa sü-
reç içinde yaşandı.

Elde edilen bu aşamalar kolay ol-
madı. Dogmalara tutsak olan in-
san aklı, bu gün için tam anla-
mıyla özgür olmasa bile, bu düze-
yi elde etmek için çok büyük be-
deller ödedi.

Batıda bin yılı aşan bir dönem
dogmaların hüküm sürdüğü ka-

ranlık bir dönemdir. Rönesans,
yâni aydınlanma ile başlayan ve
günümüze kadar gelen bir geliş-
me, aklın yolu olan bilim ve onun
oluşturduğu teknoloji, yüzyılımı-
zın gelişmişlik düzeyini oluştur-
du.

Özkan ARAS

Konumuza açıklık getireceği
için, geçmişe dönerek, kısa bir
hatırlatma yararlı olacaktır.

Ortadoğu, birçok inanç ve düşün-
cenin odak noktalarından bir böl-
ge... Sümer, Babil, Asur, Mısır,
İyon, Yunan, İran düşünce ve
inançlarının birbirlerini etkiledi-
ğini görüyoruz. Bu gün bile bu

bölgedeki ulusların kültürel kökenine indiğimizde, bu uygarlıkların ne denli izler bıraktığını anlayabiliriz.

Bu bölgede yaşayan Sami ırkı ve onun oluşturduğu inanç modelleri olan, üç dinin inananları, bu gün dünyada yaşayan insanların yarısını oluşturmaktadır. Bu üç din temelde birbirinden farklı olmayan, fakat görüntüde ve ufak detaylarda ayrılan, inanç ve iman yumağıdır. Ne yazık ki kendi aralarında olduğu kadar, kendi içlerinde de bölünmüşlüğü çatışmasını yaşamaktadırlar.

Bir seçilmiş kavim dini olan ve diğer iki dini de derinden etkileyen Museviliği bir yana bırakırsak, Hristiyanlık akla ve onun oluşturduğu yeni düşüncelere karşı her zaman imanı üstün tutmayı kutsal bir görev bilmiştir. Bu düşüncelerin kaçınılmaz sonucu olarak 390 yılında piskopos Theophiles tarafından İskenderiye kitaplığı yakılır. Kısa bir süre sonra da 415 yılında kitaplığın son yöneticisi bilim insanı Hypatia, piskopos Cyril'in adamları tarafından öldürülür. Cyril azizlik düzeyine yüceltilirken Batı bin yıllık karanlığa gömülür.

Ortadoğuda ise bu dönemde, kısa bir süre için bile olsa bir aydınlanma görüyoruz. Kilisenin başkalarından kaçan İskenderiye okulu son düşünürlerinin katkı-

larıyla, Halife el-Mansur döneminde (VIII. yüz yıl ortaları) ilim ve felsefe yeniden parlamaya başlar. Bağdat ve Bakana'da eski eserler Arapçaya çevrilir. Harun el-Reşit ve Mem-un dönemlerinde çeviri, inceleme ve yorumlar hızla gelişir.

Bilgi birikimlerinin sonucu olarak, Mütezile'nin (748) (Usculuk akımı) çevresine etkili olmaya başlar. X. yüzyılda ise İhvan-üs Safa "Temiz Kardeşler-Vefalı Dostlar" anlamında batınî bir topluluk gelişir. Bir çeşit ansiklopedi olan 52 risale yayınlayan bu derneğin amacı, din'i bilim yoluyla arındırmaktı. Onlara göre felsefenin görevi insanı yetkinleştirmek, eğitmek, belli düşünce aşamalarından geçirerek en olgun duruma getirmektir.

Öğretilerinin temeli dört ana noktada toplanmaktadır.

- a) Matematik, felsefe sorunlarını içeren bilimler.
- b) Nesnel varlıkları konu eden bilimler.
- c) Psikoloji, us ilkelerine dayanan bilimler.
- d) Hukuk ve tanrısal konuları kapsayan bilimler.

Bu gelişmelerin sonucu VIII-XII. yüzyıl arasında, Bağdat'ta Halife Mem-un, Beyt-ül Hikme'yi, Fatımî'lerden El Hakim, Dar-ül Ülemâ'yi, Selçuklu veziri Nizâm-

ül Mülk, Nizâmiye Medreselerini kurarak, ilmin özgürce sürdürülmesini sağladılar.

Anadoluda ise Ahilik-Bektâşilik ve Mevlevîlik (1200-1274) yıllarında gelişir ve kökleşir. Bunlardaki temel düşünce, insana saygı ve ona verilen değerdir. Sevgi temel öğedir ve tanrısaldır.

Hacı Bektaş Velî'ye göre (1201-1271) din ayrılığı gereksizdir. Bu nedenle Tanrı'nın birliğine, insanla olan özdeşliğine inanan bütün insanlar eşit inanç ortamındadır.

Mevlâna'ya göre (1207-1273) "Bütün insanlar kardeştir, yeryüzü bütün insanların ortaklaşa, barış içinde yaşamaları gereken bir ülkedir". Bütün insanlar özdeş olduğundan inanç ayrılıkları, din değişiklikleri gereksizdir. Önemli olan insanın olgunlaşması, yükselmesi ve tanrısal niteliğe yaraşır bir düzeye ulaşmasıdır.

Ahilik ise (XIII. Yüzyıl) ona bağlı olanların eğitimi yanında, meslek sahibi yapan loncalar sistemidir. Çırak, kalfa, usta ilişkisi ile meslekî ahlâk anlayışının temellerini kurmuş ve ritüeller oluşturmuştur.

VIII-XIII. Yüzyıl arası gelişen bu düşünce akımlarının Batı dünyasını haçlı seferleri süresince derinden etkilediğini görüyoruz. Ortadoğu'da güç dengelerinin değişmesi sonucu, bu aydınlan-

manın devam edememesi insanlık için büyük bir kayıptır.

Bu dönemde Batı'da yüzyıllar boyu Hristiyanlığın, tüm yaşamı yönlendirme baskıları, sosyal ve ekonomik düzeni bozmuştu. Verimli toprakların büyük bir bölümü kilisenin elindeydi. Papalık ve kiliseler halkın dikkatini başka yönlerle çekmek zorunda idiler. Halkın dinsel duygularını coşturmak en etkin ve kolay olan bir yoldu. Bu da Müslümanların elinde bulunan kutsal kent Kudüs'ü kurtarmak için kutsal bir savaş çağrısı yapmaktı. Sonuçta hemen hemen tüm Avrupa bir araya geldi ve Haçlı Orduları kuruldu.

Bu nedenle 1096-1272 yılları arasında Haçlı Seferleri adı altında Ortadoğuya sekiz akın yapıldı. Dinî amaçlarla başlayan bu savaşlar, büyük vaâdlere karşın amacına ulaşmadığı gibi yüzbinlerce insanın hayatını yitirmesine neden oldu. Buna paralel olarak 182 yıl gibi uzun bir zaman dilimini içeren bu savaşlar, ister istemez Ortadoğudaki kültür ve düşünce akımlarından derinden etkilendi.

Sonuçta tüm bu gelişmeler Papalık ve kilisenin otoritesini sarstı.

Aristotelesi hristiyan dogmalarına göre yorumlayan kilise, bu dogmalara ters düşen her düşüncüyü susturmuş ve soruşturma anlamına gelen Enkizisyon mah-

kemelerini kurmuştur. Enkizisyon insana, doğaya ve yaratılışa, kutsal kitabın belirttiikleri dışında her yaklaşımı, dinsizlik ve dine karşı görmüş ve cezalandırmıştır. 1299-1781 yılları arası etkinliği sürmüş ve 1834 yılında kesin olarak kaldırılmıştır.

Totaliter ve bağınaz yönetimlerin zayıfladığı dönemlerde düşüncelerin gelişebilme fırsatı bulunduğunu biliyoruz.

XVI. yüzyılda Leonardo da Vinci (1452-1519) Rönesansın müjdecisi olarak görülür. Diğerleri ise Kopernik, Giordano Bruno, Kepler ve Descartes'dir.

XVII. yüzyılda, Newton, Pascal, Voltaire.

XVIII. yüzyılda Diderot, J.J. Rousseau, Kant'la gelen aydınlanmanın dinamiği, 1789 da Fransız devrimiyle tüm Avrupa kıtasını etkiyecek düzeye gelirken, aynı zamanda Amerika'da da derin değişimlere neden olmuştur. Önderleri büyük bir çoğunlukla masondur. Fransız devriminin tüm insanlara öngördüğü özgürlük, lâik düşüncenin gelişmesini sağladı. Eşitlik, özgürlük ve kardeşlik düşüncesinin XIX. yüzyıl boyunca derinleşip yaygınlaşması için büyük çabalar harcadığını biliyoruz.

XIX. yüzyıla, eskiye göre daha özgürce giren Avrupa, felsefe, bilim, ekonomi, ve sosyal alanda

daha büyük gelişmelere sahne olur. Bu yüzyıla izlerini bırakan Darwin, Einstein, Marx, Engels, Maxwel ve Mendelyef'i sayabiliriz.

Dört yüz yıl boyu süren çabaların ve çatışmaların sonunda gelenin noktanın, bilim, teknoloji ve sosyal açıdan XX. yüzyılı oluşturduğunu biliyoruz.

XX. yüzyıl ise sosyal ve ekonomik alanda çalkantılarla dolu, iki büyük dünya savaşı yaşarken, dünya haritası üç kez büyük değişikliklere uğramıştır. Sosyal ve ekonomik alanda, büyük kutuplaşmaların ortaya çıkardığı gerginliklerle doludur. Bu durumun günümüz insanını yaşamsal olarak derinden ve olumsuz yönden etkilediğini izleyebiliyoruz.

Bütün bu sosyal dengesizliklerin yanında bilimin dinsel baskılarından kurtulup, özgürleşmesi sonucu, çekirdek fiziği, astrofizik, fizik ve biyoloji alanlarında devrim niteliğinde gelişmeler elde edildiği de bir gerçek. Ne yazık ki insan, etik ve estetik yönden aynı düzeye gelememiştir.

Yetersiz de olsa dünden bu güne, din, bilim ve sosyal açıdan oluşan değişimleri özetlemeye çalıştım.

Batı'da bin yılı aşkın bir zaman sürecinde insanları köle, efendi, asil, avam gibi ayrımların yanında, inanç ve düşünceleri nedeniyle baskı altına alan yönetimlere

karşı çıkan birey ve onların oluşturduğu kuruluşların ortaya çıkması da doğaldır.

Bunlar arasında en etkin olanlar 1118 yılında Kudüs'te kurulan Tampliye'ler XI-XII. yüzyıllarda Bogomil'ler (Tanrı Dostları) ve Kathar'lardır. Tampliye'lerin son üstadı Jacques de Molay 1314 yılında öldürüldükten sonra, Tampliye'ler gibi bir çok tarikat izlenmek ve baskılardan kurtulmak için mason localarına katılmışlardır. Bu hareket aynı zamanda operatif masonluğun, spekülâtif Masonluğa geçişinin başlangıcıdır.

Spekülâtif Masonluk 1717 yılında Londra'da dört büyük locanın bir araya gelmesiyle, Londra Büyük Loca'sı adı altında kurulmuştur. 1723 yılında ise Anderson tarafından hazırlanan "Masonluğun Temel Yasası" kabul edilir. Böylece Masonluk İngiliz'lerin ve Hristiyan'lığın tekelinden alınarak, lâik ve hümanist bir görüş olarak dünyaya yayılır.

Hür Masonluğun amacı, bütün insanlar arasında kardeşlik bağlarının kurulması; özgürlük ve uyum içinde gelişerek ilerlemesi ve hakikatın araştırılmasıdır. Hür masonluk bu amaçlara kendisini adamak isteyen insanların çabalarını bir araya getirir.

Bu düşünceler, Fransız devriminin, Amerikan özgürlük beyannamesinin ve Birleşmiş Milletler

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin temelini oluşturur. Bunlar insan olmanın vazgeçilmez hak ve sorumluluğudur.

Din ve mezhep savaşlarıyla olduğu kadar, feodal sistemlerden ve ırk ayrımlarından büyük sıkıntılar çeken halk tarafından benimsenen masonluk, XVIII-XIX. Yüzyılda geniş taraftar toplamıştır, öncelikle o ülkelerin aydınları tarafından benimsenip gelişmiştir. O dönemlerden kalma mason mâbetlerini A.B.D.'nin küçük kasabalarında bile görüyoruz. Avrupa'da bu günün insan hakları anlayışının temelleri bu dönemde atılır.

Yüzlerce yıldan bu yana inançların, ideolojilerin bölündüğü, çoğu kez düşman yaptığı insanları çatısı altında bir araya getirmeye çalışan Masonluk, doğal olarak bu bölünmelerden yarar sağlayanların tepkisini almıştır. Ortaçağ'da kilise bu konuda Masonluğu afaroz edecek kadar tehlikeli bulmuştur. Daha sonra oluşan ideolojik görüşler de Masonluğu kötüleme kışkırtmalarını desteklemiştir.

Bütün bunlara karşın 1723'den 1900'lü yıllara kadar olan süreçte Masonluk sosyal ve bilimsel alanda öncü olan sayısız insan yetiştirerek insanların mutluluğu için çaba göstermiştir.

Yaşadığımız yüzyılda ise bu birikimler sonucu, insanın sosyal ve

moral değerler açısından hiç de olması gereken yerde olmadığını görüyoruz. Bu nedenlerden biri sosyal ve ekonomik dengesizlik, diğeri de teknolojinin olumsuz yönleridir. Bilindiği gibi yüzyılımızın ikinci yarısından sonra, gelişen teknolojinin tüm olanaklarına karşın, olumsuzluklarını da yaşamaktayız. Psikolojik açıdan insan, dönen çarkın bir dişlisi olarak robotlaşmakta ve bu durumun belirli güç odaklarınınca planlanmakta olduğunu bilmekteyiz.

Bir duygu ve sevgi varlığı olan insan, kendine ve çevresine yabancılaşmakta, içgüdüsel olarak varlığını sürdürme çabasına itilmektedir. Maddî refahın tek amaç olduğu, medyanın beyin yıkama çabalarıyla körüklenmektedir. Sonuçta ortaya bir tüketim toplumu çıkmaktadır. Bu ortamın acımasız kuralları, etik ve estetik değerleri de yok etmektedir.

İşte bu nedenle günümüze yansız olarak baktığımızda, çağımızın hiç te uygar bir çağ olmadığını anlayabiliriz. Dün olduğu gibi bu gün de, din, ırk, ideoloji savaşlarının kendini uygar sayan ülkelerde de sürüp gitmesi, ürkütücü olduğu kadar düşündürücüdür.

Bireysel ve toplumsal psikolojinin bize verdiği bilgelerin ışığın-

da bireyi ve onun oluşturduğu toplumları incelediğimizde, teknolojinin tek başına hiç de uygarlığın ölçüsü olmadığını görebiliriz. Olsa olsa bu teneke uygarlığıdır.

Bilim, insan aklının, dogmaların tutsaklığından kurtularak ortaya çıkardığı doğa gerçekleri, ya da teorilerdir. Teknoloji ise, pratiğe ve yaşama uygulanan hâlidir. Bu gün için bilimin EL NINO'su olan teknolojinin, bilimi de yönetmeye ve yönlendirmeye kalkışması, büyük insanî sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bilimin ortaya çıkardığı doğa gerçekleri, teknolojiyi ellerinde tutan güçler tarafından, insanlığın yararına ve hizmetine olduğu kadar, onu sömürmek ya da toplu olarak yok etmek yollarında da kullanıldığını iki dünya savaşında gördük. Diyebiliriz ki, bilimin binlerce yıl süren dogma ve bâtıl inançlarla olan savaşı, gelecekte teknolojiyi olumsuz yönde kullananlarla sürecektir.

Dün olduğu gibi bu gün de insanlığın mutluluğunu ve aydınlanmasını sağlamak için çaba harcaması gereken masonlar, acaba gerektiği gibi görevini yerine getiriyor mu, diye düşünmek zorundayız.

Günümüzde, Avrupa'nın bir çok ülkesinde ve Masonluğun beşiği İngiltere'de gençlerin Masonluğa

pek girmek istemedikleri gibi, o ülkelerde mason karşıtlığının arttığını izliyoruz. Dünya'da en çok mason bulunan ülke olan Amerika'da da locaların büyük çoğunluğunun yaşlılardan oluştuğunu işitiyoruz Halbuki günümüz insanının çevre kirliliği kadar, ruhsal kirliliğin pençesinden kurtulması için, aydınlanmaya gereksinimi var. Buna görevli ve sorumlu bireylerin başında masonlar gelmektedir. Çünkü Masonluğa kabul edilirken, insanların mutluluğu, özgürlüğü ve diğer hakları için çaba harcayacağımıza yemin ediyoruz.

Bilindiği gibi, Masonluk hiç bir felsefe, din ideoloji ve politik görüşe bağımlı, ya da yanında olmayan, ama her birini araştıran, sentezi araştıranla bırakan bir düşünce ekolüdür. Çünkü herhangi birine bağlı olmak, diğerlerine yeri geldiğinde karşı olmaktadır. Bu da kısır çatışmaların temelini oluşturur. Bu nedenle diyebiliriz ki Masonluk bir yaşam biçimidir. İnanç kurumu değildir. Kendinden yola çıkarak, bütününü kavrama amacındadır. Akılcıdır, deneycidir, hiç bir şeyin altını kalın çizgilerle çizmez. Bilir ki doğada her şey değişim içindedir. Doğada değişmeyen bir şey varsa, o da değişimdir. Evren'e bilimsel gözle bakabilen her birey bunu görebilir. İnsanlığın binlerce yıldan beri akıl süzge-

cinden geçerek oluşan bu hümanist kültür mirasının sâhibi olan masonların, söylemde kalıp, eyleme geçemediklerini üzüntüyle izliyoruz. Bize yapılan tutarsız ve gerçek dışı suçlamaların da bundan kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Bir de, masonik özün kavranmasının ve eyleme dönüştürülmesinin zorluğu, bazılarımızı daha kolay olan şekilciliğe yönlendirmekte olduğu da bir gerçektir. Bu gün bile İngiltere başta olmak üzere bir çok Avrupa ülkesinin Masonluğu halka nasıl tanıtalım diye düşünme ve araştırma gereğini duymaları, bu yaklaşımı doğrulamaktadır.

280 yıldan beri İngiliz masonlar, Masonluğu halka anlatamamışsa, bu Masonluktan fazla, masonların yanlış tutumundan kaynaklanmaktadır. Bu ise özün kavranamayışı nedeniyle, ortodoks bir şekilciliğin sonucudur.

İnsanlık bu gün en çok sevgi, anlayış, barış, özgürlük ve eşitliğin özlemini çekmektedir. Büyük halk kitleleri, dün olduğu gibi bu gün de Batılıların dezenformasyon dediği, bile bile yanlış bilgilendirilmektedir. Çağımızın iletişim ve bilgi çağı olması bu yanlış bilgilendirmeyi, daha yaygın hale getirmektedir. Fakat aynı olanaklardan yararlanarak bu yanlış bilgilendirmeyi, doğru bilgilendirmeye dönüştürebilmek de elimizdedir.

Bizim dışımızda ve gerçek bir aydın olan birisine, Masonluğun temel ilkelerini anlatmak gereksinimi duyduğumuzda, tüm insanlığın özlemi olan bu ilkeleri gerektiği gibi neden kamuya açıklamıyorsunuz, sorusuyla karşılaşırız. Yanıtlarımız da pek inandırıcı olmuyor. Sakıncalı gibi gördüğümüz bir çok bilgiyi, 30-40 saniye içinde, dünyadaki herhangi bir kütüphaneden öğrenebilen o kişi, bizi inandırıcı görmekte haklıdır.

Ünlü bir deyim vardır. "Her şey tül perde arkasında cazip görünür. İnsan psikolojisinin olumsuz yönlerinden biri de, kendini önemli ve gizemli görme tutkusudur. Bu aynı zamanda ayrıcalıklı olma duygusunu da tatmin eder. Halbuki, her şeyin geçici olduğunu, bu süreç içinde anlamlı olan tek şeyin, insanlar arası sevgi, uyum ve kardeşliğin olabildiğince yaşanması gerektiğini öngören Masonluğun, anlaşılmayan ve gizlenecek bir şeyi olmadığını biliyoruz. Önemli olan, bir düşünceyi uygun zamanda, uygun yerde ve uygun kişiye açıklamaktır.

Sonuç olarak, Masonluğa bu günün aydını bir insanın gözüyle baktığımızda, şu gerçeklerle karşılaşırız.

1- Masonik düşünce, dinlerin ve mezheplerin birbirinden ayırıp düşman kamplara böldüğü in-

sanları, çatısı altına alıp kardeş olarak gördüğü için, bu ayrılıklardan maddî ve manevî beklentisi onlarca, tanrı tanımaz ve din düşmanı gösterilmektedir.

2- Masonluk, ırk ayrımına karşıdır. Tüm insanlar için ülkü mâbedi düşüncesi, temel amaçlardan biridir. Doğal olarak ırk ayrımından yararlanan yönetimler Masonluğa karşı, hattâ düşmanca tutum içindedir.

3- Masonluk, politik görüş farklılığı tartışmasının çatısı altında yapılmasına izin vermez. Politik düşüncelerini kişinin kendi görüşü olarak, kendisine saklamasını öngörür. Ona evrensel insan sevgisi ve dürüstlük anlayışını empoze ederek, yetkinleşmesine yardımcı olur. O nedenle politik ayrımlardan beklentisi olanlar, Masonluğa karşıdır.

4- Masonluk, bilimsel düşünceyi ön planda tutar. Aklın ve edinenin bilgilerin ışığında her şeyi incelemeyi öngörür.

5- Masonluk, masondan kendini yüceltme yolunda kimseden destek beklemeden, kimsenin peşinde ve etkisinde olmadan kendini yüceltmesini bekler. Bu nedenle dogma ve bâtil inançları kabul etmez. Düşünmeden ve denemeden hiçbir bilgi ve söylemi baştan onaylamaz.

Bu ilkeler ışığında, masonluk doğal olarak üstesinden zor geline-

bilen bir misyondur. Bu nedenle bir mason kendisine, ben masonum diyemez.

Bu bilginin ışığında, XXI. yüzyıla girerken, bu güne kadar neleri başarıp, neleri başaramadığımızın analizini yapmak zorundayız. Bunları irdelediğimizde de neleri yapabileceğimiz ortaya çıkar. Kanımca olması gereken şey, Masonluğun temel ilkeleri ön plana çıkarılarak, çağdaş düşüncenin yorumlarıyla yaşam'a uygulama yollarının araştırılmasıdır. Her topluluğun kendine özgün töreleri, törenleri ve sembolleri olması doğal olduğu kadar gereklidir. Çünkü bunlar olmazsa, o topluluğun varlığı devam edemez. Yine de törenler ve semboller dış kabuktur, öze inilmezse amaçtan uzaklaşılır ve kısır bir döngüye girilir. Sonuçta topluluk kendini çözümlerden kurtaramaz. Diğer bir sorun da aşırı şekilde ve statükocuların topluluklarını korumak isterken ona büyük zarar verdiklerinin farkına varamamalarıdır.

Bir yerde semboller, şekiller ve ritüeller araçtır, amaç ise bilinçli

bir mason olmak ve öyle yaşamaktır. Araç, amaca baskın çıkınca, gelişme engellenir. Halbuki çağımız insanının bize gereksinimi var. Bozulmuş sosyal ve ekonomik dengelere karşın, gelişen güzelim düşünce filizleri, yılgınlık ve yalnızlık içinde solup kuruyor. Onların aramızda olması insanlığa yansiyarak, büyük yararlar sağlayabilir. Bu konuda şanslı olduğumuzu söyleyebiliriz. Çünkü Anadolu birçok uygarlığın köprüsü ve potasıdır âdeta ve Anadolu insanı Masonluğun, düşünce ve ritüellerine hiç de yabancı değildir.

Yeni bir yüzyıla girerken, yine de dünya Masonluğunun hızla değişen değerler ve bilimsel gelişmelere paralel, temel ilkelerinin hümanist ve evrensel olması nedeniyle, insanlığa ışık tutacağına inanıyorum.

Düşüncelerimi bir Hint halk özdeyişi ile noktalamak istiyorum. **"Bir insan doğarsa, o ağlar ve dünya güler, fakat öyle bir ömür sürmelidirki, öldüğünde bizzat gülmeli, dünya ona ağlamalıdır."**

M.İK İLKELERİN HARİCÎ HAYATA YANSITILMASI

Ergun ÇOBANOĞLU

*Değerinle övünmek istiyorsan Dünya
önce sen değer vereceksin*
-GOETHE-

Sevgi veya bencillik, bilgelik veya cahillik, müsâmaha veya taassup, melek veya şeytan, iyilik veya kötülük -hayır veya şer- insanoğlu'nun, varoluşundan beri birinden diğerine meylederek, aralarında bocalayıp durduğu, onun yaşam çizgisindeki iki uç, ifrat ve tefrit, iki sınır taşı olup, düşüncesine, hayatına etken bir eytişim olarak yansımıştır ve yansımaya da devam edecektir.

İnsan, yaratılmışların en mükemmeli ve Yaratılış Evrimi'nin en son eseri olduğu halde, tarih; bu yaratığın menfaati ve bencilliği uğruna yaptığı savaşlarla, hemcinslerini yoketmek uğruna giriştiği vahşiyâne cinayetlerle doludur. Nitekim, bu maksatla geliştirdiği silâhlarla sadece hemcinslerini değil, aynı zamanda da, daha üstün teknolojiye erişmek gayesine yönelik olarak doğayı da yoketmektedir.

Bu yönü ile, ne yazık ki bir canavar, en tehlikeli bir yırtıcı ve korkunç bir bölücü yaratık olan insan, yaşadığı topluma verilebilecek zararların en büyüğünü yine kendisi vermektedir.

Günümüzde de sürüp giden menfaat çatışmaları ve harpler karşısında tüm umutlarımızı yitirerek elem, keder ve bedbinliğe mahkûm olmamak mümkün değildir. Bunalımların gerisinde hep bu elem, keder ve umutsuzlukların, hattâ çelişki ve savaşların izi vardır.

Toplumsal yaşam içerisinde canavar ve bencil, sevgiden yoksun ve nefret dolu, acımasız ve zâlim kesilen insan, geleceğe ait umutlarına yine kendi kendine, bu davranışları ile son vermektedir.

Oysa, üzerinde doğum ve ölüm anları arasında uzanan yaşam çizgisi boyunca, varlığımızı sürdürmek üzere hayata doğduğumuz bu dünya ve onun nimet ve güzellikleri, sâdece bize ait değer ve zenginlikler olmayıp; bizden sonrakilere de miras bırakmak zorunda olduğumuz, beraberce yaşam sürdürdüğümüz tüm canlı varlıkların da payının bulunduğu bir kâinat parçasıdır.

Maddî üretimi ve maddî tüketimi en üst düzeyde gerçekleştirmeyi amaç edinmiş olan, kendi eseri bilgisayarlar tarafından yönlendirilen, tümü ile makinalaşmış bir toplumda yaşamaya zorlanan günümüz insanı aynı makinalaşmış toplumun karnı tok, ancak; etkinliğini yitirmiş, amaçtan yoksun kılınmış, canlı olmayan, duygu ve manevî değerlerden tamamen mahrum kılınmış bir parçası haline getirilmiş bulunmaktadır.

Zbigniew Brzezinski'nin deyişi ile: -"Teknoloji Toplumu'nda şöyle bir eğilim göze çarpıyor: Birbirinden farklı düzeylerde bulunan milyonlarca yurttaşı, duygulara saptırmada ve mantığı denetlemede en gelişmiş iletişim tekniklerini başarı ile sömüren kişileri, destekleyecek konuma getirmek", toplumu yönlendirmede kullanılmakta olan bir yöntem olarak tanımlanmaktadır.

Acaba bu lâbirentten kurtuluş yolu yok mudur? Çözümlemesine imkân olmayan trajik bir ikileme, paradoksal bir durumla mı karşı karşıya bulunmaktayız? Ekonomimizi sağlıklı kılmak için bir ucunda tüketimden başka bir şey düşünmeyen, bu gaye ile şartlanmış hasta insanların yer aldığı üretim hattını, manevî değerlerin yoğaltılması pahasına çalıştırmaya devam etmek mi? Yoksa, sadece, sahip olduğumuz maddî kaynakları üretime tahsis ederek -manevî değerlerimizi yoketmeksizin- tüm buluşları, teknolojiyi insanoglu'nun emrine vererek, sağlıklı bir gelecek vaad eden nesillerin yetiştirilmesini mümkün kılmak mı daha yararlı olacaktır? Çıkış yolu elbette ki, bu ikincisi olacaktır.

Herşeye rağmen; bizi umutlandıran, insanları ayıran ideoloji ve kavramların -bilhassa yaşamakta olduğumuz şu son zamanlarda- büyük ölçüde anlam ve çekiciliklerini yitirmekte oluşlarıdır.

Nitekim, "sağ-sol" gibi, "komünizm-kapitalizm" gibi geleneksel kalıplar dünyadaki anlamlarını yitirdiler. Arzumuz, aynı aydınlığa yurdu-muz insanların da, vakit geçirilmeden kavuşturulmaları ve kavuş-ma istek ve idrâki içinde olmalarıdır.

Bu konuda Erich Fromm "Umut Devrimi" adlı yapıtında: *"Ancak her-şeyden önce açıklığa kavuşturulması gereken bir nokta var: Bugün, tutmuş olduğumuz yolu değiştirebileceğimiz konusunda yaygın bir umuzsuzluk vardır. Bu, genellikle bilinçsiz bir umuzsuzluktur; aslında insanlar bilinçli olarak "iyimserdir" ve daha ileri bir "gelişme"yi umut etmektedirler. İçinde bulunduğumuz durumu ve ondaki umut yetiştirme yektisini tartışmaya başlamadan önce, umut görüngüsünü (gözlenebilen olay) ele almamız gerekir"* demek sureti ile geleceğe olan güvenini, içinde beslemekte olduğu umuttan kaynaklandırmaktadır. Esasen, kanaatimizce, umudumuzu yitirdiğimiz an "Hakikatı Arama" yolundaki çabalarımız da son bulacaktır ki, bu da temel misyonumuzun yitirilişi, ondan vazgeçmemiz olacaktır.

Uzak Doğu'da bir Budha, Kong Fu Tseu, Lao-Tzu, İran'da bir Zerdüş, antik Mısır'da Arhenaton, Efes'te Heraklitos, İonia'da Pythagoras, Klazomene'de Anaksagoras, iki büyük Abdera'lı Leukippos ile Demokritos, Protagoras, Sokrates, Plâton, Atina'lı Antisthenes (kinizm'in kurucusu), Aristoteles, Epikuros, doktorların pîri sayılan İstanköy'lü Hyppocrates, Empedokles, Xenophane, Parmenides, Megara'lı Euclides, Simonides gibi antik çağ düşünürlerinden tutunuz da Muhyiddin-i Arabî, Mevlâna Celâleddin-i Rumî, Hacı Bayram-ı Velî, Yunus Emre gibi Türk düşünürlerine ilâveten günümüze kadar gelen öğretilerinden feyz aldığımız daha nice düşünürlerin tek ve müşterek amacı insanlar arasında Sevgi Harcı'nı kullanarak bir "Ülkü Mâbedi"ni inşa ile ayrılıkları yok ederek Sevgi'nin eseri olan "Birlik"i kurmaya çalışmak olmuştur.

Kendilerinden miras edindiğimiz ve "Hakikat Yolu"nda bu yolu aydınlatmada birer meş'ale olarak nur'larından yararlandığımız bütün bu insanlara olan minnet borcumuzu, içinde yaşamakta olduğumuz toplumu M.: ik prensip ve ideallerinin gösterdiği doğrultuda eğitip yönlendirmekle ödeyebileceğimize inanıyorum.

Antik çağ düşünürlerinden Pythagoras ve onun düşünceleri, umudun gerçekleşmesini sağlayacak insan yapısı hususunda, bakınız bizim ideallerimizle nasıl bir paralellik arz etmektedir.

Pythagoras, felsefe yapmak için değil, insanlar arasında Sevgi yolu ile Birlik'i; kin, nefret ve bölücülüğün yerine ikame etmek, insanların tüm yaratılmışlara ve birbirlerine karşı saygı ve sevgiyi yaygınlaştırmaları, canavarlaşan insanı, insan hüviyetinde yücelterek, İnsan-ı Kâmil (kendini tamamlamış insan) kılmak için filozof olmuştur.

Pythagoras öğrencilerine; ahlâk, siyaset ve din öğretmektedir. Bu bilimlerin tümüne Mathema'lar adını verir, ilk anlamı; "insan bilgisinin tümünü kuşatan" demek olan Matematik sözcüğü de buradan gelmektedir.

Pythagoras'ın öğretisi sadece bilgi öğretisi'nden ibaret olmayıp bir ahlâk eğitimidir; nefis terbiyesi'nin sağlandığı, insanın Kendini Bilmek'ten kaynaklanan ve ahlâk ile yüce kılındığı bir okul, bir yuva'dır.

Pythagoras, insanın sevgi için yaşadığına ve sevmek için yaratıldığına inanır, Ruh'un Ölmezliği'ni savunur.

Pythagoras'ın fikir ve inançlarını benimsemek isteyen onu hemen görmez, onu hemen dinleyemez, ona öğrenci olamazdı. İsteklinin erdemli, akıllı, ağır başlı, sır saklayabilecek bir yapıda olması da gerekirdi. Önce, istekliye belli etmeden uzun ve gizli bir soruşturma yapılır, bilâhare de bir nefis ve irâde imtihanından geçirilmek üzere dağ başında ya da ıssız bir yerde bir gece tek başına bırakılır, çeşitli şekillerde korkutulup irâde gücü ölçüldükten sonra mâbede getirilirdi. Burada da alaylı suallere ve çeşitli tahriklere muhatap kılınır, kişilik ve karakteri ile dayanma gücü saptanırdı. Bu imtihanları başaran kimseye "paraskevi" adı verilir ve çırak olarak Noviciat adı verilen ilk dereceye kabul edilirdi. Paraskevi, iki yıl süresince ders dinler, musiki ile meşgul olur, ana-baba sevgisini öğrenir ve böylece bu sevginin giderek tanrı sevgisi ile kuvvetlendirilmesi sağlanırdı. Esasen, baba Tanrı'yı anne ise Doğa'yı temsil ederdi. Her türlü güçlüğe katlanma ve sabırla dayanmanın esasları öğretilir, bu öğretim ve eğitimden sonra aynı toplumdan bir kişiyi kendisine Dost edinirdi. Pythagoras'ın öğretilerinde Dostluk "Dost: Bir ikinci Ben'im. Onun şansını bir Tanrı gibi yüceltmeliyim" vecizesi şeklinde öğrencilere bir ilke olarak ezberletilirdi.

Paraskevi, musikiyi Heptakord adı verilen yedi telli bir saz ile öğrenirdi. Bu yedi telli sazdan yedi ses çıkmakta, bu yedi sestende de yedi gizli ses birleşimi elde edilmektedir. Yedi ses birleşimi, ışığın yedi rengini, yedi gezegen yıldızı, varlığın yedi biçimini karşılamaktadır. Eğer insan ruhu, bu yedi sesle akord edilir, uyumlu kılınırsa ruhunuzdan dinleyeceğiniz şarkı, Hakikat'ın Şarkısı olacaktır.

Saz öğreniminde terennüm ettirilen şarkı sözleri: "Hiç ölmeyen tanrılara dön. Aşk ve inancı koru... Bil ki, çeşitli uluslarda ve çeşitli dinlerde dağıtılmış görülen tanrı'lar, TEK'tir. Evrenin tek Tanrı'sı vardır. Hepsine hoşgörü ile bak, ama hakikatın ne olduğunu da bil... Gizlilik âleminde bütün dinler birleşirler." anlamını taşımakta olup, öğretinin yüceliği hakkında kâfi derecede bilgi vericidir.

Paraskevi'nin yükselmesi, imtihanları başarması ile mümkün idi. İmtihanları başarak ikinci dereceye yükseldiği güne Altın Gün denil-

mektedir. İkinci derecede, öğrenci Sayılar Bilimi ile karşılaşmaktadır. Kutsal ve gizli sayılan biliminde sayı, soyut bir varlık değil, mutluluğumuzu sağlayacak kutsal bir anahtardır. Kutsal sözler gibi, kutsal sayılar da eski Mısır ve Asya tapınaklarından gelmektedir.

İnsanlar Bir'le sayar, Bir'le düşünürler. Bir; insanla Tanrı arasında ortak bir ilke'dir. Bir, bilenle bilineni, düşünenle düşünüleni birleştiren ortak bir ölçüdür. Bu ölçünün görünmeyen öbür ucunu görebilmek için onunla birleşmek gerekir. Bir, erkek bir ilkeyle dişi bir ilkenin birleşmesidir. Gücünüz yeterse sonsuz âlemleri idrâkinizle kucaklayınız. Orada bulacağınız şey şu olacaktır: Yaratıcı Düşünce ve o yaratıcı düşünceyle sarmaş-dolaş olan Ruh, Can ve Beden. Evrensel olan bu üçleme Tanrısız Birliktelik (Vahdet) içindedir.

Pythagoras'ın Beden, Can, Ruh üçlemesi Hint'in Brahma (Yaratıcı)-Vişnu (Koruyucu)- Şiva (Yıkıcı) üçlemesine uygun olduğu gibi, Hristiyanlığın Baba-Oğul-Ruh'ül Kudüs üçlemesini (Teslis) hazırlamıştır.

Pythagoras'a göre Evren bir sayı uyumudur. (Harmonia). Dünyanın kurucu ilkeleri ZİTLİK'lardır. Ancak, doğadaki zıtlıkların kökü, bir ile çok arasındaki zıtlıktır. Oysa, bir ile çok arasındaki zıtlığın dışında, mutlak Bir, ne tek ne de çift'tir. Hem tek, hem çifttir.

İlk varlık bir nokta'dır. Nokta hareketle Çizgi; Çizgi hareketle Yüzey; Yüzey hareketle Cisim olmuştur. Her başka cisim bir başka sayının karşılığıdır. İlk imtihanı veremeyen okuldan atılırdı. İkinci dereceye yükselen bizzat Pythagoras ile yüzyüze gelir ve ondan gizli dersleri bir hücrede alır, burada gizli hakikat'leri, ilâhî sırlar'ı edinir; iç âlemini gözlemlemeyi, kendini bilme'yi öğrenirdi.

İkinci derece mensuplarının mâbedinde 9 Müz (Lâtince Musa-Yunanca Mousa) heykeli bulunur, bunların ortasında da Hestia (Yunan) veya Vesta (Lâtin) heykeli yer alırdı.

Pythagoras'ın derse başlarken söylediği şu sözler onun Birlik inancını gayet güzel bir şekilde belirlemektedir. Öğrencilerine hitabına: "-.... Bu Müz'ler, kendi nefsinizde maddesel olmayan ve yüce güzelliğini her zaman düşüneceğiniz tanrısal gücün bu dünyaya özgü simgelerinden ibarettir. Bunların tümü, Hestia'nın ateşine bakıyorlar, bunların tümüne hareket, düzenlilik, güzellik ve âhengi veren de bu ateştir. Onların tümü bu ateşten doğmuşlardır. Sizler de Kosmos'un bu merkezsel ateşine, yani Kutsal Ruh'a, yine onunla birlikte bu görünen âleme dağılmak üzere geri döneceksiniz" sözleri ile başlardı.

Dikkat edilirse, simge olarak mâbedde yerini alan Hestia, ezeli ve ebedî olan kudret ve güzelliği sembolize etmektedir. Buna Tanrı demek mümkün ise de iyi tetkik edilirse, aslında Tanrı'yı simgeleyen bir yücelik olduğu, yâni insan-ı Kâmil olduğu anlaşılır.

Pythagoras'ın insan sevgisi ve birlik yönünden İnsanlığa getirdiği şey "Ruh Göçü" teorisi'dir. O, bu teorisi ile insanlara yalnız insanı değil, bütün canlıları sevmeyi önerir ve İnsanlığın Bir'den zuhur ettiğini, bu çokluğun aslında Birliğe muhtaç olduğunu ve birlik ideali'nin insanın mahiyetinde ve ona sınımsız bağlı bulunduğunu anlatmak ister.

Bu bakımdan Sevgi ve Birlik, insan düşüncesi ve inancının temel ilkesi'dir. İlk insandan bu yana tüm düşünürler, mutasavvıf ve peygamberler hep aynı gerçeği dile getirmeyi amaç edinmişlerdir. Budha'nın Nirvana'sı, Sokrates'in Bilge İnsan'ı, Pythagoras'ın Hestia veya Vesta'sı, Hristiyanlığın Ruh'ül Kudüs'ü, Anaxagoras'ın Nus (akıl-ruh)'u, İslâm'ın İnsan-ı Kâmil'i insan varlığının yüceltilmesi hususunda birer ideal değil de, nedir?

M.: İk yeminimizde yer alan öğeler, birer M.: olarak bizleri, ham taşımızı yontarken, içinde yaşadığımız toplumu da aktif bir şekilde yöneltmek ve yönlendirmek görevi ile yükümlü kılmakta, ancak bu şartları yerine getirmeye söz verdiğimiz takdirde bizlere bu mâbed'in kapısını açmaktadır.

Hür M.:luğun temel prensipleri'nin başında yer alan: "Hür M.:luğun amacı, bütün insanlar arasında kardeşlik bağlarının kurulması; insanlığın hürriyet ve âhenk içinde gelişerek ilerlemesi ve Hakikat'ın araştırılmasıdır.

Hür M.:luk, bu amaçlara kendisini adamak isteyen insanların çabalarını bir araya getirir" demekle bir M.: olarak amacımızın sadece kendimizi mükemmelleştirmekten ibaret olmadığını, içinde yaşadığımız ve maddî-manevî her yönü ile yararlandığımız toplumların da bu yararlanmaya mukabil tarafımızdan yararlandırılmasını ana ilke olarak ortaya koymaktadır.

IV.ncü prensip ise: "Hür M.:luk, bütün insanlar için ortak bir insanlık ülküsü'nün gerekliliğini kabûl eder. Bu ülkü'nün gerçekleşmesi için Hür M.:luk:

- İnsan kişiliğine saygıyı;
- Bütün insanların iyiliğine çalışmayı;
- Ferdin hürriyetini ve ahlâkî sorumluluğunu;
- İnsanların hak ve vazife eşitliğini;
- İlme saygıyı;

birer ilke olarak benimser" demekle Hakikat'ı arama ve tekâmül yolu'ndaki çaba ve çalışmalarımızda sadece kendimizi ve kendi derneğimiz mensuplarını değil tüm insanlığı yararlandırmamızı bize ilke olarak benimsetmektedir.

V.nci prensip'de ise: "Uyelerinde, öğrenme ve öğretme görevlerini se-
verek yerine getirmelerini ister" demekle aynı gayeyi bir kez daha vur-
gular.

VIII.nci prensip'de de: "Hür M..lar, bir M.. ve bir vatandaş olarak, ül-
kelerinin yasalarına uymak; vatanlarına şerefle hizmet etmek mecbu-
riyetindedirler.

Her M.. vatanına sadâkatla bağlıdır. Ülkesinin yararlarını, bağımsız-
lık ve hürriyetlerini, dirlik ve düzenliğini korumayı, kutsal bir görev
bilir" denilmekle çalışmalarımızın vatanımıza yönelik ve onun yarar-
ları uğruna olması kutsal bir görev olarak bizlere verilmektedir.

IX.ncu prensip'de: "Hür M...lar, insanı güçlendiren ve daha iyi yapan
çalışmanın her türlüşünü, ister el, ister fikir işçiliği olsun, aynı derece-
de şerefli sayarlar" demekle bizlerin yaşadığımız topluma yararlı ola-
bilmemiz için yapacağımız çalışmaların sınırı olmadığını vurgula-
maktadır.

Netice olarak; sizlere iletmek istediğim mesajım KK..im;

M.. olarak, bizler; sadece kendimizi değil, ayrıca ve ilâveten, yaşadığı-
mız toplumu ve hattâ tüm insanlığı geliştirmek, tekâmül ettirmek ve
onun sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasından, ettiğimiz yemin ve
M..luğun bizleri uygulamakla yükümlü kıldığı prensiplerinin gereği
olarak sorumlu bulunmaktayız.

Yaşadığımız toplum ne derecede sağlıklı olursa, bizlerin de aynı dere-
cede sağlıklı olacağı şüphesizdir. Aksi takdirde, sirayet edecek top-
lumsal hastalıklardan M.. camiamızın bünyesi de nasibini alacaktır.

Bu nedenle, çalışmalarımızdan yaşadığımız toplumu da yararlandır-
mak, hastalıklardan korunmasında ve hastalıklarının tedavisinde
aktif görev üstlenmek sorumluluğunda olduğumuz inancımı belirt-
mek yükümlülük ve zorunluluğundayım.

K.. sevgi ve saygılarımla,

ilk ulaştığı yerin Trakya olduğu söylenir. Tarihçi Herodot'un M.Ö. 5.yüzyılda Kral Midas'ın bahçelerinde kokusu herşeyin fevkinde olan 60 yapraklı gül gördüğü ifade olunmaktadır. Eski Yunan'a Gül'ün girişi Homer döneminde olmuştur. Roma İmparatorluğu döneminde Romalı komutan Lucullus, Romalıları Trakya'dan ve Mısır'dan gül ithal etmek zahmetinden kurtarmak için Güney İtalya'da ser'alarda gül yetiştirme yoluna gitmiştir.

GÜL SEMBOLÜ

Başka hiçbir çiçek, hattâ sembolleşen hiçbir cisim, hiçbir işaret, hiçbir değer hakkında gül üzerine yaratılan efsane, menkıbe, mitolojik hikâye türünden söyleyişler doğmamıştır. Gül bunun da ötesinde değişik sanat dallarında sembol gücüyle birçok sanat eserine konu olmuştur. Bunda hiç şüphesiz gül'ün güzelliği, zerâfeti, gizemliliği önemli bir faktör teşkil etmiştir. Bu nitelikleriyle gül, insanların zevklerine ve gönüllerine seslenen, hoşlanma duygusu aşılayan, tam ve eksiksiz bir etki sağlayan, gizli ve esrarlı bir güçle bütünleşmiştir. Sonuç olarak gül, dünyamızda haklı olarak, sâdece "Çiçeklerin Kraliçesi" unvanını kazanmakla kalmayıp, ayrıca yoğrulduğu sembolizma ile insan yaşamında "gönüllerin sultanı" olabilme derecesine de erişmiştir.

Gülün sembolü olduğu varlıkların başlıcaları şunlardır: Tanrı,

Olümsüzlük, ruhun ölmezliği, sonsuzluk, yenilenme, Güneş, sevgi, sevgili, kadın, Eros, yetkinlik, güzellik, sevinç, kusursuzluk, ağzı sıkılık, temiz karakterlilik, akıllılık, incelik, güzellik, ümit, gençlik, şefkat, gizemcilik, duygusallık, Hz. Muhammed, Bakire Meryem Ana vs.

TARİHTE VE MİTOLOJİDE GÜL

Gül daha Antik Çağda aşkın ve ümidin sembolü olarak kabul görüyordu. Gül, tanrısal güneşin dünya anaya olan sevgisinden doğan yaşamın simgesiydi. Yunan Mitolojisi, yaşamda herşeyin Tanrı Uranos'un Yer Tanrıçası Goya ile birleşmesinden doğduğu yönündeydi. Buna göre yaşam statik değildi. Güç odakları arasında sürekli bir oluşum ve yokoluş söz konusu idi. İşte Ümit ve sevgiyle dolu bu yaşam gül ile sembolize edilmekteydi.

Yunan Mitolojisine göre başlangıçta sadece Beyaz Gül vardı. Tanrıça Afrodit'in sevgilisi Güzel Adonis bir domuz avı sırasında ağır yaralanır. Aşk Tanrıçası Afrodit olayın şokuyla derhal olay yerine gider ve bu arada dikkatsiz davrandığı için gül dikenleri ayaklarına batar. Afrodit'in teninden sızan kan beyaz gülleri kırmızıya boyar.

Buna karşılık bir hristiyan efsanesine göre de, önceleri sâdece kırmızı gül vardı. Fakat tövbe-kâr Meryem işlediği büyük günah-tan duyduğu pişmanlıktan ötürü sıcak gözyaşları döker. Birkaç

damla gözyaşı bir gül demetine damlar ve kırmızı gülleri yıkayarak aklar, beyaza dönüştürür.

Helenlerin, güllerin renklerinin güzelliğinden ne zaman heyecan duymaya başladıkları Homer'in gül parmalı Eos'tan söz etmesiyle anlaşılır. Homer, tan yeri kızılı'nın ışınlarını tanrısal gün müjdecisini parmaklarıyla kıyaslar ve daha sonra konuda gül ile bağlantı kurar.

Eski Mısır'da gül, tarikatlarda Gök İlâhesi İris için yapılan âyinlerde büyük bir rol oynamaktaydı. Öğrenciler birkaç gül yaprağı yutmak suretiyle yarı hayvan varlığından sıyrılarak yeni bir doğuşu yaşıyorlardı. Bu suretle gül'e bir yeniden oluşma gücü yakıştırılıyordu. Bu inancın doğmasına gül yağına tanınan bir özellik etkili olmuş olabilir. Gül Eski Mısır'da, Yunanistan'da olduğu gibi, sır saklayıcılığın da sembolü olarak geçerli olmuştur. Sırları bilenler, Gül ile süslemek suretiyle öğrenmiş oldukları sırları asla bozulmamacak bir suskunluk olarak korumak durumunda olurlardı.

Romalılar döneminde Kleopatra, sevgilisi Marcus Antonius'un şerefine sarayının merâsim salonunun zeminini bir buçuk ayak yüksekliğinde gül yapraklarıyla döşemişti. Doğuda ve tüm Akdeniz bölgesinde misafir sofralarını güllerle donatmak âdet haline gelmişti. Neron bir şölende güzel güller için dört milyon gümüş para sarfetmişti.

Romalılar ecdadları için düzenledikleri dinî nitelikli bir çeşit bayram töreninde Gül ve ölüm arasında bir bağlantı kurarlardı. Bu bayramın adı "Gül Bayramı" olup "Rosalia" diye anılırdı. Ölen kişilerin yakınları onların mezarları başında toplanır, ölen kişinin anısına yemek yer, kabrine güller koyar, fakat o gülleri süs diye tekrar kendileri için alırlardı. Burada gül ölümsüzlük sembolü anlamında olmak üzere ölen kişiye bir armağan niteliğinde düşünülüyordu.

Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra Gül, İçki iptilâsının ve savurganlığın sembolü olarak kilise ileri gelenlerinin kara listesine girmiştir. Ne var ki, Gül hayranları çok geçmeden hristiyanlıkta da Gül'e önemli bir fonksiyon sağlamanın yolunu bulmuşlardı. Onlara göre Gül'ün beş çiçek açan yaprağı İsa Peygamber'in yaralı yerlerini simgelemekteydi ki, bu suretle gül'ün Avrupa ülkelerindeki zaffer alayı başlamış oluyordu.

Kayzer Sofu Ludwig'in saray papazının yardımcısı 815 yılında bir av sırasında kutsal bir emaneti kaybetmiş ve uzun aramalardan sonra onu bir gül çalılığı içinde bulmuştu. Kayzer bir şükran borcu olarak o yerde derhal bir kilise yapılmasını emretmiş. Bu küçük kilise bugünün Almanyasının Hildesheim şehrindeki katedralin nüvesini oluşturmuştur. Kilisenin yanı başına dikilen gül fidanı ise katedral alanında bugün halâ çiçek açmaktadır.

Diğer bir efsane Thüringen kontesi Kutsal Elisabeth hakkındadır. Kontes Elisabeth bir Macar prensesidir ve kont IV. Ludwig'in zevcesidir. Kontes özellikle fakirlerle ve hastalarla ilgilenmektedir. Birgün o her zamanki gibi kolunda sepetiyle köydeki muhtaçlara yardım etmeye gider. Onun bu davranışlarını onaylamayan kocası aniden yolunu keser ve sepetin içinde ne olduğunu sorar. Kontesin cevabı "Güller" olur. Kont sepeti çeker alır, kapağını açar ve sepetinin gerçekten güllerle dolu olduğunu görür. O günden itibaren Kontes Elisabeth'in istediği zaman fakirlere yardım için gitmesine izin verilir.

Gül adına bazı savaşlar da yapılmıştır. Ortaçağ İngilteresinde Lancaster ve York dukeleri Londra'daki bir gül bahçesinde şiddetli bir kavgaya tutuşurlar. Sonuçta çok kızgın olarak birbirlerinden ayrılırlarken yakalarına birer gül takarlar. Lancaster dükü kırmızı, York dükü ise beyaz gül takar. Daha sonra dukelerin silahşörleri de aynı şeyi yapmaya başlarlar. Bu suretle Lancaster'liler armalarında kırmızı gül, York'lular ise beyaz gül taşımaya başlarlar. Aralarındaki düşmanlık nedeniyle daha sonra 1455-1485 tarihleri arasında 30 yıl süren İngiltere tarihinin çok kanlı savaşlarından biri patlak verir. Bu savaş, savaşan tarafların taşıdıkları kırmızı ve beyaz güllü armalar nedeniyle "Gül Savaşları" diye anılır. Bu savaşlar sıra-

sında halk çok ızdırap çeker. Yüksek aristokrasi yok olur. Sonuç Tudorların mutlak egemenliğidir.

Burada yaşamı güllerle sınımsız olan kadının, Josephine de Beauharnais'in öyküsüne de değinmek gerekir. Alın yazısı onu acıklı bir sona götürmüştür. 1763-1814 yılları arasında yaşayan Josephine "Gül ayı" tabir edilen Haziran ayından doğmuştur ve bu nedenle vaftiz adı Gül'dür. Napoleon Bonaparte ile izdivacından sonra Josephine, Malmaison Sarayı'nda bütün zamanların en büyük gül bahçesini yaratmıştır. Josephine'in görevlendirdiği kişiler bütün dünyayı dolaşarak 250 değişik türde gül temin edip getirmişlerdi. Hattâ Napoleon'un en büyük düşmanı İngilizler bile, el koydukları Gül yüklü gemileri serbest bırakıyorlardı. Napoleon yenilerek Elbe'ye sürüldüğünde Josephine ağır hastalandı. Rus Çarı I.Aleksander kendisine acıyarak onu Malmaison'da ziyâret etti. Buna çok sevilen Josephine, Çar'a mevsimin açan ilk Gül'ünü armağan etti ve ardından ruhunu teslim etti.

Gül tarihî süreç içinde masallarda ve efsanelerde de bir sembol olarak görülmektedir. Masal yazarı Alman Grimm Kardeşlerin Dornröshen (Dikenli Gülcük) (Türkçe'de "Uyuyan Güzel") masalı, halk masallarının büyük çoğunluğunda olduğu gibi eski dinî telâkkilere ve gizemli geleneklere dayanıyor. Bu masalda zamanın akışından soyutlanmış bir

kral sarayı ve bu saray içinde 100 yıllık bir uykuya yatmış çok güzel bir büyü lü prenses vardır. Saray gül fidanlarıyla örtülü bir koruluğun ardındadır. Ancak bir koruluk geçit vermeyen iri dikenlerle kuşatılmıştır. Bu dikenleri aşmak mümkün değildir. Ancak seçilmişler, korkusuzlar bu düşman dikenleri aşabilirlerdi. Günün birinde buraya bir prens gelir ve dikenlere doğru ilerler. Dikenler o anda güzel çiçeklere dönüşür ve birbirlerinden ayrılarak geçit verirler. Prens açılan yolda ilerler, gül bahçesi içindeki saraya girer, değerli bir gül misali kutsallık âleminde uyuyan en kıymetli mücevher olan prensesi bulur ve bir öpücükle onu uyararak kurtarır. Bu masal kılığına bürünmüş eski efsanevî düşüncenin anlatmak istediği şey, insanoğlunun ölümün dikenlerine zaferle karşı koymak mecburiyetinde kalabileceği ve bu suretle gerçek yaşama nüfus edebileceği felsefesidir.

Cüceler Kralı Lavrin'in Gül Bahçesi Efsanesi de aynıdır. Bu bahçenin Dolomitler'de yüksek dağlar üzerinde bulunduğu ve ulaşılamaz olduğu söylenir. Bu çiçeklerle bezenmiş rüyalar ülkesi kayalıklar ve buzulların ardında bulunmaktadır. Bazı gözüpek kişiler bu cennete ulaşmayı beyhude yere denemişlerdi. Besbelli ki bu hasret yuvası gökyüzüne ve Tanrı'ya en yakın konumda olabileceği düşüncesiyle yüksek dağlar üzerinde yapılmıştı. Gül sembolüyle bağlantılı olan dü-

şünceler serisinden en güzel sentezi Goethe'nin Faust adlı eserinin o çok düşündürücü final sahnesinde buluruz. Bu ölümsüz eserin son kısmında artık çok yaşlanmış olan Dr. Faust'un ölümünden söz edilir. Ebedi uykusuna dalan Faust'un naaşı başında bir savaş çıkar. Mefisto (Şeytan) Faust'un kendi kanıyla imzalanmış sözleşmeye dayanmak suretiyle onun ruhunu zaptetmek ister ve kendi şeytan taifesini yardıma çağırır. İşte bu anda gökyüzünden semavî bir melekler topluluğu yaklaşır ve şeytanın bu ganimet talebini tartışmalı hâle getirir. Melekler şarkılar söyleyerek Faust'un naaşı üzerine Güller serpiştirirler. Şeytanlar meleklerin bu silâhına karşı koyacak güçte değildirler. Tüm mekân üzerine gül serpiştiren Tanrı elçileri, giderek çoğalır ve etrafa yayılmak suretiyle Dr. Faust'un ölümsüz ruhunu alır kaçırlılar. Güllerden etrafa yansıyan nurlu sevgi alevleri zaferi garantilerler. Gül'ün iyileştirici, kurtarıcı ve canlandırıcı sembol anlamı ve değerini herhalde bundan daha güzel bir biçimde tasvir etmek mümkün olmasa gerek.

Burada Ortaçağın meşhur İtalyan şairi Dante Alighieri'nin ünlü eseri Divina Commedia (İlâhi Komedy)'da gül sembolizması üzerindeki felsefî değerlendirmesine de değinmek gerekir.

Dante Cehennemde ızdırap çektikten sonra Cennetin çeşitli basamaklarına erişir ve sonunda Cennetin Empyreum denilen en

yüksek katına gelir. Burada karşısına insanoğlunun Tanrıyla bütünleşmesinin sembolü olan bir Gül tasviri "Rosa mystica" çıkar.

Sarı bir ışıkla aydınlanan yuvarlak bir gölün üst tarafından Cennet devâsâ bir beyaz gül şeklinde görülmektedir. Bu muazzam beyaz gülün yapraklarında ruhlar, kademeli bir düzen içinde seyirci yer tutmuşlar, tıpkı bir çiçeğin çevresindeki arılar gibi melekler onların etrafından uçmaktadır. Melekler en yüce ışığa kadar yükselip orada eriştikleri en büyük sevgiyi paylaşmak için tekrar yerlerine dönerler.

Dante'nin tasvir ettiği semavî gül çok eski bir meditasyon ve derin düşünceye dalma sembolü. Bir yanda açmış gülün yaprakları ve bunlar üzerinde dinlenen insan ruhları; öte yanda ise bütün münferit gül yapraklarının birleşmesiyle ortaya çıkan tamamlanmış gül tasviri ve münferit ruhların içiçe kaynaşmasıyla oluşan gökyüzünün ışık görünümü. İşte sadece sevgi ve ışık denizinde tümüyle semaya yükselmek suretiyle her bireyin birbiriyle ve Tanrı ile birleşmesi mümkündür. Birey en yüksek manevî mertebeye semavî gül bünyesinde ulaşmakta ve sevgiyle kaynamaktadır. Bilindiği gibi dini bütün katolikliğin kullandığı dua kordonu "Gül Çelengi" adını taşır. Tahtadan veya kaliteli metalden imal edilen inciler İsa Peygamberin yararalarındaki

kan damlacıklarına benzetilmiş olup, bunlar Gül tâbir edilir ve belli bir dua dizisinde delâlet eder.

Resim dalında büyük bir üstat olan Albrecht Dürer, Venetik'te bulunduğu sırada "Rozkruva Kardeşlik Grubu"nun isteği üzerine büyük eb'adda bir yağlı boya tablo yapmıştı. Tablonun ortasında Meryem, çocuk yaştaki İsa ile görülüyor; solda ise rozkruva kültürün kurucularından olduğu sanılar Aziz Dominicus bulunuyor. Resimde değişik renklerde çiçek açmış güllerden oluşan gerçek çelenklerin takdimi söz konusudur. Meryem sağında ayakta duran Kayzer Maximilian'ın, Küçük İsa Papa II.Pius'un, Dominikus da bir kardinalin başına gül çelengi koymaktadır. Etraflarında duran büyük kalabalık aynı onurlandırmayı beklemektedirler. Bu tasvir Gül Kardeşliğinin bayramı ve aynı zamanda Rozkruva kültürünün kuruluş günü olarak düşünülmüştür ki, bu tarih 7 Ekim'dir. Bu dönemde gül soğuk havalara başlamadan önce son bir kez kısa süreli çiçek açar.

Müslümanlıkta da gül sembolizma olarak bir ilgi odağı oluşturmuştur. Gül İslâm'ın "ba'sü badelevt"inin (ölümden sonra yeniden dirilişin) sembolüdür. Fakat gül'ün özellikle Hazreti Muhammed'in sembolü olduğu ifade olunur. Müslümanlıkta Gül koklandığında, gül yağı ve gül suyu ikram edildiğinde selâtü selâm getirilmesi köklü bir gelenektir.

Tasavvufî sembolizmde gül ilâhî güzelliği ifâde ettiği gibi Allah'ın mahbûbu (Allah tarafından sevilen) Hazreti Muhammed'i de temsil eder. Tasavvufî sembolizmde gonca halindeki Gül vahdet (birlik, teklik)'i, açılmış gül kesret (Çokluk)'i ifade eder. Hazreti Muhammed'in Gül'ü çok sevdiği, şapkasının içinde gül yaprakları taşıdığı, hattâ terinin gül koktuğu söylenir.

Daha önce de sözünü ettiğimiz "Hazreti Muhammed Gülü" olarak tanımlanan 1708 tarihli bir Türk minyatürü bir gül tersimi içinde Allah'ın 99 en güzel adını ve bunun yanısıra Peygamber'in 99 en güzel adını tasvir ediyor.

MASONLUKTA GÜL

Gül çok yönlü nitelendirmelerle, ifâde ve anlam zenginlikleriyle Masonlukta da güçlü bir sembolik değer kazanmıştır. Masonluğun eski yazıtlarında ve ritüellerinde gül'e henüz raslanmamaktadır. 2 Eylül 1779 tarihinde Almanya'da Saksonya eyaletinde "Zu den drei Rosen" (Üç Gül) Locası'nda bir birâder tarafından "Gülün Anlamı ve Önemi" konusunda bir konuşma yapılır. Bilindiği kadarıyla bu, gül ile Masonluk arasında bir bağlantı kurmak ve kezâ bu ilişkiyi canlandırmak için yapılan ilk denemedir. Böyle bir konuşmanın yapılmasının önemli nedenlerinden biri de locanın taşıdığı isim olmuştur. Zira konuşmacı genel olarak Gül'den

değil, ağırlıklı olarak Uç Gül'den söz etmiştir.

Aslında gül'e rengiyle bağlantılı olarak kesin sembol anlamları yakıştırılmıştır. "Kraliyet Gül'ü" olarak da adlandırılan soluk kırmızı gül çok eski zamanlardan beri "yaşama sevinci" olarak; Güzellik ve Sevgi Tanrıçası Venüs'ten mülhem "Venüs Gül'ü" olarak da vasıflandırılan koyu kırmızı gül "aşk ve güzellik sembolü" olarak; "Mistik Gül" diye nitelendirilen beyaz gül ise gizlilikliğin, ketumiyetin sembolü olarak değerlendirilmiştir.

Masonlukta üç ayrı renk grubuna mensup üç gül, bir arada daha değerli ve kutsal bir anlam taşımakta ve daha yaygın olarak uygulama alanı bulmaktadır. Üç Gül bir arada insanı oluşturan üç ana unsuru simgeler ki, bunlar kan, akıl ve ruh'tur. Bu birleşimin, bireyi evrenle bütünleştiren bir faktör olduğu kabul edilmektedir.

Avrupa Masonluğunda anlamlı masonik törenlerde mâbet güllerle süslenmektedir. Johannis Şenliği'nde kardeşler üç değişik renkli gül taşırlar. Doğum günleri vesilesiyle biraderlere üç gül verilir. Bir başka Locayı ziyaret eden kardeşlere de üç gül takdim edildiği görülmektedir. Kardeşlerin ve hemşirelerin gümüş evlilik yılı diye adlandırılan 25 inci evlilik yıldönümlerinde gümüş üç gül armağan edilir ve nihâyet bir kardeşin ebedî maşrıka intikalinde onun kabrine veda mesajı olarak üç gül bırakılır.

Masonlukta Uç Gül sembolik anlamı açısından genel olarak İman-Sevgi-Ümit Üçgeninde şekillenmektedir. İman bize doğruyu gösteren bir haslettir. İman gücüyle bizler dünyada sadece acıların değil, mutlulukların da bulunduğu bilincine ulaşırız. Bu suretle akılcı çizgide pek çok engeli aşarak mutluluğa erişebilme azmine sahip oluruz. Sevgi bize dünyamızın, yaşamın güzelliklerini farkedebilme, bunları değerlendirebilme, tüm insanları sevme, onlara yardım etme, yapıcı olma özelliği aşılabilir. Ümit fâni dünyamızda bizlere herşeyin geçici olmadığı duygusunu vererek, kişileri yapıcı ve kalıcı değerler yaratmaya götürür ve bunun benliğimizde hiç sönmeyen bir ışık olarak kalmasını sağlar.

Öte yandan taç şeklinde tanzim edilen bir gül çelenginde belli bir düzen dahilinde yerleştirilmiş güller bütünleşme ve ebedilik sembolü olup, ithaf olunulan kişiye yeniden oluşma ve yeniden doğuş için daha âli bir yaşam mesajı verir.

Masonluğun gelişim süreci içinde Gül ve Haç kombinezonuna da kısaca değinmek gerekir. Güllü Haç olarak vasıflandırılan bu birliktelik, Christian Rosenkreuz'un kurduğu ve masonlukla pek çok ortak yanı bulunan Rozkruva organizasyonun sembolü olmuştur. Güllü Haç adı gül ve haç sözcüklerinin mistik anlamlarıyla ilgilidir. Haç acı çekmenin, fakat aynı zamanda özgürlüğün ve

günahtan arınmanın işaretidir. Gül ise düşünce olarak yeniden doğuşu sembolize eder.

Türk Masonluğu açısından ritüellerimize bakacak olursak münferit olarak gül'ün, keza Uç Gül'ün sembol anlamlarıyla ağırlıklı bir faktör oluşturduğuna tanık oluruz. Gül herşeyden önce çalışma sembolümüz olan önlüklerimizde görülür. Çıracak önlüğünde gül yoktur. Çıracak üzerinde gül bulunan önlüğü takmaya ancak insanlık uğruna durmadan çaba sarfederek ve masonluk kariyerinde bir başarı grafiği çizerek hak kazanabilecektir. Kalfağa geçiş yapılan mason takacağı kalfa önlüğünde mesleğinde ilerlemiş olduğunun işareti olarak iki gül bulacaktır. Mesleğinde daha da ilerleyerek üstadlığa terfî eden mason bu sefer tekâmülün simgesi olarak üç güllü üstad önlüğünü takacaktır.

Bir matem celsesine katılan kardeşler, bu törende yoğun biçimde güllerle karşılaşılırlar. Daha merâsim başlamadan bir tepsi içinde beyaz, soluk ve kırmızı güllerin bulundurulduğu görülür. Merâsim sırasında Üstadı Muhterem ve Nâzırlar, ebedî maşrıka intikal eden kardeşlerin anısına hazırlanan tabutun çevresinde dolaştıktan ve üstadı muhterem tabutun orta yerinde, birinci nazır ayak ucunda, ikinci nazır baş ucunda yerlerini aldıktan sonra, I. Tören Üstadı üzerinde güller bulunan tepsiyi uzatır. II. Nazır beyaz gül olarak tabutun baş tarafına koyar ve ölen

kardeşler için "...içimizde daima canlı tutacağımız hatıranız... bu çiçeğin güzel kokusu gibi, bize yalnız hoş gelmekle kalmayacak, teneffüs ettiğimiz havayı temizleyecektir" der. I. Nazır aldığı solgun gülü tabutun ayak ucuna koyar ve "Ölümün bizden aldığı kardeşlerimiz.....

ayak ucunuza koyduğum bu çiçek, ölümle başlayan yeni bir hayatın sembolüdür" der. Üstadı Muhterem kırmızı gülü tabutun ortasına koyar ve "Kaybettiğimiz kardeşlerimiz: Bu çiçek, sağ iken ilhâm ettiğiniz, öldükten sonra hatıranızla yaşattığımız sevgi ve kardeşlik hislerinin sembolüdür. Kalbinizin üstüne koyduğum bu gül, sevginin ölümden kuvvetli olduğuna şahittir. İnsanlık böylece devamlılığını bulur. Genç insan nesilleri tomurcuklanır; kendilerinden önce gelenlerden aldıkları hayat alevini başkalarına devrederler" diye seslenir. Görülüyor ki Gül burada kendini yenilemenin, ölümsüzlüğün, sonsuzluğun sembolüdür. Nitekim tören sonuçlanmadan kurulan kardeşlik zincirinde üstadı muhterem bu gerçeği "Her şey yaşar- Hiçbir şey ölmez" diye bir kez daha vurgular.

Türk Masonluğunda her locanın yılda bir kez düzenlediği Hemşirelere açık toplantı'da kardeşler ve hemşireler yakalarına kırmızı ve beyaz karanfiller takıyorlar. Bugün uygulama böyledir. Güçlü ve çok yönlü sembolizması nedeniyle ilerde, bu uygulamanın da gül ile yapılmasının isabetli ve daha anlamlı olacaktır.

Genelde olduğu gibi Masonlukta da bir sembol oluşturması bakımından gül denildiğinde ilk akla gelen güzel, renkli, hoş kokulu ve görkemli bir çiçektir. Ne var ki, gül bütün olarak değerlendirildiğinde ve pek çoğu biraraya geldiğinde, aynı zamanda dalları üzerinde dikenler bulunan bir çalılık, bir fudalıktır. Hele bunlar sık bir düzen içinde birbirlerine çok yakın olarak dikilmiş ya da doğal olarak böyle yetişmiş olurlarsa üzerinde güzel, alımlı çiçekler bulunan dikenli, dikkatsizce yaklaşanları yaralayan, geçit vermeyen bir çift, zorlu bir handikap teşkil edebilirler. Gül bu açıdan da sembolik bir değerlendirmeye konu olabilir. Örneğin daha önce sözünü ettiğimiz Alman Grimm kardeşlerin gülden bir fundalık içindeki sarayda yapılan büyü'nün etkisiyle uyuyan prenses "Dornröschen" (Dikenli Küçük Gül) isimli masalından mülhem olarak Masonluğa uyarlanabilecek bazı sembolik benzetmeler yapabiliriz:

Masonlar çalışmak için mâbede girdiklerinde, tıpkı masaldaki prenses örneğinde olduğu gibi, haricî âlemden zaman ve mekân itibarıyla soyutlanır, ortak bir amaç ve ortak değerler için birbirleriyle kenetlenirler. Nasıl ki masalda dikenler koruma amacıyla prensesi gül'ü koruma altına almışlarsa, mâbede çalışan masonlar da görünmeyen dikenlerce koruma altında bulunmaktadırlar. Kim ki kaba kuvvet kullanılarak veya usulüne uymadan mâbede girmek isterse mason-

lardan oluşan bu kenetlenen gül fundalığı, ona geçit vermeyecektir. Fakat kim uygun zamanda, temiz yüreklilikle ve usulünce bu gül duvarını çalarsa, duvar o kişiye zaten kendiliğinden açılacaktır. Yeter ki, gül çitimizin kapısını çalan haricî, mason olmak için dürüst, temiz karakter sahibi, yeterli olgunlukta ve kapasitede birisi olsun.

SONUÇ

Sonuç olarak diyebiliriz ki, gül dünyayı sembolize eden her türlü yaşamın temel düşüncesinin sembolüdür. Düşüncenin, yaratıcı ruhun ve sözün, Tanrı tarafından önceden tasarlanmış şekil ve

maddenin, bitkilerin ve yaratıkların, kısaca "Logos"un sembolüdür gül.

Gül bir alegoridir. Eksizliksizliğe ve dolayısıyla güzelliğe yönelik gayretin sembolüdür.

Her canlı gibi gül de fânidir. Fakat resim, şekil ve kavram olarak alındığında gül bu gerçeğin ötesine yansır ve sâdece bizim hayatımızı kucaklamakla kalmaz, daha da uzağına, bizim için görünmez alana da uzanır. Gül, akıl-ruhbedenin ve çevrenin birlikte etkinliği ve birbiriyle kaynaşması suretiyle doğan bölünmezliğin ve mükemmelliğin ahengini sembolize eder.

BİBLİYOGRAFYA

- ACATAY, Abdulgafur : *Gül ve Gülyağı, İstanbul 1969*
ARSEVEN, Celal Esat : *Sanat Ansiklopedisi, Cilt II, İstanbul 1965*
BEMBENNECK, Rudolf : *Die Rose - Eine Betrachtung - Bundesblatt 1988 / 10*
CIVELEK, Ahmet Yavuz : *Ben Güle Beste -Dilimiz, Tasavvufumuz ve Edebiyatımızda Gül-, Tarım ve Köy Dergisi, No. 106*
DEMİRİZ, Yıldız : *Osmanlı Kitap Sanatlarında Natüralist Uslûpta Çiçekler, İstanbul 1986*
DOSCH, Reinhold : *Die Rosen, Bundesblatt, 1988 / 6-7*
ERSOY, Ayla : *Türk Tezhip Sanatı, İstanbul 1989*
HORNEFFER, August : *Das Brauchtum der Freimaurer-Sinn und Wert unserer Symbole-, Hamburg 1955*
İSLAM, Nadir Lâtif : *Gül için, Ankara 1953*
LAYIKTEZ, Celil : *Gül'ün Sembolizması, Tesviye 1997 / 29*
MOHR, Gerd Heinz -
SOMMER, Volker : *Die Rose, Entfaltung eines Symbols, München 1988*
RAUPACH, Walter : *Die Rose -Ihre Geschichte und Symbolik-, Bundesblatt, 1989 / 8-9*
SCHLEIDEN,
Matthias Jakob : *Die Rose, Geschichte und Symbolik, Leipzig 1873*
Der neue Brockhaus, cilt 4, Wiesbaden 1968
- *Meydan Larousse, cilt 5, İstanbul 1971*
- *Türkiye Büyük Locası, Tören Ritüelleri, İstanbul 1973*
- *Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, cilt 14, İstanbul 1996*
- *Yahya Kemal Külliyyatı, Kendi Gök Kubbemiz, İstanbul 1967*

ŞEKÛR OKTEN K.:

Raşid TEMEL

1986'da aramızdan ayrılmasından bu kadar zaman geçmesine rağmen ben onu hiçbir zaman unutmadım. Şekûr Okten kardeşimizi kendini Masonluğa adanmış kardeşlerimizden biridir. 1960 yılından vefâtına kadar kendisiyle daima beraber olmuş, yaptığı ve yapmayı tasarladığı işlerde daima yanında olmuşumdur. Onun için bundan şeref duyuyor ve kendimi çok mutlu hissediyorum.

1939 yılında yedek subay okulunda iken, o devrin genel kurmay başkanı bizlere bir konuşma yapmıştı. Konu, subayın vasıfları. Bu vasıfları anlatmak için Rumelide kumandanlık etmiş eski bir paşanın (maalesef şimdi ismini hatırlayamıyorum) yaşamını anlatmış ve işte mükemmel bir subayın vasıfları bunlardır, demişti.

Senelerce sonra, Ankara'da iken Şekûr kardeşimizin onuruna verilen bir yemekli toplantıda, bunları anlattıktan sonra, bir masonun vasıflarını sorarsanız, Şekûr kardeşimiz bunun en mükemmel örneğidir, demiştim.

Şimdi onun yakinen bildiğim bazı özelliklerini ve Masonluğa yaptığı hizmetleri anlatmak istiyorum.

Bence onun en güzel masonik vasfı, kayıtsız şartsız herkese iyilik ve yardım etmesidir. Kendisine ters düşenlere bile elinden geleni esir-

gemediğini defalarca gözlerimle görmüşümdür. Bu kişilerin muhtaç duruma düştükleri hallerde, onlara gösterdiği şefkati ve yardım için didinmesini hiç umutamam. Daima sabırlı ve babacan tutumu her zaman hayret ve hayranlığıma sebep olmuştur. Çok sabırlı bir insandı. Sabrin sonunun selâmet olacağına inanmıştı ve beklemekten katiyen yılmazdı.

Sâkin bir insandı. En genç kardeşden en yaşlısına kadar hepsiyle her zaman bu kadar kaynaşan, kapısını hepsine bu kadar açık tutan başka birini hatırlamıyorum. Daima taşları tutturacak harcı hazırlamakla meşgul olmuştur. Kardeşleriyle bu kadar içiçe olmasına rağmen, hiçbir zaman kendisine duyulan sevgi ve saygıdan hiçbirşey kaybetmemiştir.

Masonik kuralları çok iyi bilir ve onlardan katiyen ayrılmazdı. Haksızlığa daima karşı çıkmıştır. Yaşamı boyunca Masonluğa ters düşen hiçbir hareketi görülmemiştir. Daima vakarlı olmuş, söylediği her sözü ve yaptığı her işi bilerek ve inanarak yapmıştır.

Ankara'da olduğumuz yıllarda, Cevat Memduh kardeşimizle birlikte Mimar Sinan ve Eğitim localarının kurulması için çalışıyorduk. O, o zaman Büyük Üstad Kaymakamı idi. Bu locaların kurulması için harcadığı çabayı bugün bilen çok az kişi vardır. Bu locaların kurulmasında en büyük pay onundur.

Ankara'da sekiz kardeş (Alaeddin Mizanoğlu, Galip Kardam, Ferdi Özmer, Safa Tekyeliben, Abdurrahman Erginsoy, Cavit Yenicioğlu, Şevki Kayaman, Raşid Temel) iki yıllık özel çalışmadan sonra bugün uyguladığımız ilk üç derece ritüellerini hazırlamıştık. Bu yorucu ve sabır isteyen çalışmalarımız sırasında ve nihâyetinde Büyük Locanın bunları kabulünde Şekûr kardeşimizin desteği ve çabalarının çok büyük etkisi olmuştur. Bu yorucu işde bizi yalnız bırakmamış ve devamlı teşvik etmiştir. Çalışırken aramızda çıkan anlaşmazlıkları gidermekte büyük katkısı olmuştur. Ancak rikütellerin kabulünden sonra tasvip etmediğimiz bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu bizleri olduğu kadar onu da üzmüştü. Nitekim Büyük Üstad olunca bunların değişmesine yardımcı olmuştur.

Bugün binalarımızın yapımında, tadillerinde ve ilâvelerde onun ne kadar etki ve katkısı olduğunu hepimiz biliyoruz. Uğradığımız büyük yangın da onu çok üzmüştü. En kısa zamanda herşeyi yoluna koydu. Bu kara günleri hâlâ hatırlıyoruz.

Yüksek Şûra ile olan münasebetlere çok önem verirdi. Beş yıllık Büyük Üstadlığı ve Kaymakamlığı zamanında Büyük Loca ile Yüksek

Şûra birbirlerini tam bir anlayış içinde tamamlamışlardır. Daha eski günlerden hatırladığımız tatsızlıklara, onun zamanında hiçbir zaman rastlanmamıştır.

1960 yılında ilk tanıştığımız günden, vefâtından bir gün evvel beni ziyareti, ölümü günü sabahı bahçesinde karşı karşıya oturduğumuz güne kadar, birbirimize daima yakın olduk ve hiç ayrılmadık. Bu son buluşmamızda da yine masonik konulara değinmiş uzun uzun konuşmuşuk. Vefâtından bir gün evvel beni ziyaretini de vedâ olarak kabul ediyorum.

Şimdi kardeşlerim, bütün bunları özetleyecek olursak, anlaşılıyorki, neşriyatımızdan, eğitimimizden, içinde çalıştığımız binalarımızdan, ritüellerimize kadar, onun her zaman her yerde işin içinde olduğu açıkça görülmektedir. Bu büyük mason, sevgili dost, her zaman kalbimizde yaşayacak ve daima hasretle anılacaktır. Bıraktığı izlerin silinmesi kabil değildir.

ÖLÜMSÜZLÜK KAVRAMI ÜSTÜNE

Ali DİNÇOL

İnsanoğlu düşünmeye başladığı andan itibaren en fazla iki şeyi merak etmiştir; geçmişini ve geleceğini. Bu merak, özellikle geleceğe dönük olanı, öylesine bir tutku halini almıştır ki, tek tanrılı dinlerin ortaya çıkışına kadar din pratiği içinde fal ve kehânet, o zamanki ibâdet biçimleri olan kutsama (=tebcil), kurban ve yakarıdan (=dua) daha büyük yer tutmaktaydı. Yazının ortaya çıktığı andan itibaren Eski Yakın Doğu ve Doğu Akdeniz havzasında yaşamış her toplumda çeşitli fal sistemlerinin oluştuğunu, gelecekte haber veren ünü her yana yayılmış kehânet merkezlerinin kurulduğunu biliyoruz. Mezopotamya'da kullanılan karaciğer

falı, önce Hitit Anadolusuna geçmiş, oradan batıya yayılarak İtalya'da Etrurya bölgesine kadar gitmiştir. Babil, Hitit ve Etrüsk kökenli olan, fal tekniğini öğretmek için yapılmış karaciğer modelleri, kesilen hayvanların karaciğeri üzerindeki girintileri çıkıntıları, çizgileri, şişlikleri v.s. yorumlayarak, sorulan fal sorularına cevaplar arayan bu falın insanlarca çok uzun bir zaman ne kadar inanılır sayıldığını kanıtlamaktadır. Ayrıca, kuşların uçuş yönleri, özel bir tekneye konan yılan balığının yüzerken tekne içindeki çeşitli noktalara uğraması gibi hareketlere bakarak, fal soruları yanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu fallara kralın sefere çı-

kıp, çıkmaması, bir hastalığın nedeninin saptanması gibi konularda başvuruluyordu. Ayrıca, yıldırım düşmesi, gökgürültüsü ya da ay veya güneş tutulması gibi semavî olaylar da tanrısal işaretlemler olarak kâhinler tarafından değerlendiriliyordu. Yunan kehânet merkezlerinde ise, gelecekte haber soranlara, kâhinlerin başı genellikle anlaşılmasız birtakım sözler söylüyor, sonra diğer kehânet râhipleri bu sözleri yorumlayarak başvurularının sorularına cevap buluyorlardı. Bâzen bu anlamsız sözler Yunanlıların "barbar" dedikleri, bilmedikleri dillerden oluyordu. Bunlara bir örnek Hesychios tarafından "Ephesia Grammata"da kaydedilmiştir. Bu sözler şöyledir: **askion kataskion lix tetrax Damnameneus aision**. Bu barbar dilinde söylenen cümlede Yunanlıların anlayabileceği tek sözcük, Frig'lerin Ida dağında bulduklarına inandıkları, hepsi mâden işleme sanatı ile ilgili üç masalsi varlık (=Daktyloi) içinde bulunan ve "**çekiç**" anlamındaki bir ad taşıyan **Damnameneus**'tur. Bu varlıklardan diğer ikisi ise, **Celmis** (=ergitici) ve **Acmon** (=örs)'dur. Bu cümleyi ne kâhinin kendisi, ne de ona başvuran zavallı İyonyalı anlamıştır ama bugün biz bunun Yunancaştırılmış bir Hititçe dua parçası olduğunu biliyoruz. Hititçesi şöyle: **aska katta aska liksi tethai Damnassarais**. Anlamı ise "Aşağıda kapıda, kapının içinde sen yemin ederken **Damnassarra** tanrı-

rının ağzından gök gürlüyor". Damnassara tanrıları gerçekten de yemin tanrıları olup kapıda dururlar! Geleceğe yönelik merâkın altında yatan neden, aslında herhalde güç isteği idi. İlerde ne olacağını bilen, doğal olarak en doğru kararları ve gerekli önlemleri zamanında alabilir, yenilgilerden, felâketlerden sakınır ve dolaylı olarak, bu nitelikleri yardımıyla yenilmez bir önder, başarısızlık bilmeyen bir kumandan ya da kral olabilirdi. Geçmişe duyulan merâkın bunun kadar bir pratik nedeni olmayabilir, fakat gerek Mezopotamya'da gerek Anadolu ve Eski Yunan'da **tarih bilinci**'nin gelişmiş olduğuna hiç kuşku yoktur. Mesela M.Ö. 1650 yılında tahta geçen Hitit kralı I. Hattuşili kendisinden yaklaşık 600 yıl önceki Akkad'lı Sargon'u tanıdığını şöyle ifade etmektedir: ".... ve Fırat'ı bir aslan gibi geçtim. Benden önce onu bir tek Sargon geçmiştir". Buraya kadar değindiğimiz örneklerden **geçmiş ve gelecek** kavramları **bellekteki geçmiş ve yaşanılacak gelecek**'tir. Halbuki ne geçmiş ne de gelecek bunlardan ibaret değildir. Çok uzun bir sicim düşününüz, sicim ortalarına delik delinmiş ve elli santim aralıkla duran iki büyükçe kartona geçirilmiş olsun. İki karton arasında görülen sicim **şimdiki zaman**'dır, yani **hal**'dir; sicimin soldaki kartonun arkasında kalan kısmı **geçmiş zaman** yani **mâzi**; sağdaki kartonun arkasında gizlenen sicim ise **gelecek zaman** yani

âti'dir. Bir gizli el sanki sicimi yavaş yavaş soldan çekmektedir. Hayat, âtiden hâle akarken, mâzideki sicim artmakta ve gelecekteki kısım iki karton arasında bir süre kalıp soldaki delikte kaybolmaktadır. İnsan yaşadığı hayatın mâzi oluşuna tanık olan ya da bunu sözlü veya yazılı aktarımla kendinden önceki nesillerden öğrenir. Ancak asıl merâk edilen **en eski geçmiş** diyebileceğimiz sicimin başlangıç noktası oluşturan **varolma**'dır. Varolma hem bireysel hayatın başlangıcı olarak, hem de tüm insanlığın yaradılışı olarak, büyük bir merak konusudur. Bu yüzden insanoğlu hem bireysel başlangıç olan doğum hakkında, hem de toplumsal başlangıç olan **hilkat** hakkında teoriler üretmiştir. Bunlar elbetteki bilimsel teoriler olmayıp, efsâne biçimindeki fikirlerdir. İnsanoğlu hilkate tanıklık etmişse de, doğumu yakında bilmektedir. Doğadaki doğumları, hayvanları ve bitkileri de gözlemiştir. Bireysel varoluşu doğum noktasında tanımaktadır ama, bir tohumdan bir yaşam çıkmasını tanrısal bir isteğe bağlamaktan başka çıkar yolu yoktur. Varoluş, ya da en eski geçmiş, iyi ya da kötü olmuş-bitmiştir. İnsanın doğumuyla birlikte, kaderi de Mezopotamya inancına göre, bir tuğlaya yazılmış olarak saklanmaktadır. Bunu değiştirmek ancak geleceği bilmekle, kötülüklerden sakınılarak biraz mümkün olmaktadır. Ancak kaçınılamayan bir şey, geleceğin son noktası olan, yani örneğimiz-

deki sicimin ucunu oluşturan, ölümdür. Ölüm, doğumdan farklı birşeydir; yokolustur ve kabul etmesi zor bir olgudur. İnsan ölümün sevimsiz yüzünü çok erken farketmiş, kendi hemcinslerinde olduğu kadar doğada da bunu gözlemiştir. Son noktaya kadar hayâtiyeti olan vücudun birdenbire cansızlaşması ve daha kötüsü dekompoze olup, yok oluşunu insanoğlu dehşetle izlemiş olmalıdır. Bu son o kadar korkutucu olmuştur ki, insanın bütün çabası, hâlâ daha, ölümsüzlüğü elde etmeye yöneliktir. İlaçlar, bitkiler, mineraller, sihir ve büyüler hep ölümü durdurmaya, defetmeye, en azından geciktirmeye yarayan teknikler olarak gelişmiştir.

Doğal olarak, başarılı olunmuşsa da denemelerin sonu gelmemiştir. Bu korkuyu yenmek için yine inançlar imdada yetişmiştir. Eğer yokolma maddeten engellenemiyorsa, ölümün bir başka ortamda yeniden varoluşun başlangıcı olduğuna inanmak korkuyu hafifletiyordu. Ölümden sonraki hayat, yâni canlının "ruh"a, "hayalet"e dönüşmesi, ya da "atalar" olarak başka bir boyutta, meselâ "yeraltı dünyasında" yaşamaya devam etmesi düşüncesinin, meşhur dinler tarihi profesörü Mircea Eliade'nin deyimi ile "bireyin tarihinin son bulması demek olan" ölüm olgusunun ürkütücülüğünü azalttığını, herhalde kendi düşüncelerimizde de biliyoruz. Tarihin sona erdiği noktada doğal olarak zaman da durmakta-

dır. Daha doğrusu yoktur. Oyleyse tarihin akışı (birey ya da toplumlar için) bir noktada **geri çevrilemez** ve o zamana kadar bilinmeyen yeni bir aşamaya gelmektedir. Yeni'ye karşı duyulan ilgi insanlık gelişiminde yeni bir keşiftir. Halbuki, Eliade'nin deyişi ile, "*arkaik insan elindeki tüm güçle tarihin getirdiği geri çevrilemezliğe ve yeniliğe karşı kendini savunmuştur.*"

Bilindiği gibi doğada bir ritm mevcuttur. Mevsimlerden oluşan bir takvim içindeki bu ritm, dünyanın güneş etrafında belli bir eğimle dönmesinden oluşmaktadır. Bizim zaman kavramımız da bu ritmüsa dayanır. İnsan bu ritm çerçevesinde doğanın sonbaharda öldüğünü, ilkbaharda canlandığı farketmiştir. Ne yazık ki, bu ölüm ve yeniden diriliş, bir bakıma zamanın yeniden doğuşu gibi görünse de, bireysel yokoluşun geri çevrilişi değil anonim bir canlanıştır. Geri dönen, ölen değil, onunla aynı türden bir başkasıdır ya da sadece kış uykusundan uyanıştır. Buna rağmen, bu uyanış, arkaik toplumlarda büyük bayramlarla kutlanırdı ve hâlâ da bu pagan festivali *Karneval, Fasching* ya da Apokria adları altında katolik, protestan ya da ortodoks mezheplerine mensup hristiyanlarca, ya da hevrüz adıyla Şia veya ona yakın mezheplere mensup müslümanlarca kutlanmaktadır. Özellikle, kökleri Sümerlilere kadar giden Mezopotamya'nın **yeni yıl bayramı** olan *Akitu*, günümüzdeki

karnavalların kökenini oluşturmaktadır. Ya ilkyazda Nisan, ya da sonbaharda *Teşrit* ayında kutlanan bu yeni yıl bayramında zamanı yeniden başlatmak için, **yaradılış efsanesi** tekrar canlandırılırdı. Böylece *kozmogonia* tekerrür eder, *kaos*'tan *kosmos*'a, yani kargaşadan düzene geçilirdi. *Ordo ab Chao* hem yeni bir başlangıç, hem de ölümsüzlük kazanma arayışına ilk adımdır. Tışrit ayının adı Akkadça **şuuru** "başlamak" fiilinden türetilmiştir ve "başlangıç" anlamına gelmektedir. Bu bayramın doğanın canlılığını kaybetmeğe yüz tuttuğu sonbaharda kutlanabilmesi, belki de ölüme bir meydan okuyuştur. Belki de içinde yer alan bir hieros gamos "kutsal birleşme" töreninin temsili, ya da kollektif bir **orji** halinde bilfiil icra edilmesiyle, dölenen tohumun ilkbaharda bir canlı olarak dünyaya döneceği inancından dolayı bu mevsimde kutlanıyordu. Ölüm ve yeniden doğuş ya da diriliş konusundaki tek belge kuşkusuz sadece Akitu Bayramı değildi. Sümerlerin Dumuzi mythosu Akkad'a Tammuz olarak girmiştir ki, bizim takvimimizdeki de bir ayın adı budur. Hititler de Tammuz'a benzer bir Telepinu efsanesi yaratmışlardır. Bu üç efsane de, sonbaharda kaybolan ve ilkbaharda geri gelen canlılık ve bolluk ve bereketin, yâni bir mevsimler siklus'unun önce ortadan yiten, sonra da türlü zahmetli çabalarla yeniden dünyaya dönen veya döndürülen tanrıların şahsında

temsil edilmesine dayanır. Bu motif o kadar sevilmiştir ki, Hititlerden tanıdığımız Telepinu efsanesinin bu yüzyılın başlarında Kafkaslarda bir folklorik sahne oyunu ve dans olarak yaşama-ya devam ettiği etnologlarca kaydedilmektedir. Telepinu efsanesinde bu tanrının ortadan kaybolması ile doğa ölünce, herkesi bir telaş alır, herkes onu aramaya koyulur. Tanrılar arar, bulamazlar, kartalı gönderirler, o da eli boş döner. Sonunda küçük bal arısını gönderirler, o **Telepinu**'yu çayırdan uzanmış, uyurken bulur. Ellerini ayaklarını sokar onu uyandırır. Ancak Telepinu büsbütün öfkelenir. Ama Tanrılar ona yalvarıp, kurbanlar, hediyeler verip, hiddetini yatıştırırlar da dünya kurtulur. Kafkasya'da ise bolluk ve bereketin artması ve iyi bir hasat olması için yaptıkları bir ayinde köylüler yarı çıplak dans ederler ve ellerindeki fallik sembolleri sallayarak, kendilerinin de anlamadıklarını ifade ettikleri, bir dilde "**Meliya Telepiya, meliya Telepiya**" diye bağırlarlar. Ellerindeki fallusların bereketi ve doğurganlığı simgelediği açıktır. **Meliya**'nın ise Hitit efsanesinde Tanrıyı bulan arıyı ifade ettiği, bu kelimenin bir çok Hint-Avrupa dilinde "bal" anlamına gelmesinden anlaşılmaktadır. **Telepiya**'nın ise, Telepinu'nun bozulmuş bir söylenişi olduğuna kuşku yoktur. Kafkasya'nın izole kalmış dağ köyünde bir âdetin iki bin yıla yakın yaşaması, arkaik dönemlerde efsanelerin olağanüstü uzun süre-

ler sözlü aktarımla canlı tutulabilmesine de modern zamandan bir kanıt gibidir.

Ölümden sonra bir hayatın olduğuna inanılarak tümüyle "yok olma" korkusu bertaraf edildiyse, insan niçin ölümsüzlüğü aramaya devam etmiştir? Çünkü, varolduğu kabul edilen öbür dünya o kadar karamsar bir görüşle tasvir edilmektedir ki, orada yaşamaya devam etmek, adeta bir cezadır. İnsanlar hiç günah işlememiş olsalar ve tanrılarına karşı tüm görevlerini yapmış olsalar dahi, ölümden sonra kendilerine hiç bir şey vaad edilmiş değildi. İyi ya da kötü herkesin gideceği yer çaresizlik dolu insanların kili toprak yedikleri, birikinti pis sular içtikleri, güneş olmayan, mağara gibi karanlık yerlerdi. İbranelerin **Şeol**'ü de Akkadların **Arallu**'su da böyleydi. İnsanlara, eğer dindar ve iyi iseler ölümden sonra güzel şeyler vaad edilmesi sonraki bir gelişmedir. Bu, inanç alanından ortaya atılan iyi bir gelişmedir. Çünkü, o zamanki insanlar "**günah**" konusunda farklı düşünmekte idiler. İster sadece basit bir suç, ister tanrılara ya da tanrısal güçlere karşı işlenmiş bir günâh olsun, bunun ceremesini çeken, sadece suçlu ya da günahkâr olan kişi değildi, ceza bir topluma, bir ulusal, ana-babaya, evlâda ve soy-sopa verilebiliyordu. İsa peygambere bile şu soru sorulmuştu: "anası mı, babası mı, kim günah işledi de bu çocuk kör doğdu?" Bu kolektif cezalandırma nedeniyle insanlar

kendileri iyi ve dindar da olsalar, bu dünyada da rahat ve mutlu olamıyabiliyorlardı. Her an bir başkasının suçunun bedelini ödemek zorundaydılar. O zaman, dünyada gerçek bir adâlet yoksa, öbür dünyada da fanî insanları iyi şeyler beklemiyorsa, insanlık ilerlemesi durabilirdi. "Cennet" fikri burada aslında insanlığın imdadına yetiştii. Bu dünyada rahat yoktur "*la rahate fi-d dünya*" dedikten sonra, öbür tarafta ödüllere kavuşulacağı inancı ile insan, karamsarlıktan kurtuldu, daha mutlu oldu. Tek tanrılı dinlerin süratle yaygınlaşmasının nedeni de bu olsa gerektir. Arkaik insanı ölümsüzlüğü aramaya iten de bu karamsar koşullandırmadır. İnsanoğlu ölümsüzlüğü nasıl ve nerede arayacaktı. Bugün de ölümsüzlük aranıyor. Genetik, farmakoloji, kimya ve daha bir çok bilim ve bilim dalı ebedî yaşam için çalışıyor. Hayatı biraz uzatmalarını ve acısız bir son için başarılı olmalarını diliyorum, ama doğrusu ölümsüzlüğü bulmalarının insanlık için hayırlı olmayacağına da içten inanıyorum. Arkaik insanlığın ölümsüzlüğü aradığı yer ve arama biçimi ise başka türlüydü. İnsan canlılar âlemi içindeki yerini hemen fark etmişti. İnsan hayvandan farklıydı, çünkü zekâya sahipti. Tanrılar da zeki idiler ama insanlardan farklıydılar, çünkü ölümsüzdüler. Öyleyse insan tanrılarla hayvanların arasındaki bir hiyerarşik konumdaydı. Bu acayip durumun ortaya çıkış nedeni, insanların, Bâbil inancına

göre *ilahî kan ile dünyevî kil*'in karışımından yaratılmış olmasıydı. Bu bakımdan insanlarda tanrısal, ilahî birşeyler vardı. İncil'de de buna benzer bir fikir bulunmaktadır. Orada da ilk tasvire can veren ilahî nefestir. Öyleyse zaten zekâsı ile tanrılara yakın olan bu mahlûk, ölümsüzlüğü de onlardan alamaz mıydı? Onları ölümsüz yapan ne ise, onu elde etmekle, insan da ebedî yaşamın sırrını ele geçirmiş olurdu. Şimdi, bununla ilgili efsaneleri görelim.

• İlâhlardan biri insanlığın koruyuculuğunu üzerine almıştı. Bâbil'li Nuh'a tufanın geleceğini ve bir gemi hazırlanmasının iyi olacağını ihtar eden de oydu. Bu dost tanrının, Basra Körfezinde balıkçılık eden, Adapa adlı pek sevdiği bir arkadaşı vardı. Epey bir süre beraber bulunmuş olacaktı ki, Adapa, arkadaşı tanrıdan yalnız ilâhların bildiği birçok sırrı öğrenmek fırsatını elde etmişti. Bilgi ise, eski inanca göre kudret demektir. Bilgili kişiler ipso facto, çekinilen tehlikeli kişilerdi. Adapa, bundan dolayı bilgiyle kuvvet kazanmıştı. Günlerden bir gün, balık avlarken, Bâbil'lilerin muazzam bir kuş olarak düşündükleri güney rüzgârı, kayığını devirdi. Eğer olağan bir insan olsaydı, rüzgâra lânet ederdi, mesele de kapanırdı ama, Adapa değişti. O, insanüstü bir zekâya sahipti. Güney rüzgârının kanadını kırıp öcünü aldı. Bir gün geçti, iki gün, bir hafta geçti, güney rüzgârı hâlâ

esmiyordu. Olay, tanrıların başbuğuna bildirildi. Tanrı, soruşturup meseleyi öğrendi. Adapa'yı tanrılar katına çağırıp açıklama almağa karar verdi.

Dost tanrı, ölümlü birinin tanrılarla görüşmek için göğe çıkması ile ne gibi şeylerin olabileceğini düşünüp, çok endişelendi. Herhalde Adapa'nın çok şey bildiği ortaya çıkacak, tanrıların başbuğu Anu, mutlaka böyle bir yaratığın kânitta yeri olmadığına karar verip, onu öldürecekti. Dost ilâh Ea, arkadaşına bu büyük sınavdan kurtulması için fırsat vermek üzere bir mizansen hazırlığına girişti. Adapa'ya, mâtem elbiselerini giymesini, kafasına kül koyup, gök kapısına gitmesini söyledi. Kapıda nöbet tutan iki tanrı soracaklardı. "Neden mâtemdesin ve kafana külleri niçin koydun?". Bunlara Adapa şöyle diyecekti: "Kederliyim, çünkü şu-şu adlı iki tanrı dünyayı terkedip, göğe yerleşmiş". Kapıda duran ilâhlar, Adapa'nın kendileri için mâtem tuttuğunu söylediği tanrılar olacağından, birbirleriyle hemen dost olacaklar ve tanrılar sonradan Adapa lehine şahitlik edeceklerdi. Ea'nın korkusu, buna rağmen, devam ediyordu. Arkadaşına, özellikle şu tavsiyede bulunmayı da ihmal etmedi: "Anu sana giyecek verirse, giy, ama yiyecek yeme, içecek su verirse, reddet. Bunlar ölüm yemeği, ölüm suyudur."

Bu talimatı alan Adapa göğe çıktı. nöbetçi tanrılarla görüşmesi

çok başarılı oldu. Tanrılar hâlâ kendileri için matem tutan bu zavallı ölümlüyü hemen seviverdiler. Büyük tanrının oturduğu yedinci gök katına kadar Adapa'ya refakat ettiler. Ea'nın doğrulukla tahmin ettiği gibi, Anu'nun bu adamın çok fazla şey bildiğini sezmesi uzun sürmedi. Hattâ, Anu, ilâhi sırların kimin tarafından açıklanmış olabileceğini de anlayıp, Ea'yı iyice azarladı. Fakat mesele çözülmüş değildi. Bilgisi ile insanlıktan uzaklaşmış bu insanı ne yapmalıydı? Ya dost tanrılar araya girdi, ya da Anu'nun iyiliğine rastladı, her neyse, tanrı zaten yarı bitmiş bir işi, Adapa'ya hayat yemeği ve hayat suyu vererek güzellikle tamamlamaya karar verdi. Adapa, böylelikle çarçabuk önemsiz tanrılardan biri haline geliverecekti. Hizmetkârlarından birine emretti ve yemek Adapa'nın önüne kondu ama, arkadaşının ihtarını hatırlayan Adapa yemeği reddetti. Bu, tanrıyı çok şaşırttı ve biraz da kızdırdı "Adapa, hayat yemeğini neden yemezsin?" Adapa inad etti, zehirlenerek ölmemeye kararlıydı. Bir süre sonra Anu ısrardan vaz geçti. "Adapa, hayat yemeğini yemek istemedin. Şimdi dünyaya dön ve öl!" Adapa yeryüzüne inip, mutlu bir hayat yaşadı. Ama bütün insanlar gibi ihtiyarlayıp göçtü gitti.

Bu hikâyeye, ebedi hayatı elde edememenin kabahatini hem insana, hem de ona yanlış tavsiyede bulunan tanrıya yüklemektedir. Bâbil edebiyatında az çok aynı

motifi taşıyan başka hikâyeler de vardır. Büyük Gilgameş efsanesi şöyle biter: "Kahraman Gilgameş, dostlarının, arkadaşlarının ölümünü gördü. Bütün ruhların gittiği yer altı dünyasına baktı, böyle bir yerden kurtulmak için elinden geleni yapmağa karar verdi. Hayat otunu aramaya koyuldu. Bâbil'li Nuh'un, ilâhlar tarafından ebediyen yaşaması için yerleştirildiği yerin yakınında, çok uzak bir adada böyle bir ot olduğunu işitmişti. Nuh'a ebedî hayatı vermek için, yenince ölüme karşı koyacak yeterli güç sağlayan bu otun, tanrılarca onun emrine sunulduğu belliydi. Gilgameş'in seyahati maceralarla dolu geçti ama sonunda adaya varıp, Nuh'la konuştu, ondan tufanın tam bir hikâyesini tesadüfen dinledi. Gilgameş hayat otunu buldu, buldu ama kayığıyla suyu geçerken sudan bir canavar çıktı, paha biçilmez otu elinden kapıp, götürdü.

Hikâyenin öğrettiği bir şey varsa, o da insanın, yalnız tanrılara mahsus bir şeyi çalamayacağıdır. Canavarın ise, hakkı olmayan yiyeceği bu insandan alması emredilmiş bir tanrı olduğu aşikârdır.

İncil'de gene tamamen aynı motif karşımıza çıkmaktadır. Âdem ve Havva bir canavarın yardımıyla, ilâhi sırlardan birini elde etmişler ve zekâ anlamına geldiği açıkça belli olan "iyilik ve kötülük bilgisi" ne de sahip olmuşlardı. Ye-

hova, bilgisinin bir kısmının, yani tanrısal ayrıcalıklarından bir parçanın çalınmış olduğunu anlayınca çok kızdı ve şöyle dedi: "Bak, bu insan, iyi ve kötüyü bilen bizden (tanrılardan) biri oldu; ve şimdi elini uzatıp hayat ağacını alıp, yerse, ebediyen yaşar"...

Başka bir deyişle, insan zekâya sahip olmakla yarı tanrı olmuştu. Ölümsüzlüğe de erişip tam bir tanrı olmasın diye bahçeden çıkarıldı, kapısına da bir daha hiç bir zaman içeri girmemesi için özel bir nöbetçi kondu. Yehova hemen hemen Ea'nın, Anu'nun yapacağını tahmin ettiği şekilde davrandı, fakat bu perişan ölümlüyü hemen öldürüvermeyi düşünmedi. Anu gibi, onu tam bir tanrı yapmak istemediği için de, ondan daha az cömert olduğu söylenebilir. Bu vakada da insanlığın ölümsüzlüğe ulaşmasının suçu kısmen insanın, kısmen tanrınınındır. Âdem ve Havva, ağaçtan ağaca dolaşıp, başlamış oldukları işi tamamlamalıydılar. Fakat ilk fırsat kaçmıştı ve tanrılar da gördüler ki, artık başkası da ele geçmeyecekti.

İşte KK.îm, ölümsüzlük kavramı bu merhalelerden geçti. Bizim mesleğimizde de ölümsüzlük pek çok derecede işlenmektedir. Genel olarak **M.îk ölümsüzlük**, nesilden nesile ışık taşıyan ellerin simgelediği sürekliliktir. M.îo ışıkla Hakikate doğru ilerler, **o Hakikat ki, zaten kendisi ölümsüz ebedî Işık'tır.**

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ VE LÂİKLİK

Ahmet ARZAN

Düşünce özgürlüğü ve Lâiklik özde insanoğlunun evrendeki tarihsel serüvenini ve evrimini simgelemektedir. PMn Merhum Sahir Erman Üstadımızın 1991 yılında Kültür Muhterem Locasında verdiği "21. Yüzyılın Eşiğinde Masonluğun Görünümü" adlı konferansta, Papa Jean Paul'un o yıl masonluğa ağır bir şekilde hücum ettiğini, buna karşılık olarak da İtalya Büyük Locası Büyük Üstadının, Katolik Kilisesinin dogmatik olduğunu ve masonların "Lâik şüphecilikten" hareket ettiği için kilisenin masonlara düşman olduğunu belirten bir açıklama yaptığını söylemişti. İtalya Büyük Locasının Büyük Üstadı "Lâik şüphecilikten" neyi kastetmişti? Lâik şüphecilik nedir?

Sorunun cevabı yukarıda da belirtildiği gibi insanlığın evriminde yatmaktadır. Felsefî açıdan yaklaşıldığında, akıl insanların vahşetten sıyrılıp, medeniyete ilk adımı atmalarıyla başlar ve medenî insan ilkel insandan istikbâli akıl yoluyla düşünebilmesiyle ayrılır. Düşünebilme yeteneği ise, insanı diğer bütün canlılardan farklı ve üstün kılan bir özelliktir. Bu noktadan hareket edilecek olursa, akıl ve düşüncenin medeniyette ilerlemenin bir paraleli olduğu sonucuna ulaşılır. Locke akli, araştıran ve ispatlı neticeye giden diye ikiye ayırır. Bu yaklaşım aklın materyalist yapısını, diğer bir anlatımla evrenin maddî cephesiyle ilgili olduğunu gösterir; çünkü ancak madde ispat edilebilir. Kant

ise biraz farklı bir yaklaşımla, akli insan davranışlarından gerçek bilgiyi kullanan "teknik pratik akıl" ile insan isteklerini yöneten "salt pratik akıl" diye ikiye böler. Farklı yaklaşımlarına rağmen, her iki düşünür de aklın hiçbir dogma tanımayacağını, bulgulardan hareket ederek hakikate ve sonuca ulaşmaya çalışacağını belirtirler. Ayrıca her ikisi de, aklın bulunduğu her sonuçtan kuşku duyduğuna ve her sonucun ötesini araştırdığına inanırlar. İnsanlığın ilerlemesindeki sır da burada yatmaktadır. Aklın materyalist yapısı nedeniyle bulunduğu sonuçlardan kuşku duyması ve daha ötesini araştırmak isteği ilerlemenin arkasındaki katalizatördür.

Akıl bu kuşkuyu duymasaydı, bulunan her sonuç kısa bir zaman sonra donuklaşarak dogma haline gelecek ve insanlığın ilerlemesinin durması demek olacaktı ki, bu da evrenin dinamiğine ve kanunlarına aykırı bir durumdur. Demek ki aklın kuşkuculuğu ve insanlığın ilerlemesi sonsuza dek sürecek bir uğraştır. Burada, insanın evrende bugüne kadar öğrenebildiklerinin, bilmediklerinin yanında bir hiç olduğunu unutmamak gerekir.

Ömer Hayyam bunu çok güzel ifade etmiştir:

Kalmadı görmediğim âlemde,
Başım esrarı ilimle doldu.
Gece gündüz okudum yetmiş yıl,
Bildiğim şey yine cehlim oldu.

Aklın kuşkuculuğu özetlendikten sonra lâik kuşkuculuğun ne anlama geldiği araştırılmaktadır. Laiklik esas itibariyle,

"Sivil toplum ile dinî toplumun, devletin hiçbir dinî yetki ve kiliselerin de hiçbir siyasî yetki kullanamayacakları tarzda birbirinden ayrılması"

doktrinidir. Sivil toplum ile dini toplumun ayrılması durumu felsefi bir fikirdir. Ancak araştırılması gereken husus insanoğlunun bu felsefi değer yargısına nasıl geldiğidir. Bu konuda bir sonuca ulaşabilmek için tarihe kısa bir şekilde bakmak gerekir. İnsanoğlu yüzbınlerce yıl boyunca toplayıcılık ve avcılık yapmak sureti ile yaşamını sürdürmüş, bilâhare onbin yıl öncelerinden 18. yüzyıl başlarına kadar süren ve "birinci dalga" diye anılan bir ziraat dönemi yaşamıştır. 18. yüzyıl başlarında endüstrinin doğması ile "ikinci dalga"nın esintileri yeryüzünü sarsmaya başlamış ve böylece dünya yüzünde "Endüstri Çağı" ve "Endüstri Toplumu" Kavramları ortaya çıkmıştır. Ancak birinci dalgadan ikinci dalgaya geçilirken önemli tarihsel olaylar gelişti. Ziraat döneminde toplumların feodal bir yapıya ulaşması kaçınılmazdı. Feodal yapıda da ekonomik güç, prenslerin ve kralların ellerine geçmişti. Tarihin bu safhasında yâni orta çağlarda, yöneticilerin yönetilenlerin

üzerindeki iktidarlarını pekiştirebilmek için, kilise ile beraber yürütülen, dogmaya dayalı devlet yapılarının Avrupa'da ortaya çıktığı görülür. Bu iktidarlar varoluş nedenlerini Tomassa d'Aquin'in 13. yüzyılda ileri sürdüğü şu tezden almaktaydı:

"Devlet yönetiminin ilke ve esasları tanrısal buyruklara uymaktır. Bu dünya zaten öteki dünyaya hazırlık evresidir. Devletin görev, amaç ve işlevi buna uygun ortamı hazırlamaktır. Bu hazırlıkta devlet güçlerine din adamları yardımcı olmaktadır; çünkü Tanrı buyruğunu en iyi onlar anlar ve onlar yorumlar."

Bu görüş doğrultusunda, kralla kilisenin mutlak hâkimiyeti altında dogmalara dayalı, koyu bir taassubun hüküm sürdüğü teokratik devlet yapıları ortaya çıktı ve Avrupa, hür düşüncenin ve bilimsel düşüncenin yasak olduğu, ilerdeki kuşaklarca "Karanlık çağlar" diye adlandırılan bir döneme girdi.

Ancak deniz aşırı yolların keşfi ile beraber ticaretin gelişmesi feodal yapıyı geriletmeye başlamış ve tarih sahnesine burjuvazi girmiştir. Burjuvazinin ekonomik yönden giderek güçlenmesine rağmen, siyasî iktidar kral ve kilisede kalmış ve zenginleşen burjuvazinin mülkiyet hakkı güvence altına alınamayıp, kral ve kilise onun tüm mal varlığı üzerinde keyfi tasarrufla bulunabilecek hakka sahip olmaya devam etmiştir. Bu dönemde dogmalara dayalı bir ahlâk ve hukuk sistemi kurulmuş ve enkizisyon mahkemeleri vasıtasıyla yürürlüğe konmuştur. Akıl, dogma ile mücadelesine bu dönemde de devam etmiş ve onun dogmaya karşı savaşının en somut örneği Galile'nin meşhur davasında somutlaşmıştır.

Bu dava burjuvaziye, dogmaya dayanan mevcut iktidar hakimiyetinin, bunun karşısı olan akıl ve hür düşünce ile yıkılabileceğini göstermiş ve Rönesans akımını destekleyerek amacına ulaşmıştır. Rönesansın, insanoglunun hayatında ahrete değil, bu dünyaya dönük çalışması fikrini yayması ve Makyavel'in devletin kutsal niteliğinden arındırılması üzerine geliştirdiği tez ile başlayan harekete Descartes, Spinoza ve Grotius gibi düşünürler tarafından rasyonel bir kimlik kazandırılmış ve sonuçta akla dayalı lâiklik doktrini felsefi açıdan antik Yunan kökenli doğal hukuk düşüncesine dayandırılmıştır.

"İnsan akılı hukukun kaynağıdır. İnsan hiçbir aracıya gereksinim duymadan kendi aklıyla evrensel adâlet ilkesini anlar ve içeriğini kavrayabilir. Bu adâlet değerlerinin güncelleşmesi, diğer bir anlamla hukuk haline dönüştürülmesi siyasal faaliyet olup, herkes akıl sahibi ve doğuştan farklı olmadıkları için bu çalışmayı eşit biçimde müştereken yürüteceklerdir. Bu algılama, kavrama ve yürürlüğe koyma işleminde krala ve papaz'a gereksinim yoktur."

Bu düşüncede krala gereksinim olmaması demokrasiyi, papaza gereksinim olmaması ise Lâikliğı simgelemektedir. Ancak asıl önemlisi, bu görüşün özünde, aklın gelişmesinin ve hür düşüncenin yalnız lâik ve demokrasiye dayalı bir hukuk sistemi ortamında yaşayabileceği gerçeğinin vurgulanmasıdır. Demek ki akıl aynı zamanda hürriyetlerin de kaynağıdır. Bütün bunlardan, batı uygarlığının en önemli temelini teşkil eden felsefi değer olan kuşkucu akılcılıkla lâik kuşkuculuğun eş anlamlı olduğu sonucuna varılır. Diğer bir anlatımla aklın kuşkuculuğu lâik kuşkuculuk demek olup, Batı uygarlığının evrenselliğinin ve sürekli ilerlemesinin ana nedeni de bu gerçekte yatmaktadır. Buraya kadar belirtilenleri özetlemek gerekirse, akıl demokrasinin ve hürriyetlerin kaynağı olduğu gibi, özgür bir ortam olmadan akıl da gelişemez. Özgürlük ise bir son hal olmayıp, o da bir tekâmüldür. Akıl yolunda ilerledikçe insanoglu'nun özgürlüğü de artar. Mustafa Kemal Atatürk lâikliğin bu özelliğini kavrayan nadir devlet adamlarından biriydi.

Görüldüğü üzere tarihsel prenspektif içinde Laiklik birkaç asır süren bir mücadele sonunda Batı dünyasındaki vaz geçilmez yerini almış ancak değişik uygulamalar görülmüştür. Lâikliğe kamu hukuku açısından bakıldığında, dünyada başlıca üç lâiklik akımının geliştiği görülür. Çeşitli Avrupa ülkelerindeki mezhep çatışmalarından kaçıp Amerika kıtasına göç eden bireyler, Amerika Birleşik Devletleri'ni kurarken, "devletin din kavgalarında taraf tutmaması" prensibini anayasalarına dahil ederek, Amerika'nın parçalanmasını önlemişler ve değişik millet ve mezheplere mensup insanlardan yeni bir ulus yaratmayı başararak ilk lâik anayasal devleti kurmuşlardır. Mezhep ve etnik farklılıkların mevcut olduğu ülkemizde, bir ulus olarak millî bütünlüğümüzü koruyabilmek için lâikliğin ne kadar önemli olduğu burada bir daha ortaya çıkmaktadır.

İkinci lâik devlet 3. Fransa Cumhuriyeti olup, Amerikan Lâiklik doktrinine şu hususu ilave etmiştir:

"Devlet yasama, yürütme ve yargı faaliyetlerinde dinî nedenlerden hareket edemez. Din tamamen şahsî vicdanların kapsamındadır."

Kısacası, devletin başlıca fonksiyonları olan yasama, yürütme ve yargı faaliyetleri, dinî görüşlere göre düzenlenemez.

Lâikliğe üçüncü boyutu da Atatürk kazandırmıştır. Bu, da lâikliğin kendisini koruma hakkı olduğu prensibidir. Diğer bir anlatımla lâik devlet kendini korumak için dinî faaliyetleri kontrol edecektir. Diyanet İşleri Başkanlığı bunun için kurulmuştu. Atatürk bu ihtiyacı neden duymuştu? İslâmiyet, vahiyler yoluyla gelen inanç ve ibâdete ait olan ve daha çok, kişiyi ilgilendiren emirlerle, işlemlere yâni hukuka

ve devlet işlerine ait olan emirleri kapsamaktaydı ve dolayısıyla İslâmiyetin siyasî bir yapısı vardı. Belli bir zaman diliminde geçerliliği olan işlemlere dair bu emirlerin, İslâmiyetin Hristiyanlıkta olduğu gibi bir reform geçirmemesi ve nihaî yönetim yetkisinin Tanrı'dan alındığı inancı sonucunda günümüzde de devlete kendi hukuk sistemini hâkim kılmaya çalışacağı görüşü ortaya çıkmış ve Atatürk'ün lâik devletin bu harekete karşı kendisini koruması gerektiği doktrinini ortaya atmasına neden olmuştur. Hristiyanlığın temelde siyasî bir yapısı olmadığı için Amerikan ve Fransız doktrinlerinde bu husus bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmamıştır.

Lâiklik ile Atatürk, Türk milletinin Batı uygarlığında yerini almasını hedeflemekteydi. Batı uygarlığının temelinde yatan başlıca felsefî değer ise, Lâiklik akımlarıyla gelişen ve dogma tanımayan hür düşünce sisteminin bireylere mal olması, yâni akılcılıktı.

Diğer yandan aklın çözemediği sırlar için insanoğlu ne yapacaktır? Örneğin kâinatın düzenini ve Tanrı'nın varlığını insan henüz kuşkucu akıl yoluyla ortaya koyamamıştır. Pascal'in bir sözünü anımsamakta yarar vardır. Pascal derki "Kalbin kendisine göre öyle sebepleri vardır ki, akıl bunları hiçbir zaman idrâk edemez." Bu durumda lâik felsefe, kişinin kalbine ve vicdanına göre hareket etmesini sağlık vermiştir. Yâni kişi manevî değerler için kendi karar verecek, hiçbir dogmanın etkisi altında kalmayacaktır. Bu da kişinin özgür olmasını ve kişiliğini bu özgür ortamda geliştirmesi esasını getirir. Buna göre lâiklik bir cemiyette hiç kimsenin kendi kişiliğinden ferâgat etmeye hakkı yoktur. Hakikî vicdan özgürlüğünün akıl ve dolayısıyla lâiklikten kaynaklandığı bilmem başka nasıl anlatılabilir?

Konuya ahlâk açısından yaklaşılacak olursa, Kant kendisinden sonra gelen bütün düşünürleri etkileyen "dünyada iyiyi istemekten başka, kendi başına iyi olabilecek birşey düşünmek mümkün değildir", görüşüyle, insanın hayat anlayışındaki ve davranışlarındaki niyetinin onun ahlâk anlayışını ortaya çıkaracağını söyler. Kant ayrıca; insanın salt kendi isteği ve irâdesiyle iyiyi isteyerek ahlâki bir davranış gösterdiği için bu eyleminde özgür olması gerektiğini savunur. Yâni ahlâki değerler de hür düşünceye dayanan özgürlük ortamında yeşerebilir ve yaşayabilir. Masonluk da bir ahlâk sistemi olduğuna göre ancak hür düşünce, yâni aydınlık bir ortamda gelişebilir.

Tekris töreninde Üstadı Muhterem şöyle der:

"Bize boş inançlar, cahillikten ve karanlıktan doğan yanıltılardır.

Taassup ise, saplanmış olduğu kanaate aykırı düşen her düşünceye körü körüne saldırır. Samimî ve ahlâka uygun olmak şartıyla, Masonluk her konuya saygı gösterir; her türlü kişisel düşünceyi hoş karşılar."

Buradaki mesaj, kişiliğin ve hür düşüncenin, aklın ve zekânın taassup ortamında gelişemeyeceği, ancak bir özgürlük ortamında yeşerebileceğidir. Bu da lâik şüphecilüğün istediği ortam değil midir?

Yurdumuzda düşünce özgürlüğü deyince sınırsız bir özgürlük ortamı anlaşılmaktadır. Kişi elbette düşünmekte serbesttir. Çünkü kimse, kimsenin ne düşündüğünü bilemez. Ancak kişi düşüncelerini sözlü, yazılı veya başka bir şekilde ifâde etmeye başlarsa, bazı sınırlamalar ile karşı karşıyadır. Başka bir anlatımla düşünce hürriyeti, esas itibarı ile düşünceyi yayma hürriyeti ile eş anlamlıdır. Nedir bu sınırlamalar? Avrupa İnsan Hakları Beyannamesinde bir çok başlık yer almakla birlikte, şu üç husus çok önemlidir.

- Düşünce özgürlüğü kişilere hakaret etmek için kullanılamaz.
- Düşünce özgürlüğü diğer özgürlüklerin yok edilmesi için kullanılamaz.
- Düşünce özgürlüğü ülkelerin millî bütünlüğünü ortadan kaldırmak amacıyla kullanılamaz.

Avrupa'da da kabul edildiği şekliyle düşünce özgürlüğü kalkını ardına sığınarak kişilere hakâret edilemez, vicdan hürriyetini yâni lâikliği ortadan kaldırmaya çalışılamaz ve ülke bütünlüğüne saldırılamaz. Kavram karışıklıkları içinde yaşanan ülkemizde bunun net bir biçimde ortaya konulmasında çok büyük yarar görülmektedir.

Cezayirli matematik öğretmeni Halide Mesudî'nin "Cezayir'de Kadın Olmak" adlı kitabında şöyle bir pasaj var:

"İslâmcılara göre ülkeyi, onları rahatsız eden herkesten temizlemek gerekiyor. Zekâyı, yaratıcılığı, cumhuriyetçi alternatifi, hayati öldürmek gerekiyor..."

Görüldüğü gibi kurulmak istenen düzenin zekâyı ve yaratıcılığı öldürmek istediğinin altı çiziliyor ve lâikliğin ne kadar önemli bir husus olduğu bir daha ortaya çıkıyor. Yurdumuzda belirli kesimlerin neden lâikliğe saldırdığı açıktır. Çünkü lâiklik herşeyin temelidir. Cumhuriyetin de, özgürlüklerin de, demokrasinin de temelidir.

Şimdi şu hususun çok iyi algılanması gerekir. Lâiklik taraftarlarının karşı çıktığı şey, "İslâm" değil "Şeriattır". İslâm, bir inanç ve dünyayı yorumlama sistemidir. Oysa, şeriat kuralları belli ve dışına çıkılması olanaksız bir ideolojidir. Toplumun, devletin ve bireysel yaşamın nasıl kurulması gerektiğini tanımlar. Kısacası, dinin siyasallaşmasıdır. Bu da teokrasidir. Teokrasilerde yönetim yetkisi Tanrı'dan alındığı için

de, yönetim yetkisinin halktan alındığı demokrasiye ve özgürlüklere yer yoktur. Tehlike buradadır.

Bu meyanda Türkiye kurulmakta olan yeni dünya düzeninde kendisine biçilmeye çalışılan rollere karşı uyanık olmalıdır. Örneğin, Amerika'nın en etkin dış politika dergilerinden biri 3 ayda bir yayınlanan "Foreign Affairs"dir. Bu dergiye Amerika'nın önde gelen düşünürleri ve bürokratları makâleler yazarlar. Dergi, Amerikan dış politikasının oluşmasında önemli bir rol oynar. Bu derginin 1993 yaz sayısında Amerika'lı ünlü siyaset bilimcisi Samuel Huntington'un "Uygarlıklar Çatışması mı?" adlı bir makâlesi yayınlandı. Makâlenin özü şuydu:

Dünyada ideolojik mücadele sona erdikten sonra, mücadele ülkelerin oluşturdukları kültür grupları arasında oluşacaktır. Bu kültür grupları nedir? Batı, yâni Hristiyan, Konfüçyüs'e dayalı Çin, Japon, İslâm, Hindu, Slav-Ortodoks, Lâtin Amerika ve Afrika âlemleri. Bu anlayışın tezahürleri Bosna olayında ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu grublama Türkiye İslâm grubuna sokulmaya çalışılmakta olup, bu yeni oyunu Türkiye bozmalıdır.

Daha sonra bu makâlesini bir kitap haline getiren Huntington, İstanbul'da verdiği bir konferansta Türkiye'yi Batı'yı bırakıp İslâm âleminin liderliğine soyunmaya davet etmiştir.

Zaman akılcılığa ve lâikliğe sarılma devridir.

İşte, bu nedenle akılcılık akımı sonunda, kişiliğin gelişmesini sağlayan lâiklik felsefesi demokrasimizin ve Cumhuriyetimizin temelini teşkil eder. Atatürk bunu, yâni Batı uygarlığına giden ve millî bütünlüğümüzü sağlayacak yolun, lâiklikten ve hür düşünceden geçtiğini görmüştü. Lâikliğin dayandığı bu felsefi öz ve savunduğu idealler aynı zamanda masonların da savunduğu idealler değil midir? Bu kuşku götürmez bir şekilde ortadadır.

Bugün ülkemizde lâiklik ve onun savunduğu bütün bu değerler bir saldırı altında olup, hepimiz bu yönde büyük bir mücadele vermek zorundayız. Bu mücadeleden Cumhuriyet'imizin temel dayanağı olan lâikliğin mutlak galebesiyle çıkmak gerekmektedir. Aksi takdirde, etnik sorunlarla karşı karşıya olan yurdumuzda, lâikliğin yıpranması ve ortadan kalkmasıyla mezhep bölünmeleri hızlanacak ve Amerikalıların geçmişte başardıklarının aksine millî bütünlüğümüzü ve demokrasimizi korumak imkânsızlaşacaktır. Aynı zamanda dogmanın, hür düşüncenin yerini almasıyla demokrasi de ortadan kalkacak ve teokratik bir devlet kurulacaktır. Bunun sonucunda bilimsel ve herhangi bir alanda ilerleme imkânsızlaşacaktır.

Ancak Türk insanı bu sorunu çözecektir. Kuşkucu akılcılık yolunda bıkmadan, usanmadan aydınlığa koşarak ufukta beliren bu karanlık bulutları dağıtacaktır. Burada masonlara büyük görev düşmektedir. Çünkü onların da yolu kuşkucu akılcılık veya lâik şüphecilik yoludur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. AÇIKSÖZ, İsfendiyar, *Hürriyet Mimar Sinan Dergisi*, Sayı: 30, Sayfa: 41 (1979).
2. ANDAY, Melih Cevdet, *1 Mayıs ve 19 Mayıs*, Cumhuriyet Gazetesi, 19.5.1989.
3. BERKER, Davut, *Masonluk ve Özgür Düşünce*, Mimar Sinan Dergisi, Sayı: 64, Sayfa: 60 (1987).
4. BERKES, Niyazi, *Atatürk ve Devrimler*, Adam Yayıncılık, 1982.
5. BERKES, Niyazi, *Teokrasi ve Lâiklik*, Adam Yayıncılık, 1984.
6. ÇELTİKÇİ, Fikret, *Fransız Devrimi ve Masonluk*, Mimar Sinan Dergisi, Sayı: 36, Sayfa: 42, (1980).
7. DIRİK, Cemal, *Masonlukta Adâlet*, Mimar Sinan Dergisi, Sayı: 66, Sayfa: 62, (1987).
8. ERENGÜL, Faruk, *Yeryüzü Uygarlığının Üçüncü Dalgaya Geçiş Döneminde Masonluğun Rolü*, Mimar Sinan Dergisi, Sayı: 48, Sayfa: 56, (1983).
9. ERMAN, Sahir, *21. Yüzyılın Eşiğinde Masonluğun Görünümü*, Konferans, Kültür Muhterem Locası, 1991.
10. HUNTINGTON, Samuel, *The Clash of Civilizations?*, Foreign Affairs, Summer, 1993.
11. HEIMSOETH, Heinz, *Immanuel Kant'ın Felsefesi*, Remzi Kitabevi, (1967).
12. KAHRAMAN, Hasan Bülent, *"Şeriat" değil "Teokrasi"*, Radikal, 18.2.1997.
13. KAPANİ, Prof. Münci, *Lâikliğin Kemirilişi*, Cumhuriyet Gazetesi.
14. KIRCA, Coşkun, *Evren, Örtünme ve Anayasa Mahkemesi*, Milliyet Gazetesi, 9.1.1989.
15. KIRCA, Coşkun, *Lâiklik Sahipsiz Değildir*, Milliyet Gazetesi.
16. KIRCA, Coşkun, *Lâiklik Üzerine Konferans*, 10.3.1989.
17. KIRCA, Coşkun, *Leninizmin İflası*, Milliyet Gazetesi, 9 Eylül 1991.
18. KIVILCIM, Süreyya, *Din, Lâiklik ve Atatürk Üzerine Konferans*, 21.1.1997.

19. **KOYUNCUOĞLU, Dr. Tennur, Lâikliğin Geçilmez Anıtı: Türk Yurttaşlar Yasası, Cumhuriyet Gazetesi, 18.5.1989.**
20. **MESUDİ, Halide, Cezayir'de Kadın Olmak, Metis Yayınları, 1996.**
21. **Meydan Larousse, Hürriyet, Cilt 6, Sayfa: 81, (1971).**
22. **OZANKAYA, Prof. Dr. Özer Atatürk ve Lâiklik, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1981.**
23. **ÖKTEM, Prof. Dr. Niyazi Lâiklik ve Akılcılık, Cumhuriyet Gazetesi.**
24. **PARLA, Taha, Lâiklik ve Türk-İslâm-Nato Sentezi, Cumhuriyet Gazetesi, 14.2.1989.**
25. **SOYSAL, Prof. Dr. Mümtaz, İnat ve Sağduyu, Milliyet Gazetesi, 10.3.1989.**
26. **TANYOL, Prof. Dr. Cahit, Atatürk Mucizesi, Lâiklik, Güneş Gazetesi, 18.5.1989.**
27. **TANYOL, Prof. Dr. Cahit, Lâiklik ve İrtica, Altın Kitaplar Yayınevi, 1989.**
28. **TEMEL, Raşid, Masonluğu Anlamak, Mimar Sinan Dergisi, Sayı: 14, Sayfa: 52, (1974).**
29. **TÜFEKÇİ, Gürbüz D., Din Birliği ve Milliyetçilik, Saçak Dergisi, Sayı 26, Mart 1989.**

FELSEFE, DÜŞÜNCE VE MASONLUK

Mehmet Fuat AKEV

Fransızca Aslından Çeviren: Osman S. ALTINAY

Felsefe, bütün olayların ve bilhassa insanî olayların varlığını, onları anlaşılır yapan soyutlamalar ile belirtmeyi amaçlar. Hürmasonluk, Tanrı kavramının yolunu mensuplarına göstermek için aynen bu metodları kullanır. Aralarında bazı istisnalarla bütün felsefî sistemler, akılcı metodlarla, ancak farklı dialektikler kullanılarak, Hakikate ulaşmayı amaçlar. Evrenin yaratılışı, maddenin dönüşümü, insanın toplumda davranışı, ruhun tutumu ve tanrısal sırları ise filozoflar çözmeye çalışır. Felsefe, soyutlamaları ve dialektiği erdemlerin târifi için kullanılır. Ancak,

her şeyden önce, evvelden bilinen bir bilgelik üzerine kuruludur. Felsefenin büyük bir kısmı, "**Kendini Bilme**" üzerinedir. Bununla beraber, bu kendini bilmeden, daha geniş bir çerçevede yararlanan Mikrokozmos'un bilinmesile, Makrokozmos'a varmaya çabalayarak, bunun için sadece mantığı değil, hisleri de kullanmak Masonluğun da seçtiği yoldur. Bu bilhassa, Güzel, İyi ve Gerçeğin ve bu erdemlerin pratiğe konmaları için de geçerlidir. Yine de, Hürmasonluğun kendisi felsefî bir sistem değildir. O bütün sistemlerin kaynaşması, bireyciliği ve hoşgörüsü ile

üyelerinin her birine Hakikate varabilmek için kendilerine en uygun yolu seçmelerine fırsat verir. Zira, masonik felsefenin temelinde aklın ve hissin aynı zamanda yeri vardır. Felsefi soyutlamaları anlamak için olduğu kadar, günlük hayatın uygulamasına kadar, bu doğrudur. Herşeyden önce, mantık ve hisler arasında sıhhatli bir denge olması ve her mason bu denge ile Hakikatı bulmaya çaba göstermelidir.

Hürmasonluğun öncüleri ve hariciler, Masonluğun sorunları üzerine eğilip, felsefi sistemimiz ve dinler arasında daima bir ilişki olduğunu iddia etmişlerdir. Buna verilecek cevap, felsefe kavramına verdiğimiz anlama bağlıdır. Felsefeyi, Sokrat tarafından kullanılmış klâsik mânâda alırsak, "**Akil Sevgisi**" ile dile getirmiş olduğu görülür. İşte Masonluk tarafından bilinen ve uygulanan sevgi budur.

Ancak, felsefe Sokratta takılıp kalmamıştır. İlmî icadlara paralel olarak, doğal akışların geliştirdiği, insan hayatının temel sorunlarıyla ilgili olan bir çok felsefi sistem, ekol ve akımların gittikçe geliştiği görülmüştür. Sadece akıl ve mantığa dayanan bu akımların insan hislerine daha az yer vermesi, bir nevi dogmatizme yol açmıştır. Masonluk bu dogmaları doğal olarak red

eder. Bunun içindir ki, prensipte Sokratın felsefesine sâdık kalmakla beraber, hissi faktöre de yer verir. Mason Tabiatı inceler, fakat Masonluk, İnsanı sadece akılcı bir varlık gibi değil, aynı zamanda hisleri ve heyecanları ile hareket eden bir kimse olarak da kabul eder. Kardeşimiz Göhte söylememiş miydi? "**Evren ve Tabiat, en ufak detaylarına kadar Tanrının yazı biçiminden başka bir şey değildir. Bu yazıyı okuyabilecek mason Tanrıya erişecektir.**" Fakat inisiye masonlar, akılların son sınırına kadar pasif düşünceye dalmakla kalmayıp, heyecan verici sağ duyarlarından yararlanarak incelemelerine devam edecekler ve ancak bu yolla başlangıçtan beri insanları meşgul eden sorunlara cevap verebileceklerdir.

Nereden geliyoruz?
Nereye gidiyoruz?

PMn Sahir Erman kardeşimizi anarak ondan bir alıntı yapıyoruz. "**Bilimin iki kaynağı vardır. Birincisi insalcıdır, çalışma ve zekâ ile elde edilir. İkincisi ilâhîdir, müşterek hislerimizin üstünde olan bir vahiydir. Bu kaynaklardan yalnız biri ile yetinen kimse, bilime ulaşamaz.**" Hürmasonluk, Hakikatın araştırılmasında, bütün felsefi sistemlerin bir sentezini yapar. Sénèque ve Platon gibi, Tabiatın prensiplerini

araştırır ve modern ilim sayesinde, küçük planetimizin sınırlarını çoktan aşmıştır.

Yunan filozofları gibi, varlıkları kavramak için, insanî düşünün tek metodu olan ikili prensip üzerine kuruluyuz. Çünkü kötülük var olmasa idi, iyiyi anlamak mümkün olmazdı. Onlar gibi, dünyevî hayatın Tabiat evriminin bir devresi olarak, ancak bir geçiş olduğuna ve ruhun ölmezliğine inanırız. Ancak, bu yorumu yaparken de her kardeşimizi hür bırakırız.

Orta çağda batı felsefesi, bilhassa katolik kilisenin tekelinde idi. Hürmasonluk, Saint Augustin ve Saint Thomas'ın ahlâkî prensiplerini özellikle benimsemiştir. Bu süre içinde, Kabala, Gnoz ve Sûfizm gibi mistik cereyanlar da yer bulmuştur. Unutmayalım ki, alşimistler ve rozkrualar da operatif Masonluğun spekülâtif Masonluğa dönüşümünde, önemli bir yer tutmuşlardır. Ritüellerimiz, Kabala'nın, Gnoz'un ve Hacı Mansur, Mevlânâ, Hacı Bektaş Velî, İbn-i Rüşd ve İbn-i Sina gibi bir çok sûfinin felsefelerine yer verir. Rönesansın büyük filozofları, Masonluğu büyük çapta etkilemiştir. Descartes, Pascal, Hobbes, Spinoza, Leibniz bütün sorunların incelenmesinde akıla dayanmışlardır. Bütün buluşlar ve hattâ insan ruhu, Tanrı tarafından yaratılmış akılcı bir siste-

min parçası olarak kabul edilmiş ve Hakikate ancak akılla yaklaşmanın mümkün olabileceği kabul edilmiştir. Biz de, İdeal Mâbedin yapıcıları olarak, Geometriyi sembol olarak almış, Tanrıyı da **Evrenin Ulu Mimarını** olarak adlandırmış bulunuyoruz.

18. Aydınlıklar yy.ında Locke, Hume, Voltaire ve Kant'ın, akli her şeyin üstünde tuttuklarını görüyoruz. Akıl, Yüce Tanrının insana verdiği bir lütuftur ve bu Tanrı ancak akıl yolu ile kavranabilir. Yine bu Tanrı akıldan üstündür ve ancak akılla anlatılabilir. Voltaire: "**Şayet Tanrı olmasa idi, onu icad etmek gerecekti**" demiş, çünkü Tanrı fikri insan zihninde derinliğine yerleşmiştir. Onsuz öyle bir kaos'a düşülür ki, bu kaosta bütün yaratılmışlar ve önceden oluşturulmuş kararlarla yaratılmış değişmez tabiat kanunları yok olurdu.

Hürmasonluğun temel prensipleri Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik'tir. Bunlar Fransız İhtilâli, İnsan Hakları Beyannamesi ve Birleşik Devletlerin kuruluşu ile tescil edilmiştir. Masonluk, Materializmin ve 19. yy filozofları olan Hegel, Marx ve Engels'in aşırı fikirlerini red ederse de, insanlar arasında eşitliği savunur, fakat sosyal bir sınıfın egemenliği altında bir azınlığın diktasın-

da yaşayamaz. Nitekim bu dikta rejimleri, Masonluğu her zaman ezmiştir. Masonluk ancak Küba'da, dar bir çerçeve içinde yaşayabilmıştır.

İnsanlığın ideal Mâbedinin inşası, bir ütopya olarak görülebilir. Bunun, kuruluşumuzun gayesinin daha iyi anlaşılmasını sağlayan bir sembolden başka bir şey olmadığını da her mason bilir. Bunun içindir ki, Masonluk Thomas Moore, Saint Simon gibi ütö-pist filozoflarını fikirlerini red eder. Modern düşünürler ve filozoflar, Hakikatın araştırılmasını sadece akılcı metodlarla bulunmıyacağını kabul etmişlerdir. İtikata geri dönüşü veya akıl üstü çarelere baş vurulmasını bunun için önerirler. İلمي, akli, bütün dinleri ve hattâ metafiziği bile bir araya getirebilen Masonluk, Hakikate ulaşmak için en iyi yol değil midir?

Unutmayalım ki, yukarıda ifade edildiği gibi, Masonluk tek başına bir felsefe sistemi olmayıp, hele bir din ise asla değildir. 1. dereceden en yüksek dereceye kadar ritüellerimizde bazı felsefelere yahut dinlere, mitler ve efsaneler yoluyla bazı benzerlikler bulunabilir. Fakat bu hiç bir suretle bir felsefeye veya dine üstünlük tanıdığımızı dair iddialara yer vermez. Hürmasonluk, herşeyden önce insan severdir. İnsanlara, moral olduğu kadar, maddî olarak da yetiştirmeye yöneliktir. Aynı zamanda tatbik ettiğimiz

EKS Riti de teisttir. (Bazı obedi-anlar ise deisttir.) Vahiy, bir Tanrı inancıyla, insan vicdanını dinlemeye sevk eder. Bu vicdan ki, onu iyinin, güzelin, doğrunun, âdilin yoluna ve câhillik, fanatizm ve peşin düşünce ile mücadeleye itecektir. Bunu sevgiyle, bilhassa kardeşçe sevgiyle, yalnız kardeşlerimize değil, ama bütün insanlara vermeyi amaçlıyoruz. İşte, Sevgi, Sadakat ve Fedakârlık erdemleriyle maso-nik ahlâkı simgeleyen üçgen böyle kurulur.

20. asrın cereyanları, Albert Einstein'dan William Hawkins'e kadar, bize dünyanın varoluşu ve evrimi üstüne daha sarıh bilgiler verdilerse de, başlangıç sebepleri hakkında kesin tarif bulamadılar. Senek'in mutlak panteizmine katılmayan Masonluk, Sokrat ve daha sonra Descartes ve okulu gibi katı bir rasyonalizme esir düşmemiştir. Doğduğundan ölü-müne kadar, mason daima yetkinleşecek ve bunun için aklını kullanacaktır. Fakat yetkinleşmenin en son gayesi olan, her şeyin başlacısını ve sonunu bulmak ve Evrenin Ulu Mimarı diye adlandırdığımız en yüce Hakikate erişmek, ancak hislerimizle ve kalbimizle mümkün olabilecektir.

HÜRMASONLUK VE DİN

Din Larousse da şöyle târif ediyor: "Tanrısal yahut kutsallık ile

insanların ilişkisini konu eden inançların ve uygulamaların bütünü". Bu tarife göre, Hürmasonluk bir din değildir. O üyelerini dinî inançlarında serbest bırakarak, insan problemleriyle ilgilenir. Diğer taraftan, Masonluk kâdınları kabul etmez. Yalnız erkeklerle yönelen bir din düşünülür mü?

Şüphe götürmez ki, Masonluğun yapısında dinî bir düşünce mevcuttur. Hürmasonluğun üç büyük nurundan biri de, kutsal kitaplardır. Spekülatif Masonluğun başlangıcına gidersek görürüz ki, bu masonlar, katedralleri inşa eden yapı ustalarının loncalarında yetişmiştir ve bu loncalara da koyu bir dindarlık hâkimdi. Başlangıç dönemlerinde de, spekülatif Masonluk teist idi. Ayrıca, ilk anayamızı kaleme alan Anderson ise bir anglikan papazı idi. Daha sonra, Masonluğa deist bir karakter vermek isteyen "Yeniciler" akını oldu. Bunlar EUM'ı, yaradılıştan sonra faaliyetlerini durduran yaratıcı bir güç olarak tarif etmek istiyorlardı. Teist akını benimsen "Eski"lerle, deist olan yeniciler arasında 62 yıl (1751-1813) süren mücadeleden sonra EUM'ı tarımsal ilhamla belirleyen teist kavram benimsenmiş ve ruhun ölmezliği inancı landmarklarla tescil edilmiştir.

Bu prensipler, 1877 Edinburg kongresinde kesin bir şekil almış

ve yayınlanan bir açıklama ile, İngiltere B. Locasının altı tanınma şartı arasında yer almıştır. **Türkiye, diğer muntazam obediyanlarla beraber bu açıklamayı imzalamıştır.** 1877'de, Fransa Grand Orian'ı EUM dogmasının kaldırıp, yemin kürsüsünün üstündeki kutsal kitapların yerine, masonik kanunları koydu ancak, bundan sonra muntazam obediyanlarca tanınmaktan mahrum bırakılmıştır. Her ne kadar Hürmasonluk bir din değilse de, kutsal fikirler hemen hemen bütün derecelerin ritüellerinde mevcuttur. Gizemciliği, araştırmalarımızın dışında bırakırsak, ahlâki problemleri bir çözüme nasıl vardırırdık? İlk çağların sırları, masonik gizemlilik içinde temel bir nokta oluşturur. Çünkü, Oswald Wirth'e göre bu esrar, var oluşun esrarını, dinlerle aynı şekilde anlama imkânını verir. Nereden geldiğini ve nereye gittiğini daima merak eden insan, eski sırlarda, efsanelerde ve allegorilerde görülen dramatik tertip sayesinde, bu sorunlara daha kolay yaklaşma fırsatını bulacaktır.

Kont Goblet d'Aviella, 1909'da Türkiye Yüksek Şûrasının uyanıklılığında önemli bir rol oynayan Belçika Hâkim B. Âmiri diyor ki: Çağımızdan 4000 yıl evvelki Persler ve Hintliler, çok eski sırlara dikkat çekmek için ışık

oyunları ile gerçek bir kozmogoni kuruyor ve Tabiat sırlarını, hayatı ve ölümden sonra dirilişi anlatıyordu. Üç derecede düzenlenen bu sırlar, papazlar tarafından yorumlanır ve onlarda gizli olan sırlar da derece derece açıklanırdı.

Oswald Wirth'e göre, bu sırlar çeşitli dinî kavramlar arasında bir devamlılık yaratıyordu. Bu köprü fikridir ki, Masonluğu efsaneler ve allegoriler kullanmaya sevk etmiştir. Bu efsaneler, tek tanrılı dinlere bağlı bütün insanlar tarafından, istedikleri yollar da yorumlanabildiği için, kardeşler arasında ahengi sağlamıştır. Hürmasonluk ise, sırların bu manevî şekillerini korumuş ve onlara Mukaddes Kitaplardan, Şövalyelik nizamından ve Taş Yontucuları topluluklarından alınmış efsaneler ilâve etmiştir. Mezopotamya müneccimlerinin, Abraham'a, Musa'ya, Zoroastr'a ilham veren ve bilâhare Hermetizm, Kabala ve İslâm Sûfizm'ini esinleyen fikirler, Hürmasonluk tarafından da kullanılmaktadır. Spekülatif Masonluk önceleri sadece hristiyan idi. Bundan dolayı edindiği ilk efsanelerini Tevrat'tan alıntılanmıştır.

1. ve 2. derece ritüelleri yalnız ahlâkî ve törebilim kavramlarını içerirler, fakat 3. Üstadlık derecesi ve bunu takiben felsefî derecelerdeki efsaneler, tamamen Tevrat ve İncil'den alınmıştır.

Güneş, ay ve yıldızlar bizleri antik dinlere geri götürürler. Süleyman mührü, Alev Saçan Yıldız gibi semboller, Yahudilikten alınmıştır. Hristiyan sembolleri ise EKSR yüksek derecelerinde gözükecektir. Adem ile Havva, Tufan gibi efsaneler, İslâm bilgeliği ve uzak doğu dinleri de muhtelif ritüellerimizde yer alacaklardır. Bilgelik ve İman'ın kaynakları evrensel değil midir?

Evrenin Ulu Mimarı Sembolü her yerde hâzır ve nâzırdır ve herkes onu kendi inandığı Tanrıya uygulayabilir. Dinî inançları olmayanlar bile, her şeyin başlangıcı ve sonu olan yaratıcı gücü onda bulabilecektir.

TEZATLAR KANUNU Orta Asya dinlerinde, zerdüşti iranlılarda (Ahriman'ın Azura Mazda ile mücadelesi) ilk çağlardaki Gnoz'da ve yahudi-hristiyan inançlarında (Tanrı-Şeytan) - (İyi ile kötü) mücadelelerini simgelemek ve güç anlaşılan soyut konuları açıklamak için Tezatlar Kanunu kullanılmıştır. Ritüellerimizde de, sık sık bu kanuna baş vurulur ve Masonluk bununla Evren'in dinamizmini simgeler. Zira bu zıtlıklar olmasıydı, Evren sabit kalır ve hiçbir ilerleme gösteremezdi.

Orta çağ, Dünyayı derin bir cahilliğin içine atmıştır. Dinin hâkimiyeti altında olan bu karanlık zamanlarda, dinî dogmalar her türlü gelişmelere de mâni

olmuştur. Aydınlanma yüzyılı ise dini, ahlâk kaideleriyle sınırlandırmış ve ondan yalnızca insan hayatına bir iyileşme getirmesini bekliyordu. Bu çağın düşünürleri Teizm'in yerini, Deizm'e verilmesini tercih ediyordu. Deizm'de Tanrı inancı vardır fakat bunun açıklaması beklenebilir. Bu sebebledir ki, EUM tâbirinin târifi, İngiliz Büyük Locasının kuruluşunda, Eskiler ve Yeniciler arasında tartışmalara neden olmuş ve son olarak teist kavram üstün gelmiştir. Deistlere göre, Tanrı Evreni yarattıktan sonra gelişmelere karışmaz. Hürmasonluk ta, tam mânâsıyla lâiktir ve her türlü antiliberal fundamentalist düşüncelere karşıdır. Hele Tanrı adına devlet yönetilmesini aslâ kabul etmez. Bundan dolayıdır ki, Katolik Kilisesi, köktendinci Yahudiler ve Şariatçılar masonik düzeminizi körü körüne suçlarlar. Buna rağmen Hürmasonlukta din düşmanlığı yoktur ve bütün dinler kabul görürler, zira dinlerin insanlar için bir ihtiyaç olduğu fikri Hürmasonlukça gayet doğal karşılanır.

Aşırı dinciler, Masonluğu kendi tekellerinde bulundurmamak istedikleri "**ruhlara hükmetmek**" kuvvetinden mahrum edecek bir süper din olarak görürler. Anglikan dini bile, Masonluğu kendisine tehlikeli bir rakip olarak görmüş ve ona karşı çıkmıştır. Ma-

sonluk bu hücumlardan korunmak için, kendi iddialarını ileri sürer. Kutsal kitaplardan bazı sembolik kısımlar alıntıladiysa da, Masonluk ancak insanî sorunlarla uğraşan bir doktrindir ve dinlere karşı tam bir tarafsızlık içindedir. Zaten dinler, sadece insanın yaratıcısı ile arasında olan bir ilişkidir.

Yahudilik: Hürmasonluk, Yahudilikten bir çok efsane ve mukaddes veya gizli kelimeler alınmıştır. Rakam Sembolizmasının büyük bir kısmı Kabala'dan kaynaklanmıştır. Atölye başkanlarımızın bir çoğuna Kral Süleyman'ın adı verilmiştir. Birçok ritüellerimizde "İfade edilmeyen kelime" Yahve gözüdür. Süleyman mührü, David'in yıldızı, 7 ve 9 kollu şamdanlar, Yahudilerin kutsal "Sandığı" gibi dekorlar, bir çok derecelerimizin ritüellerinde bulunur.

Hristiyanlık: Aslında Yahudilikten türeyen Hristiyanlık, EKSR ritüellerinin bir çoğunda yer alır. Anglo-Sakson ritüellerinde, çalışmaların açılmasında ve kapanmasında dualar yapılır ve Hatip orada Chaplain (Duahan) ünvanını alır. Buna karşılık Teslis ve İsa'nın Tanrının oğlu olduğu gibi dogmalardan asla bahsedilmez.

İsa ancak İMAN, MERHAMET ve ÜMİDİN sembolüdür. Masonluk, Tanrıya pasif bir tapınma ile

yaklaşmaz. İsa'nın çarmıha gerilmesi, "**başlangıçtan gelen günahın**" afedilmesi için değil, hoşgörüyü ve sevgiyi hâkim kılmak için yapılan bir fedakârlık olarak görülür. 3. derecedeki Hiram'ın ölümü ve dirilmesi de, İsa'nın kendisini fedâ etmesine benzer. Unutmayalım ki, bu gibi dirilişler, eski sırların çoğunda mevcuttu ve Masonlukta olduğu gibi, doğa-üstü bir mucizeyi değil, tabiatın evresini simgelerdi. Diriliş mit'ine EKSR'nin diğer derecelerinde, bir alt dereceden bir üst dereceye geçişlerde de rastlanır.

Hristiyanlığın sembolü olan HAÇ, bir çok yüksek derecede çeşitli şekillerde gözüktür. İ.N.R.İ. kelimesi ise, Hürmasonluk'ta bulunmuş Hakikatın sembolüdür. Paskalya kuzusu, St. Jean bayramları v.s. hristiyan âdetleri, Masonlar tarafından da benimsenmiştir. Hristiyan mistiği, EKSR'nin felsefî derecelerinde de yer alır. Bu derecelerde kullanılan ünvanlar ve kıyafetler, şövalyelikten, bilhassa Tampliyelerden alınmıştır. Hürmasonluk kilisenin bütün dogmalarını ve batıl inanışlarını şiddetle red eder, çünkü onlar Masonluğun hür düşüncesi önünde bir engeldir. Ne yazık ki, yahudi ve hristiyan sembollerini kullanmamızdan dolayı, düşmanlarımız bizi yahudi-hristiyan olarak isimlendirirler. Diğer taraftan, yahudi-

ler bizi hristiyan, hristiyanlar ise yahudi olmakla suçlarlar.

İslâmiyet: Tek tanrılı dinlerin en yenisi ve en modernidir. O diğer dinleri ve peygamberlerini dışlamaz. Ahlâk prensipleri ise aynıdır. Haçlı seferleri, bu üç büyük dinî cereyana da müşterek noktalar meydana getirmiştir ve Hürmasonluk bu müşterek noktalardan esinlenmiştir.

Kuran'a göre Allah tekdir. Hiç bir şeyle özümleştirilemez ve hiç kimse onu kendine mal edemez. Allah doğmamıştır ve çoğalmamıştır. Bütün yaratılmışlar, bütün nesnelere ondan kaynaklanmıştır. Onun ne mâzisi, ne istikbâli vardır, zaman kavramının dışındadır. O aynı zamanda yaratıcı ve yok edicidir. O duyar, görür ve herşeyi bilir. İnsanları sever ve onları korur, ama başka bir dünyada onları yargılar da; kötüler, zararlılar ve puta tapanlar, cehennemde müthiş işkenceler göreceklerdir. Müminler ise, onlara bütün mutlulukları veren bir Cennet'te yer bulacaklardır. Adem-Havva-Şeytan efsanesi Kur'anda var ise de insanları doğdukları günden itibaren bunalan, "ilk günah" mevhumu islâmiyette yoktur. Çünkü Allah, Âdemi afetmiş ve onu sadece Cennetten, alınının teriyle ekme niği kazanacağı dünyaya göndermiştir. Zâten Allahın yarattığı her insan ancak kendi günahla-

randan sorumlu olabilir. Modern islâm düşünürleri Cennetin, vicdanın ruhî bir yücelmesi, Cehennemnin ise ahlâkî bir dengesizlikten doğmuş bir ıstırap olduğunu beyan ediyorlar. İnsanın hisleri üzerine kazandığı zafer Cennettir. Hislerine mağlup olanların gittiği Cehennem ise, dünyevî hayatta olduğu kadar ahrette de vardır. Bu iki kavram, şu halde ancak semboliktirler. İslâm başlıca altı inancı oluşturur. Allah'a, Paygamberlerine, Kutsal Kitaplara, Meleklerle, Ahret'e ve Kadere inanmak. Fakat islâm kaderciliği kula, kader arkasında gizlenerek günah işlemesine izin vermez. Kul günahlarından sorumludur, ancak bütün iyilikler Allah'tan gelir. Hürmasonluğa gelince kaderciliği reddeder. Her insan şahsî iradesi ve vicdanına göre hareket etmek zorundadır. İslâm dininin, diğer dinlerle kıyasla, daha açık ve daha an-

layışlı olduğundan, Masonluğu red etmek için hiçbir sebebi yoktur. Buna rağmen, Masonları "dinsizlikle" suçlayan Arap Ligi, teşkilâtına mensup devletlere kendi topraklarında mason localarının varlığına izin vermemeyi tavsiye eder.

Hürmasonlukta, Mistisizm, 1. Dereceden itibaren kendini belli eder; Düşüncelerimizi EUM dediğimiz Ulu Yaradana doğru çevirirsek sadece böyle, Gerçek, İyi ve Güzelin kaynağına varabiliriz. Fakat Masonluk, EUM'nı tarif etmekten titizlikle sakınır ve doktrinini ancak şu kelimelerle ifâde etmekle yetinir: TANRI VARDIR!

Hürmasonluğun doktrinini sizlere anlatmaya çalıştım. Bu doktrini **Aklınızla** olduğu kadar **Hislerinizle** de tefsir etmek, siz KK.ime düşen başlıca görevdir.

BİBLİYOGRAFYA

Tevrat-İncil-Kur'anı Kerim

Albert Pike : *Morals and Dogmas*

Henry Clausen : *Emergence of the Mystical*

Kurt Hendrikson : *Freimaurerliche Lebenskunst*

Mustafa El-Alim : *Chistianity and Feemasonry*

ULUS Çalışma Grubu (yayın 10) *Bilim, Felsefe ve Din Üçgeninde Tanrı Kavramı*

Yusuf Kökdamar (NUR M. Locası Yayınları 11): *Arayış*

Necdet Egeran : *Gerçek yüzüyle Masonluk*

Samir Gür'ün : *Kutsal Tapınak*

Editions de l'Université Libre de Burxelles: *Maçonneries*

Sahir Erman : *EKSR Yüksek Dereceleri tefsirleri*

Mehmet Fuat Akev : *Tanrı mı insanı, yoksa insan mı Tanrı'yu yarattı?*

Ritüellerimizde mistisizm

ZAMANI YÖNETMEK

Koray DİNÇOL

Bir sözlük zamanı tarif ederken, "İçinde, kesintisiz şekilde olayların cereyan ettiği, varolduğu ve devam ettiği, başlangıcı ve sonu belli olmayan süreç." diyor.

Kâinatın yaratılışından önce zaman var mıydı? Buna cevap vermek kolay değil! Bu nedenle, evrensel kronometrenin, en azından, "Büyük Patlama" ile birlikte çalışmaya başladığını kabul etmek yerinde olur.

İnsanın ortaya çıkışıyla, zamanla ilgilenmeye başlaması arasında da epeyce uzun bir sürecin geçmiş olması lâzımdır. Zirâ, insanın zaman bilincini kazanması, her halde çok geç olmuştur, çünkü insan ancak iki ayağının üzerine kalktıktan ve ellerini beyninin uzantıları olarak, ihtiyaç duyduğu âletleri yapmak üzere kullanmaya başladıktan sonradır ki, soyut kavramlar hakkında düşünebilmiştir. Şüphesiz, ilk insan da çevresindeki birtakım şeylerin değiştiğini gözlemekteydi ve bunların bazıları da onu korkutmaktaydı. Herhalde gecenin inişi de bunlar arasındaydı. Ama gecenin karanlığı, güneşin doğmasıyla bitiyordu. Ay, önce ince bir ışık olarak beliriyor, sonra da gittikçe büyüyor, ama gene de küçülerek kayboluyordu. Sıcak ve soğuk da, hattâ kendi gölgesi bile devrî idi. En parlak günün ortasında, gölgesini göremiyordu. Hayvanlar ve bitkilerle karşılaşması ve ilişkisi de devrî idi. O, belki bunlara devrî diyemiyordu ama, birçok şeyin kaybolup, tekrar ortaya çıktığını anlamıştı. Büyük bir olasılıkla, Ay'ın bu devrî hareketlerinden esinlenerek, devrî hareketi olan herşeyi Doğum-Ölüm-Yeniden Doğum üçlüsü ile izah etmeye başladı. Zamanla böylece tanışan insan, çok sonraları, zamana bir isim de verdi.

İlkel atalarımızdan da önce varolan zamanı, insandan sonra da varolacak zamanla birleştirerek, başlangıcı ve sonu belirlenemeyen, yani Ezelden Ebede uzanan bu süreci, Kâinatın yaratılışına paralel şekilde, "Evrensel Zaman" adı altında düşünelim. İşte, zaman deyince, insanın akıl sınırlarını zorlayan böyle bir zamandır.

Diğer taraftan, insanın kendi dünyasında sürekli olarak algılamakta olduğu zaman da "Dünyasal Zaman" olarak tanımlanabilir. Bu kavram, aslında ayrı bir zaman değil de, "Büyük Zaman"ın bir parçasıdır ama, insanın kendi ve içinde yaşadığı mekânla ilgilidir.

Lucretius "De Rerum Natura" adlı eserinde Evrenin yapısını anlatırken bu duruma şöyle değinmektedir:

"..... Zaman da var değildir kendi başına,
Gövdelerin varlığından doğar kavramı,
Olmuş olanın, oluşanın ve olacak olanın.
Demek kimse algılayamaz zamanı,
Varlıkların deviniminden ve durağanlığından ayrı tutunca."

Böylece, doğal varlık alanı içinde zaman, ancak mekânla birlikte bazı doğal olayların ölçülmesini sağlayan bir boyut olmaktadır. İnsanın işin içine girmesiyle, hayatı üç boyutlu bir zaman kavramıyla ilgili olur. İnsan, eski deneyimlerini hatırladığında, bu olayların bir şekilde tarihlenmesi gerektiğini anlamıştır. Böylece zaman, insan tarafından şimdiki zaman, geçmiş zaman ve gelecek zaman şeklinde üç boyutlu bir duruma getirilmiştir. İnsanlar arasındaki bütün ilişkiler veya insanın tek başına yaptığı bütün eylemler bu üç boyutlu zaman içinde yer almaktadır. İnsan, bu üç boyutlu alanın farkına vardıktan sonradır ki, akıp giden zamanı ölçmeye yönelmiştir. Ölçümlerini, kendi varlık alanının gözlenmesi sonucunda elde ettiği deneyimlere dayandırdığı şüphe götürmez. Bu şekilde gölgelerin boylarına göre, bir muma, muntazam aralıklarla saplanmış iğnelerin düşmesine göre, kumun bir haznedenden diğerine akışına göre veya sürekli akan bir suyun doldurduğu kapların ağırlıklarıyla dönen bir çarkın hareketine göre zamanı ölçmeye çalışmıştır.

Demek ki, zamanın bilinmemesi insanda bir endişe uyandırmaktadır. Ölçüldüğü sanılan ise şimdiki zamandır. Bu, insanı geçici olarak tatmin etse bile, insanın zamanla ilgili düşüncelerini daha da derinleştirmiştir.

İnsan, yarını hattâ öbür günü gözönünde bulundurarak hareket etmek zorundadır. Aslında, yarın ve öbür gün'ün, dün ve bugün ile bir zincir teşkil ettiğini bilmektedir. Yarın, öbür gün'ün etkisi altındadır; bugün ise gittikçe dün'e dönüşmektedir. Böylece, bugün veya "Şimdi" gelip geçici bir "An"dır.

İnsanın, günlük yaşayışı içinde, zaman ölçümleriyle ilgisi çağlar boyu devam etmiştir. Bu merak, belki de bugün "Biyoritm" denen hadiselerle ilgilidir. Bütün canlılarda rastlanan biyoritmler, canlıların gerek davranışları, gerekse organ fonksiyonlarında tesbit edilen dalgalanmalardır. Güneş ışığı Dünyayı aydınlattığı sırada, insanın kanındaki bazı maddelerin seviyelerindeki iniş ve çıkışlar demek olan "Diurnal Varyasyon"lar ve gecenin karanlığında bile devam ettiği için, takriben

24 saat anlamına gelen "Cicadian" ritimler bu periyodik değişimlerdendir. Bu varyasyonlar hormonlarla ve kan şekeriyle de ilgili olduğu için, belki de insanın bazı ruhsal mekanizmalarını faaliyete geçirmek ve böylece insan, bir dürtü şeklinde zamanı ölçmeye yönelmektedir. İnsan, psyché'si parçalanmış bir şizofren değilse, vakti saate bakmadan doğru şekilde tahmin edebilmektedir. Bütün bunlar insanın içinde de bir saat olduğunu veya başka bir deyimle, zamanın insanın içine işlemiş olduğunu göstermektedir.

Demek ki, insanın sadece zaman dilimlerini belirlemesi, onun zaman hakkındaki endişelerini bertaraf etmemekte, aksine, zamanın dilimlere ayrılmış olması, onun tıpkı kum saatindeki gibi akıp gitmesiyle birlikte, insanın da giderek ölüme yaklaştığının bir göstergesi olmaktadır.

Şu halde, insan katı bir gerçekle karşı karşıyadır. Ölçmekte olduğu zamanın, sadece zaman olmayıp, bunun bizzat içinde yaşadığı Dünya ile olan ilişkinin de farkındadır. Yaşanan hayat, kolay bir hayat değildir. Zaman da, acımasız bir şekilde herşeyi yok etmektedir. Hesiod'un ünlü Theogonia'sında anlattığı bu açıdan önemlidir: Kâinatın dişil prensibi Gaia, partenogenez yoluyla doğurduğu Uranus ile birleşince, Kronos doğmuş ve kendi çocuklarını yemeye başlamıştır. Kronos'un çocuklarından biri olan Zeus, annesi tarafından Girit'e kaçırılarak büyütülmüş ve babası Kronos'u devirip, tanrıların Tanrısı olmuştur. Bu mit, hem zamanın acımasızlığını, hem de tanrıların Tanrısı mertebesine erişen birinin ancak zamana hükmedebileceğini ifade etmektedir. Krishna da, Bhavad-Gita'da, "Ben ilerlerken Dünyayı tahrib eden zamanım" demektedir.

Mithra ile ilgili bir resimde, Mithra leontosefalik olarak çizilmiştir. Mithra teolojisinde, tanrısai hiyerarşinin en üst kademesinde, bazan Eon, bazan da Chronos veya Saturnus denen zaman oturmaktadır. Resimde, Mithra sınırsız zamanın kaçınılmaz zaferini anlatmaktadır. Sonsuz zaman herşeyi ortadan kaldırmakta, ama gene zaman içinde bütün varlıklar tamlığa erişmekte, bütün hatalar düzelmekte ve zaman herkese kurtuluş getirmektedir. Ölümlüler kudretini anlasınlar diye Mithra arslan başlıdır. Başının üstünde bir soru işareti gibi kıvrılıp, sonra helezon gibi ayaklarına kadar sarılan yılan, gezegenlerin, Zodiak'ın oniki burcundan geçişini sembolize etmektedir. Yılanın, Mithra'nın başı üzerindeki ilk kıvrımı içinde, yatay olarak çizilmiş anahtar, varoluşun altın anahtarıdır. Mithra'nın sol elindeki kılıç, insan yapısı zamanın öldürölüp, vücudunun geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman olarak üçe bölündüğünü ve "Sonsuz Şimdi"nin ancak tanrılara verileceğini göstermektedir. Mithranın iki çift kanadı, zamanın dört unsur için de uçup gittiğini anlatmaktadır. Resimde Mithra bir mezardan çıkmaktadır ki, bu da insanın aklıyla algılayabileceği zamanın sınırlarının ne kadar dar olduğunu ifade etmektedir. Mithranın üzerin-

de durduğu ışık hüzmeleri Kâinatdır. Böylece, insan zaman karşısında âcizdir ve halâ da öyle olduğu şüphe götürmez.

Zamana çıplak gerçek olarak bakarsak, bu yıkıcı etkisini nasıl tolere edeceğiz? İnsan olarak içimiz "Ümit"lerle doludur. Bunu da kaybedersek nasıl yaşarız? İdeallerimize bir sığınak gerekmez mi?

Katı gerçek insanı, gene çok insanî bir olay olan inanmaya doğru itmiştir. İnanma olayı, basit günlük hayattan başlayıp, derece derece yükselerek, sonunda insanı bir Kadir-i Mutlak fikrine erıştırir.

İlkel insan da tıpkı bizim gibi, Doğanın kudreti karşısındaki yetersizliğinin baskısını hissetmiş ve tanrılarının tapınılmaya lâıık olup olmadığını düşünmeden-kendinde de kaba kuvvetten başka korkulacak bir özellik olmadığından-kıskanç ve daima cezalandıran bu tanrılarının hışmından kurtulmak için, kendini küçültüp, aşağılamıştır. Tek tanrılı dinlerin ortaya çıkmasından sonra bile, insanların insanlara "Tanrı Adına" yaptığı zulüm ve işkencenin, aşağılama ve hor görmenin uzun bir tarihi vardır. Günümüzde bile sıkça kullanılan "Tanrı Korkusu" deyiminin kökeninde bunlar olsa gerek.

Buna karşılık masonlar Tanrı'yı E.U.M. olarak nitelendirirken, bütün biçimsel sınırlamaları reddetmiş ve akli ön plâna çıkartarak, dinsel dogmalardan uzak kalmış ve E.U.M. ile olan ilişkilerin, Pascal'in deyişiyle, bir "Ordre du Coeur" olarak düzenlemişlerdir. Böyle bir başlangıç noktası, masonik düşünce tarzının da bir anlamda başlangıcını teşkil etmiş ve masonlar da, insan tarafından çözülemeyen birçok probleme, değişik açılardan yaklaşma itiyâdını geliştirmiştir. Zaman da masonlar tarafından, diğer insanlara kıyasla sanki daha fazla algılanmış ve dolayısıyla daha farklı yaklaşılan bir konu olmuştur.

Masonluk geleneksel olarak değişik mezhep ve doktrinleri birleştirmeyi başarmış inisyatik bir cemiyettir. İnisyatik cemiyetler, içlerine kabul etmeye karar verdikleri adayları, kökleri çok eskiye dayanan törenlerle alırlar. Bu inisiasyon törenleri, belirli kurallara göre icra edilir ve aday eğitip, onda uygun bir kişilik değişikliği meydana getirmeyi amaçlar. Druid, Mithra, Gnostik, Serapis, Odin, Goth, Eleusis, Dionysos, Orpheus, Adonis ve Cabiri misterlerinin hepsinde inisiasyon törenleri yapılmıştır. Anadoludaki Ahilik, Bektaşılık, Mevlevilik vb. tarikatlarda da, bu tür inisiasyon törenlerinin varlığı hepimizin mâlûmudur. Bu olayı hem aday, hem de onu içlerine kabul edenler yaşarlarsa da, asıl kahraman daima yeni kabul edilen kişidir.

Masonluktaki inisiasyon törenlerinde, demin sözünü ettiğimiz bütün eski misterlerden gelen özellikler sergilenmektedir. Simone Vierne'in ve Mircea Eliade'in ritüeller hakkındaki çalışmaları, Masonluğun bu antik inisiasyonlarla paralellik gösterdiğini ortaya koymuştur.

Genel olarak bakıldığında, ister bir masal, ister bir efsane veya menkıbe, isterse de bir rüya olsun, hepsinde, yerini hiç değiştirmeyen bir

kahramanın mevcut olduğunu görürüz. Bu kahramanın bir misyonu olduğu da dikkatten kaçmaz. Bu misyon, masal, menkıbe, mit veya rüya anlatıldıkça tekrar eder ve dolayısıyla da, kahramanın varlığının amacı olan bu misyon tekrardan başlar, yenilenir ve böylece, zaman içinde, kahramanın sahip olduğu sembolik özellikler kaybolmadan, hem de üst üste rejenere olarak, yeniden hayat bulur.

Bugün, bilmekteyiz ki, gerek kişilerin, gerekse toplulukların psikolojilerindeki çatışmalar ve çelişkiler, ne eski, iyi günlere sığınarak, yani arkaizm ile; ne de gelecek günlerin hayâline dalarak, yani futurizm ile çözülebilir. Çok realist görüşler bile değişen dejenere olan ve ortadan kaybolup giden unsurlarla kaynaştıkları için, zaman içinde eskiyip ölmeye mahkûmdur.

Kahramanın misyonu ise daima bunların dışındadır. Zirâ, mitlerdeki, rüyalardaki ve masallardaki kahraman, tıpkı Kutup Yıldızı gibi sâbit bir konumda olup, taşıdığı anlam ve özellikler değişmeden, çok eski zamanlardan, belki de insanoglunun ilk rüyasından itibaren günümüze gelmektedir. Kahramanın mitolojik sembolleri ne sonradan yapılmış, ne ismarlanmış veya icâd edilmiş ve ne de *ilgi çekici olan da asıl burasıdır*, baskı altında tutulabilmiştir. Bu zamanla sınırlanamayan özelliklerin ve sembollerin sırrı nedir? Niçin kahraman değişik kılıklarda günümüze seyahat etmektedir?

Freud, Jung ve diğer psikanaliz okullarının çalışmaları, mitlerdeki kahramanlarla, bunların görevlerinin mantığını ortaya koyabilmiştir. Bu soruların cevabı, kahramanın insan ruhunun, yani psyché'nin spontane ürün olmasıdır.

Jung'a göre, rüyalar çok yüksek düzeydeki ortak gereçlerden meydana gelmektedir. Bütün insan topluluklarındaki mit'ler, efsaneler, folklor vb. bazı değişmeyen motiflere sahiptir ve bunlar hiç değişmeyen bir şekilde tekrarlanmaktadır. Bütün insanlığa mal olmuş bir şuuraltı kavramı, arketipal olarak tanımlanan sembollerle dolu bir bodrum, rüyalardan tutun akıl hastalarının hallüsinasyonlarına kadar, birçok arkaik imajın, kokular gibi etrafa yayıldığı bir buhurdanlıktır.

Şu halde, kahraman bir arketipal imaj olarak, sadece kılık değiştirmekle iktifa edip serüvenini sürdürmektedir.

Bir mit'in semboller ve arketipal imajlardan oluşan dinamik bir sistem olduğu şimdi daha iyi anlaşılacaktır. Arketip sembolü doğurmaktadır. Sembol ise, ancak kısıtlı şekilde deforme olabilir. Meselâ, daire sembolü bir haç şeklinde veya kendi kuyruğunu ısırılmış bir yılan şeklinde ortaya çıkabilir. Anlaşılacağı üzere, bir sembol de öyle kendi başına bir fikir gibi kavranacak mutad bir işaret değildir. Sembolü etkileyen tek şey, belirli bir toplumun kültürüdür.

Mit, esâtirî hikâye, hattâ hurâfe olarak da tanımlanmıştır. Bilinen bir ritüelin terimleri cinsinden ifade edilirse anlaşılır hâle gelir. Böylelikle, her mit'in bir rit ile ilişkisi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Mit, Schelling'in "*Essai sur les Mythes*" adlı eserinde, tarihsel bir çekirdeğin etrafındaki hayalî bir yapı olarak tanımlanmıştır. Levi-Strauss'un yapısal antropolojiden kaynaklanan görüşlerine göre de, mit'in yapısında, tıpkı linguistikteki "*Fonem*"lere benzer şekilde, "*Mitem*"ler mevcuttur. Yazara göre, bu elemanlar birbirine bağlanarak mit'i rasyonel hâle getirir ve bir hikâye gibi anlaşılır olmasını sağlar. Mit'lerin kaynağını insanın doğayı müşahadesi, buradaki devrî olaylar, kendi içindeki içgüdüsel eğilimler ve tabii, muhayyilesi oluşturmaktadır. Antropomorfik tefsirler, analogik veya sembolik düşüncenin temel taşlarıdır. Objektif açıdan bakıldığında yanlış olmakla birlikte, bu düşünce tarzı biyolojik bir ihtiyaçtır. Doğa'nın antropomorfik bir yorumundan yola çıkarak, insan, âdetâ gizli olanın sırrına sahip olmakta ve bu sahip oluş fail ile mefulü, ruh ile maddeyi ve insan ile doğayı birleştirmektedir. Mit'in içeriğinde spekülasyonlar, açıklamalar ve katı tarihsel gerçekler bulunmaz. Rit'le olan ilişkisi de sadece kelimelerin kullanılış şekli veya ifade tarzıdır. Lord Raglan "*The Hero*" adlı eserinde bu ilişkiyi şöyle açıklamaktadır: "Bir arkadaştan ayrılırken, elini sıkıp "*Allahaismarladık*" dediğimizde, el sıkışmak rit; "*Allahın seninle olmasını diliyorum*" ifadesinin kısaltılmış şekli olan "*Allahaismarladık*" ise mit'tir. Allahın arkadaşımızın yanında olmasını dilememiz, el sıkışmanın başlattığı bağları kuvvetlendirmekte ve dostluğumuzun devam edeceğini göstermektedir. Mit kısaltılmış olduğundan, rit ile doğrudan ilişkisi bâriz şekilde göze çarpmaz. Buna karşılık, arkadaşımızın evinden ayrılırken, "*Hazreti Süleyman Sabâ melikesinden ayrıldığı sırada, onun elini sıkarken, Tanrı seninle olsun dedi*, demek âdetine sahipsek, o zaman rit'in kökeninin çok eskiye dayandığını ve kutsal addedilen bir insanın rit'in ortaya çıkmasına neden olduğunu ifade etmiş olduğumuzdan, Rit'i de kutsallaştırdığımız ortaya çıkar."

Şu halde, rit bir tür âyindir. Ritüel ise, bu âyinin nasıl icra edileceğini açıklayan bilgi veya rehberdir. Bununla birlikte, ilkel kavimler ve eğitimsiz halk için din ritüel demektir. Büyük dinlerde bile, dinî ritüel, inanç ve ahlâkın önüne geçebilmektedir. Ritüel, aslında, mit'in canlılığını korumaktadır.

Diğer taraftan, geçmiş statik ve şimdiki zamanla ilgisi olmayan, donup kalmış bir zaman aralığı değil de, şu anda içinde yaşadığımız zamanın bir "mukaddime"si olarak düşünülürse, o zaman mit'in de geçmişe yansıtılmış bir ritüelden başka birşey olmadığı ortaya çıkmaktadır. Hatırlanılması gereken bir husus, mit'in zamanla olan ilişkisidir. Mit belirli bir zaman aralığında meydana gelmiş olayları aktarmakta ve genellikle bu zaman aralığı kutsal sayıldığından, mit'in her yerde anlatılan veya tekrarlanan bir şey olmadığı, daha çok, kutsal bir mevsim veya mekânda, bir gurup tarafından *oynanarak* icra edildiği görülmektedir. Böylece, içinde yaşanan zaman da kutsallaşmakta, yani,

geçmiş olaylar, ritüelin uygulanmasıyla hatırlanmakta ve topluluk tarafından yeniden yaşanmaktadır. Şu halde, geçmiş zaman -bir anlamda- şimdiki zamana dönüşmektedir. Bu ise, belirli bir topluluğun, belli bir süre çok özel bir geçmiş zaman olan "*Ritüelik Zaman*" içinde yaşaması demektir. Böylelikle "*Dünyasal Zaman*" sembolik anlamda ilga edilmiş olmakta ve ritüelin uygulanmasında rol alanlar, yani topluluğun bütünü, kutsal ve efsanevi bir zamana aktarılmış olmaktadır.

Görülmektedir ki, biz masonlar için bütün bu anlatılanlar yeni duyduğumuz şeyler değildir. Biz periyodik olarak çalışmalarımızda, derecelerimizin öngördüğü ritüelleri uygulayan bir topluluğuz. Bu uygulamayı da mâbet adını verdiğimiz mekânlarda yerine getirmekteyiz. Bu mekân da çok eskilere dayanan bir geçmişin uzantısıdır. Eski insan toplulukları, çevrelerindeki dünyayı bir mikro Kâinat olarak algılamaktaydılar. Bu sınırların ötesi, insanda ürpertiler yaratan bilinmeyenlerin veya şekillenmemiş şeylerin alanları idi. Bildik mekânın ötesi kaos, ölüm ve sonsuz geceydi. İnsan, bu yaşama sahasının sınırlarını hastalık, şeytan ve ölüm gibi karanlık güçlere karşı belirlerken, surlar inşa etmiş ve kendini koruması için, surların temelleri üzerinde kurbanlar kesip, bu mekânı kutsallaştırmıştır.

Bu mekânın merkezi kabul edilen bir yerinde, daima bir dağ, bir ağaç olmakta veya buraya, kutsal addedilenin adına bir mâbed inşa edilmiş, bir heykel, bir totem veya bir sütun dikilmiş bulunmaktadır.

Merkezin böylece işaretlenmesi, Gök, Yer ve Yeraltı'nın bu noktada sembolik olarak keşişmesini mümkün kılmış ve bu üç kozmik bölge arasında bir ilişki sağlanmıştır. Bütün kadim medeniyetlerde görülen bu merkez sembolizmasıyla, bu kutsal mekânın ortası Dünyanın merkezi (Axis mundi) kabul edilmiş ve ortasında bir nokta bulunan daire ile de remzedilmiştir. Burası bir axis mundi'dir, zira, efsânevi açıdan da bu kutsal mekân, gerçek mekânın ta kendisi olmuştur. İnsan da, bu kutsal mekânın tam ortasında yer almaktadır.

Mezopotamya geleneğine göre, insan yerin "göbeğinde" biçimlenmektedir. Ahuramazda, Gajomard'ı Dünyanın merkezinde yaratmıştır. Âdemin yaratıldığı Cennet de, Kâinatın merkezi ve Yer'in "göbeğinde", daha sonra İsa'nın haçının yükseleceği yerdedir. Böylece, göbek yani, "omphalos" veya "umbilicus"un çok kutsal bir bölge olduğu ortadadır.

Kubbenin merkezi nasıl bir dinsel sembolle belirlenmişse-ki yandan bakıldığında kubbe bir insan karnını hatırlatır - insan karnının da merkezi göbek çukuru, yani umbilicus veya omphalos'la belirlenir. Hermes Trismegistus'a göre, insanın psyché'si omphalostadır. Hayat enerjisi omphalostan içeri akar. Bu, "*Yaratıcı Anne*" nin kanı ve canıdır.

E.U.M.'nın bahşettiği zerâfet, câzibe ve hayat kıvılcımı -O'nun inayeti ile- yeni canlıya, yeni doğan ve doğacak olana buradan erişir. Sürekli yaradılışın sembolü, böylece omphalos'tur. Ruh ölmediği ve immateriyel bir düzeyde daima varolduğu için, daha önceki nesillerle, James Joyce'un dediği gibi, bu "umbilikal telefon hattı" sayesinde yani, belki de genetik olarak, ilişkisi kurulur; tâ ki umlibicus'u olmayan Havva'ya kadar!

Dünyanın merkezi'ndeki sembollerle, Gök ile Yer arasında bağlantı kurulmasına da çok sık olarak rastlanmaktadır. Vedda'lar dönemindeki Hint ve Eski Çin'den, Germen ve Nordik mitolojilere kadar, bütün eski inanışlarda kökleri Cehenneme kadar uzanan ve dalları Kâinatı tutan kozmik ağaç veya kurban direği, kutsal sütun veya merdiven'in bu bağlantıyı kurduğuna inanılmıştır. TBL'na bağlı çalışan sembolik localarda, birinci derecenin tablosunda, Kutsal kitapların bulunduğu mihrabın üzerinde, gökyüzüne doğru çıkan, ve basamakları üzerinde inancı sembolize eden bir haç, sebat'ı sembolize eden bir çıpa ve merhamet'i sembolize eden bir kâse bulunan bir merdiven vardır. Yâkubun rüyasında gördüğü söylenen de böyle bir merdivendir. Demek ki, mabette de Gök ile Yer arasında bir ilişki söz konusudur. Bu iki mekân arasındaki ilişki, ayrıca kutsal kitapların üzerindeki gönje ile de sağlanmakta, doksan derecede birleşen iki kol, Gökten gelenle Yerdekinin birleşmesini ve dolayısıyla, Ebedî Oluşum'u simgelemektedir.

Kutsalın, Kutsal dışı bir mekâna yerleştirilmesi, bütün mekânı kutsal bir duruma getirmektedir. Efsânelerde, Evrenin bir merkezden itibaren yaratılmış olduğu kabul edildiği için, Kutsalın çevresi de Kutsal sayılmaktadır. Bu kutsal mekân da, aynı merkez sembolizmasından kaynaklanan, başka geometrik veya mimarî kutsal süslemelerle tezyin edilmektedir. Buna en iyi örnek "Mandala"dır. Mandala "merkez" veya "çember" anlamına da gelmektedir. Aslında, eşmerkezli (konsantrik) bir halkalar sistemidir. Bunların formüle ettiği olaylar, genellikle budistik kozmolojiyle ilgili olup, Kâinatın biçimlenirken geçirdiği evreleri aksettirmektedir. Kâinatı meydana getiren "İlk Hareket", enerjinin maddeye dönüşmesi ve nihayet, maddeleşmenin gittikçe yoğunlaşması, mandalalarda anlatılmaktadır.

Budistik kozmoloji, sonsuz Kâinat içindeki, sonsuz sayıdaki yıldız sistemlerini, bunların yokoluş ve yeniden doğuş sürelerini gösteren milyonlarca yıllık çağları kapsar. Mandalaların merkezleri ilgi çekicidir. Kozmolojik olanlarda, ilk hareket'in tasvir edildiği merkezde, bazan meşhur kozmik dansını yapan tanrı Shiva yer alır. Bazan da bu dansın hızlı temposunu belirtmek, yahut da ilk hareket'in şiddetini ifade edebilmek için, birbiriyle kesişen üç helezondan kaynaklanan bir gamalı haç göze çarpar.

Hint mitolojisinde, Denge ve Dünya Barışını temin eden Cakravartin, Cakravarta'nın sahibi demektir. Cakra ise, Yunanca "cyclus", Lâtincedeki "circulus"la eşanlamlı olup, tekerlek demektir. Cakravartin yürürken, ancak bu Güneş-Tekerlek tarafından geçilebilmektedir. Buddha'nın "Dharma"sı da, Vishnu'nun "Sudarsana"sı da, Güneşle ilgili birer tekerlektir. Cakra, Dharma ve Sudarsana, bu tanrıların Kâinatın merkezinde bulduklarının sembolleridir.

Eflâtun'un "Timeus"undan tutun da, St. Augustine'e kadar bütün eserlerle dairenin Tanrı kavramıyla ilgili bir sembol olduğu belirtilmektedir. Bu yuvarlak figür, uyur durumdaki bir tanrısal imajı taşımaktadır. Hermetik felsefede de, daire bilinen en mükemmel şekil olup, Tanrıyla ilgilidir. St. Augustine, "Deus est figura intellectualis, cujus centrum est ubique, circumferentia vero nusquam-Tanrı öyle zihinsel bir biçimdir ki, merkezi heryeri kaplar, çevresi ise hiçbir yerde değildir" der. Bir daire içine çizilmiş, elleri ve ayakları daireye dört noktada degen ve dolayısıyla da, Pythagoras'ın tetraktis'i hava, su, ateş ve toprağı remzeden insan figürünün, "Biricik Yaratılan" olan insanı; dairenin merkezinin de, uyur durumdaki gizli güç olan "Homo Philosophicus" veya "Adam Kadmon"u sembolize ettiği ileri sürülmüştür. Bilinen Âdem ölümlü iken, Adam Kadmon, elementelerinin bir daireyle ayrılmaz hâle getirilmesiyle ölümsüzdür. "Secundus Adam, de puris elementis in aeternitatem transivit-İkinci Âdem basit unsurlardan sonsuzluğa geçer." Maddesel Kâinatın teşekkülü ve Yaratıcı Kudretin şuurlu olmasıyla tecelli eden Adam Kadmon, Kâinatın zahiri şeklinden bir *Imago Mundi*'den başka birşey değildir. O halde, Adam Kadmon bir Evrensel Şuur, bir "conscience universelle"dir. Kâinatın bir vücudu, onu tedvir eden, yöneten bir ruhu ve zekâsı olduğu için, Kâinat "Makrokozmos"; insan da, tıpkı Kâinat gibi bir vücut, ruh ve zekâyaya sahip olduğundan "Mikrokozmos"tur.

Birinci derecenin çalışma tablosunda, mihrabın bize bakan yüzünde bir daire çizilidir. Üçüncü Derece de ise, loca açılırken, II. Nâzır, kaybolan Masonluk sırlarının bir dairenin tam ortasında, Adâletle Hakikatın sembolü olan Geo. . Nok. .da bulunabileceğini ifade eder. Demek ki, Masonlukta da daire Tanrısal bir semboldür ve mekânı kutsallaştıran merkezin etkisini, hem bir anlamda özetlemek, hem de kuvvetlendirmek üzere, axis mundi'nin geçtiği bu mihrabın bize bakan yüzünde resmedilmiş bulunmaktadır. Bir daire ile sembolize edilen E.U.M.'ı, Dünyayı *in forma rotunda et globosa* olarak yarattığı için, bu muhteşem bütünü en küçük parçası olan nokta da bu mükemmellik içinde yerini almıştır. Dairenin merkezi işte bu noktadır. Buna dayanılarak, inisyatik bir topluluğun kabul töreninde, adayın bir daire içine yerleştirilmesi, onun hem dış dünyadan kopup, yeni bir dünyaya doğacağını, hem de Tanrıyla birleşeceğini (Apotheosis) sembolize ettiği, yani, dairenin ikili bir anlam taşıdığı ifade edilmiştir.

Loca minyatür bir Kâinattır. Görevliler ise birer semboldür. Hepsi Kutsal Merkezin, Axis Mundi'nin, Omphalos veya Umbilicus'un çevresinde hareket ederler. Mihrabın tam üstü ise, Kâinatın ışığının girdiği Güneş Kapısıdır. E.U.M.'nin enerjisi, kudreti, hayat kıvılcımı buradan girer. Bu merkezde "Yenidoğan" ilk yeminini eder, Yeni ruhlar burada kazanılır. Sonsuzluğun yeni kahramanları burada Nur alırlar. Sonsuzluk burada anlaşılır. Mâbed bu noktanın etrafında kurulur.

Dünyadaki bütün ritlerde, mevsimlerin, Ayın hareketlerinin ve tarım ürünlerinin devri özelliklerinin, insan muhayyilesi üzerindeki etkileriyle oluşmuş olduğu zannedilen doğum-ölüm-yeniden doğum üçlemesi mevcuttur. Simone Vierne'in "Rite, Roman, Initiation" adlı eserinde, inisiyasyon(a) Hazırlık (b) Ölüm (c) Yeniden doğum bölümlerinden meydana gelmiştir. İlk bölümde (i) törenin yapılacağı yer daima Dünyayı temsil etmektedir. Bunu takip eden safha (ii) adayın hâricî Dünyadan ayrılması ve arındırılmasıyla ilgilidir. Bunu da (iii), adayın, iki Dünya arasında bekleyişi demek olan izolasyon takip etmektedir.

İnisiyasyondan sonra, yeni kabul edilenin baş rolü oynadığı ve Efsane-deki kahramanın ölümüyle ilgili bir dram sahnelenir (b). Yeniden doğum (c) ile ilgili kısımda da, yeni tekrisliye, kahramanın yolunu takip etmesi için öğretiler bulunur.

Kutsal mekânın, Dünyanın Merkezinin çevresinde kurulmuş olduğu kabul edilince, bu merkez aracılığıyla Gök ve Yer arasında irtibat kurulabilmektedir. Orta Asyalı veya Sibiryalı şaman, bu merkezden geçen eksene tırmanmaktadır. Bunu ya merkezi belirleyen şamanik veya kozmik ağaçtan îmal edilmiş davulunu çalmak suretiyle sembolik olarak veya ağaca atılmış yedi veya dokuz çentiğe basıp, ağaca gerçekten tırmanarak yapmakta ve böylece de "Göğe Yükselmek"tedir. Göğe yükselişin Orfik âyinlerde, Mithra misterlerinde, Eski Mısırdan ve Ural-Altay halk inanışlarından, Hind efsânelerine kadar, gerek inisiyasyon, gerekse ölümle ilgili merasimlerde önemli bir yer işgal ettiği görülmektedir. Göğe yükseliş seremonisinin her iki durumda da yapılması, hepimizin yaşadığı inisiyasyondaki, sembolik-ölüm-yeniden doğum üçlemesiyle ilgilidir.

Brahmanizm'de, yeni inisiye edilene "DVİJA" denmektedir. Bu, "İki kere Doğmuş" demektir. Birinci doğumumuz bir kuşun yumurtlamasına eşdeğerdir. Biz, hâricî âlem'e bir kozmik yumurta içinde doğmuş bulunmaktayız. İkinci doğumumuz, civcivin, yumurtanın kabuklarını kırıp, dışarı çıkması gibi, bizim de, hâricî âlemdaki davranışlarımız, düşünüşlerimiz, alışkanlıklarımızı kırarak, yeni bir hayata inisiye edilmemiz demektir. Bunun için biz de iki kere doğmuş sayılmaktayız.

Hem doğum, hem de ölüm bir düzey kopuşu olarak düşünülürse, dağa tırmanma, ağaca veya merdivene çıkma, hattâ bazı efsânelerde, bir

sarmaşık, halat veya örümcek ağı yardımıyla göğe yükselme, bir zigurat'ın yedinci katına çıkma, bir imago mundi olan kutsal mekânın terk edilip, çeşitli kozmik plânlara yükselme bir boyutun aşılmasını sembolize etmektedir. Böylece Asurcada ölmek filinin alışılmış karşılığı "dağa tırmanmak", Eski Mısır dilinde ise "tutunmak"tır. Eski ve Orta Çağın hânedanlıkları dönemindeki mezarlarda, tıpkı Asyanın ilkel halklarının yaptığı gibi, ölülerin göğe çıkması için konmuş gerçek merdivenlere rastlanmıştır. Buna karşılık, Hristiyanlık ve Müslümanlıktaki Göğe Yükselik (Ascension, Miraç) spontane şekilde cereyan etmektedir.

Mithra inisiasyonlarında merdiven (Climax) yedi basamaklıdır. Her bir basamak ayrı bir mâdenden yapılmış olup, herbiri bir Gök katı ve Gezegen ile ilgilidir. Basamaklar, sırasıyla, kurşun (Satürn), kalay (Venüs), Tunç (Jüpiter), Demir (Merkür), para alaşımı (Mars), gümüş (Ay), ve altın (Güneş) tir. Buradan yedi adımda çıkan, yedi kat Göğe yükselmektedir ve tıpkı Buddha gibi, rahmin mezarından doğar doğmaz, Batıya doğru attığı yedi adımla (sapta padani) Dünyanın "ucuna" veya Kâinatın zirvesine erişmiş sayılacaktır. Yeni üstad mason da, mezarın rahminden kaldırılınca, Doğuya doğru attığı yedi adımla Axis Mundi'ye, Kutsal Merkeze erişmektedir. O zaman, yani kozmik zirveye ulaşıncaya, yeni üstad mason, veya insanın ruhu, zamanı bir anlamda ilga etmekte ve Kâinatın yaratılışıyla hem zaman olmakta ve sâbit bir şimdiki zaman içine girmiş bulunmaktadır. Bu ebedî şimdiki zamanda, geçmiş ve gelecek olmadığı için de, Güneş de ne doğmakta ve ne de batmaktadır. Maitri Upanishad'da, "Güneşi önceleyen zamansızlık ve bilinmemişliktir, fakat Güneşle başlayıp, bölümleri olan ise zamandır" denmektedir.

Böylece, zamandan çıkabilen, bir anda aydınlanmaya erişmektedir. Veddalar ve Upanishad'larda bir şimşege benzetilen bu an, Kadim Yunan metafiziği ve Hristiyan mistisizminde de, ruhsal aydınlanmayı simgeleyen şimşektir.

Sonsuz zaman içinde, her varoluş bir yanılısama, bir illüzyondur. Zirâ Dünyanın süresi sınırlıdır ve bir süre sonra, yani, "Büyük Zaman" içinde Dünya varolmayacaktır. Tarihsel Dünya, binlerce kuşağın çabalarıyla meydana getirilen eserlerle dolu olmakla birlikte, Ebedî Zamanın kozmik ritmleri içinde ancak bir "an" vardır. Dünyasal zamanın sanki damgası halindeki akıp giden hayat, cehâlet ve dolayısıyla, acılarıyla doludur. Selâmete ulaşmak ancak zamanın ilgasıyla mümkündür.

Demek ki, mason zamanla, hâricî âlemdeki insanlara kıyasla, çok daha fazla ilgilidir. Bu ilişki, şüphesiz, onun tefekkür hücrelerine girmesiyle başlamakta ve gördüğü sembollerin, ritüellerdeki zamanla ilgili, ezoterik anlam taşıyan çok sayıda ifâdelerin kullanılmasının yanı sıra, bizzat ve bilfiil katıldığı çalışmalardan kaynaklanmaktadır. El-

bette, zaman gerek sembollerin, gerekse kullanılan terimlerin yardımıyla masonun bunları idrâk etme yeteneğini geliştirmekte ve onu, zamanı -en azından- yerinde ve yeterince kullanmaya sevketmektedir. bu düşünce tarzıyla hareket etmek zamanı yerli yerine "kullanmak" belki ilk bakışta zamanın idaresini elde tutmak gibi yorumlanabilir ama, gözden kaçırılmaması gereken bir husus, masonun bilinçli ve iradî olarak giriştiği zamanı aşma eylemi içinde bulunuşudur. Mason bu eylemi ritüelleri aracılığıyla devrî olarak yapmakta ve bir efsânevi kahraman olarak, geçmişini yeniden canlandırmakta, bir kutsal zaman bu sâyede yeniden güncelleşmekte ve kendi de, mistiklerin Ebediyeti hayal ettiği gibi, zaman dışı bir zamanın içinde, yani, süresiz bir an içinde cereyan eden olaylara katılmış olmaktadır. Bir efsânenin, insanı kendi zamanından kopararak, onu -en azından-sembolik olarak "Büyük Zaman"ın içine aktarması, efsânenin, masonu dünyasal zamandan ve kişisel kronolojik veya tarihsel zamanından alarak, kutsal zamana doğru açılması, dünyasal zamanın diktiği duvarları yıkmaktaki kudretini göstermektedir. Ritüel icra edilirken, mason kendi bireysel konumunu unutmakta ve âdetâ insan üstü ve tarih üstü bir düzleme aktarılarak, aradığı Mutlak Gerçeğe yaklaşabilme fırsatını bulmaktadır. Aslında, aşılan bir başka şey de dar çerçeveli görüşlerdir.

Zamanı iyi kullanmaya gelince, insanın her geçen saniyenin kendini kaçınılmaz sona yaklaştırdığını hissetmesi ve bunu hissederek yaşaması kolay olmamakta ve böyle bir hayat görüşü "Ümit"in kaybolmasını da kolaylaştırmaktadır. İnsan, "Büyük Zaman" içindeki kısacık ömrüne rağmen, inceleyen, araştıran, bilen ve yaratıcı bir muhayyileyle "Hür" olmalıdır. Tanıdığı dünyada da bu hürriyet sadece ona aittir ve hayatını kontrol eden kendi dışındaki güçlere karşı, zaman içinde kurmuş olduğu üstünlük bu hürriyetin eseridir. Şuursuz zaman hiçbirine müsaade etmese de, güzellik, gerçek ve olgunlaşma ideallerini korumalıdır. Gerek düşünce, gerekse eylem olarak, zamanın hükmüne karşı koyamayacağını bilmektedir. Buna, başını sessizce eğmeli ama düşünce, emel ve isteklerinde, yaşadığı sürece, hür olduğunu bilmelidir. İyinin ve güzelin hayâlini aklından çıkartmadan hareket ederse, katı gerçeklerin etkisi de tahrib edici olmaz. Prometheus gibi zamanla savaşamayacaktır ama, zamana, elinden her aldığı saniye için, sonunu hazırlamakta olan tehditkâr bir kuvvet olarak bakarsa, kendi karamsar düşüncesinin esiri olacak demektir. Halbuki, düşüncesi hür olursa, bundan güzellik doğacaktır. Tutkularından feragat ederse fazilete erişecektir. Güzellik, haris arzuların değil, zincirlerinden kurtulmuş bir düşüncenin ürünüdür. Böylelikle, hürriyet, hayattan, zaman içinde dağılıp gidecek menfaatler beklemeyenlerin elde ettiği bir şeydir. Kabul edilmelidir ki, masonun kuvvetle arzu ettiği bazı şeyler, imkânsız da olsa, aslında gerçek iyilikler olabilir. Fakat, erişilemez olan gerçek iyiliklerden, erişilemez olmalarından dolayı feragat edil-

melidir. Mason, ancak hürriyet sayesinde dünyasal zamanını güzelliğe erişmek için kullanırsa, onun tahripkâr etkisini ortadan kaldırmış olacağı için, onu "tedvir" etmiş sayılabilecektir.

Sizler, "iki kere doğmuş" KK. im,

Tekrisimizle, hepimiz ontolojik olarak bir ruhsal mutasyon geçirmiş bulunmaktayız. Bir kutsal merkezin çevresinde, ritüellerin her uygulanışıyla, bir efsâne kahramanının değişmeyen misyonu yerine getirip, dünyasal zamanın duvarlarını aşıp, hep birlikte, zamanı-sembolik de olsa-ilga ederek Mutlak Gerçeğe erişebilmek amacıyla çalışmalarımıza devam ediyoruz.

Yazımızın başından beri açıklamaya çalıştığımız "mitopoetik" zaman ve hayat kavramlarına uygun şekilde, E.U.M.dan, bu çalışmalarımızı tamamlamamız için, bizlere, "Zaman" bahşetmesini niyaz ediyorum. Dilerim öyle olur.

KAYNAKLAR

1. Ülken, H.Z.: *Varlık ve Oluş*. A.Ü. İlahiyat Fak. Yayın. LXXXV. Ankara Üniversitesi Basımevi. 1968. s.401-437.
2. Uysal, A.E.: *Bazı Eski Edebiyatlarda Zaman Telâkkileri*. A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi. XVII (1-2); 173-208, 1959.
3. Hooke, S.H.: *Ortadoğu Mitolojisi*. (Çev. Alâeddin Şenel). İmge Yayınları / Ankara, 1963.
4. Childe, G.: *Tarihte Neler Oldu*. (Çev. Mete Tunçay-Alâeddin Şenel), Alar Yayıncılık. 1982, İstanbul
5. Raglan, F.R.S.: *The Hero*. Vintage Books. 1956. New York.
6. Eliade, M.: *İmgeler-Simgeler*. (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Gece Yayınları No.19, Ankara, 1992.
7. Lucretius: *Evrenin Yapısı*. (Çev. Tomris Uyar-Turgut Uyar). Hürriyet Yayınları, Kasım 1974, İstanbul,
8. Hawking, W.S.: *A Brief History of Time*. Bantam Books, New York, 1988.
9. Campbell, J.: *The Hero With A Thousand Faces*. Meridian Books, New York 1956.
10. Campbell, J.: *İlkel Mitoloji-Tanrının Maskeleri*. (Çev. Kudret Emiroğlu) İmge Yayınları. Ankara, 1992.
11. Campbell, J.: *Batı Mitolojisi-Tanrının Maskeleri*. (Çev. Kudret Emiroğlu) İmge Yayınları. Ankara, 1992.
12. Campbell, J.: *Doğu Mitolojisi-Tanrının Maskeleri*. (Çev. Kudret Emiroğlu) İmge Yayınları. Ankara, 1992.
13. Russell, B.: *Selected Papers of Bertrand Russell*. The Modern Library. New York, 1955. s:16-55.
14. Ayan, T.: *Biz Zamanın Müdürleriyiz*. Ocak 1995. İstanbul

LOCALARDAN HABERLER

Localarda Verilen Konferanslar

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İSTANBUL			
İDEAL	Hasan Kalafat	Osmanlı Türklerinde Eğitim	15.12.1997
	Faruk Şaşar	İDEAL Muh.: L.'sının 59. Kuruluş Yılı Münasebetiyle	12.01.1998
KÜLTÜR	Altan Ediz	Çoğulcu Toplum ve Masonluk	23.02.1998
	Günay Ezer	Nabi'nin Hayriyye'si	09.01.1997
	Naif Timur	Masonluk ve İnsan Hakları	06.02.1998
	Alaettin Sakınmaz	Masonlukta Düşünceye Dalma ve Vicdan Muhasebesi	20.02.1998
ÜLKÜ	Halit Erol	Masonluk Açısından Zaman Kavramı	06.03.1997
	Runa Sontaş	Simge ve Sembol	22.01.1998
	Remzi Sanver	İnisiasyonun Metodolojisi ve Masonluk	19.02.1998
KARDEŞLİK	Ahmet Süzme	İnsanlık İçin Ülkü Mâbedi İnşasının Neresindeyiz?	26.02.1998
HÜRRİYET	Yılmaz Mazlumoğlu	İnsan Zekâsının Hürriyeti	24.02.1998
	Aktan Okan	Masonluk, Erdemler ve Demokrasi	20.03.1998
SEVGİ	Naif Timur	Masonik Prensiplerin Hayata Geçirilmesi	02.02.1998
	Nusret Semi	Masonlukta Gerçek, Hakikat Kavramları ve 4. Sütun	02.03.1998

LOGASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Bülent Nart	Mason Görev Başında	13.04.1998
	Ömer Köker, Saygun Gürpınar, Mustafa Aykın, Mehmet Göktepe	Haçlı Seferleri ve Sonuçları	27.04.1998
ATLAS	Musa Albukrek	Kendinden Memnun Olmak	14.01.1998
	Yusuf Ferit Ojalvo	Simya=Kralî Sanat	11.02.1998
MÜSAVAT	Osman Göksu	21. YY'a Geçerken HİNDİSTAN	16.01.1998
LİBERTAS	Anıl Sarıbayraktar	Ütopya'ya Gidiő	04.03.1998
HAKİKAT	Vasil Kaloyanidis	Orfe ve Sembolizmasının Çözümü	26.02.1998
AHENK	Sahir Talat Akev	Masonluk ve Demokrasi	24.12.1997
	Necmi Karakullukçu	Yadırgadıklarım	04.02.1998
	Cumhur Ferman	İnsanlık ve İletişim	18.02.1998
FAZİLET	Nusret Semi	Felsefî Açıdan Atatürk	17.02.1998
ERENLER	Eren Erbabacan	Hakikati Araştırma Sanatı, Masonluk	16.01.1998
DELTA	Orhan Mizanoğlu	Türk Masonluğunda Tanınma Olayı ve Sonrası	05.01.1998
	Uğur Özgeher	Türk Dış Politikası ve M.:	16.02.1998
	Nusret Semi	M.::lukta Gerçek Hakikat, Hikmet Kavramları ve 4. Sütun	02.03.1998
	Ali Keskin	Yunus Emre ve M.::luk	16.03.1998
SADIK DOSTLAR	Eralp Özgen	Cumhuriyet Döneminde Eğitim Politikamız	18.12.1997
	Ünal Uras	Hür Masonluk Yolunda 39 Yıl	15.01.1998
	Aziz İnsel	Türk Eğitiminde Aydınlanma Dönemi	12.02.1998
	Ahmet Özsoy	Hipokrat'tan Günümüze Hekim Hasta İlişkisi	26.02.1998
ÜLKE	Necder Egeran	Masonluğumuzda 16 Tarihinin Anlamı	16.12.1997
	Erhan Özatay	LANDMARK'LAR	13.01.1998
ŞEFKAT	Müfit Yalçinkaya	M.::luk Üzerinde Belgesel Bir Söyleő	09.02.1998
	Edip Besen	İnsanlık Ma.::nin İnőaasında Neredeyiz?	23.02.1998
	Pulat Verbas	Yüzyıllar Boyunca Akıl ve Zekânın, Cehalet ve Taasupla Çatışması	09.03.1998
HÜMANİTAS	İzak Leon Abudaram	Hindu Mitolojisi ve Hindistan'daki Dinler	06.01.1998
	Kerim Sedat Devrim	Göçmen Ruhlar Pazarı	20.01.1998
	Mehmet Akif Akev	Kozmos, Bu Yıldızlı Gökkubbe	03.03.1998
	Mehmet Fuat Akev	Felsefe, İnanç ve Fran Masonluk	31.03.1998
HULÛS	Lefter Karakaş	Masonluk Felsefesinde Görüşler KISIM I	07.01.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Lefter Karakaş	Masonluk Felsefesinde Görüşler KISIM II	21.01.1998
	Lefter Karakaş	Masonluk Felsefesinde Görüşler KISIM III	04.02.1998
	Lefter Karakaş	Masonluk Felsefesinde Görüşler KISIM IV	18.02.1998
FREEDOM	Stavro Yoanidis	Kardeşlerim Beni Öyle Tanır	18.03.1998
	Aktan Okan	Masonluk, Erdemler ve Demokrasi	22.01.1998
	Ferit Ojalvo	Simya=Kralî Sanat	05.02.1998
DEVİRİM	Nusret Semi	Masonlukta Gerçek, Hakikat, Hikmet Kavramları ve 4. Sütun	11.02.1998
	Atilla Erdemli	Bilgi ile Sanı Arasında	25.02.1998
SEVENLER	Cahit Alıracı	Güç	12.12.1997
HİSAR	Kemal Görkey	Mason Önlük Kuşanmış Aydıdır	06.01.1998
	Naif Timur	Masonik Prensiplerin Hayata Geçirilmesi	03.02.1998
	Umut İnan, Kemal Görkey, Cihan Cingiz	Hasan Âli YÜCEL K.: Ve Kemalist Türk Kültür ve Eğitim Devrimi	03.03.1998
PINAR	Bülent Kakaklı,	Masonlukta	
	Tayfun Ulusoy	Nefis Hakimiyeti	13.01.1998
	Reşat Şaşmaz	Fedakârlık	
	Haldun Sirel	Kıskançlık	
	A. Sinan Kumcuoğlu	İhtiyat Masonlukta Nefis Hakimiyeti	24.02.1998
	Necdet Uygurer	Cimrilik	
	Şevket Tüken	Fevrilik	
	İrfan Yazıcı	Kararlılık	10.03.1998
SEVENLER	Yuda Reyna	Hukukta ve Masonlukta Vasiyet	23.01.1998
	Nusret Semi	Masonlukta Gerçek, Hakikat Kavramları ve 4. Sütun	20.02.1998
HİSAR	Vural Şekerel	Niçin Burdayız?	17.02.1998
	Çetin Altan	Üretimi Düşük Toplumlarda Kişilik Sorunu	03.03.1998
ÜÇGEN	Naif Timur	Masonik Prensiplerin Hayata Geçirilmesi	19.12.1997
	Mehmet Uçan	Eğitim	16.01.1998
	Pulat Verbas	Yüzyıllar Boyu Akıl ve Zekânın Cehalet ve Taassupla Mücadelesi	13.02.1998
	E. Nejdet Egeran	Masonik Sohbet	27.02.1998
ÜÇŞİK	Necmi Karakullukçu	Yadırgadıklarım	19.01.1998
	Mehmet Süer	Teklif Üzerine	02.02.1998
GÜN	Nusret Semi	Masonik Gerçek, Hakikat, Hikmet Kavramları ve 4. Sütun	19.02.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ÖZLEM	Nusret Semi	Masonlukta Gerçek, Hakikat, Hikmet Kavramları ve 4. Sütun	23.02.1998
BAŐAK	Selim Seyhan	Osmanlıdan Günümüze Tolerans	09.02.1998
	Yılmaz Suner	M.ik Disiplin, İtidal, Basiret, Cesaret, Adalet ve Sevgi Üzerine	08.01.1998
	Mete Ilgar	M.ik Sohbet	22.01.1998
	Yılmaz Altuğ	Demokrasi	19.01.1998
İREM	Levent Kip	Adâlet	05.03.1998
	Volkan Altan	Toplam Kaliteye Masonik Bir Bakış	09.01.1998
EVREN	Leon Haleva	Meditasyon	12.02.1998
PIRAMİT	Feridun Buyurmaz	Rönesans Felsefesi	26.12.1998
	Çınar Şahenk	Yaşamın Sınırları ve Ölçüleri	09.01.1998
	Ali Rıza Kutlu	17. Yüzyıl Felsefesi	23.01.1998
	Nedim Uzman	18. Y.Y. Felsefesi	06.03.1998
NİLÜFER	Cevat Batıca	Lider ve Liderlik	23.12.1997
	Tuğrul Dirimtekin	Gerçeklik ve Düşünce	13.01.1998
BURÇ	Hasan Ertürk	Çevrecilik Felsefesi	10.02.1998
	İlhan Özden	Cehalet ve Taassubla Savaşacağım	05.01.1998
	Davut Berker	M.ik Konuşma Adâbı	19.01.1998
SEMBOL	Cumhur Şenol	Akıl Hikmet ve Tekris	15.12.1997
	Ömer Oktan	Ham Taőtan Küp Taőa Giden Yol	12.01.1998
	Altan Kılınç	Tekris Ezoterizm	09.02.1998
GÜVEN	Kerem Doksat	Evrenin ve İnsanın Evrimi	05.03.1998
	MEŐALE	Şevki Gökerman	Tevhid-i Tedrisat'tan 8 Yıllık Eğitime
Niőan Sönmez		Nafakamız	21.01.1998
Şadi Can Saruhan		Sevgi ve Hoşgörü Felsefesi	04.02.1998
Güngör Onal		1965 Olayları	18.02.1998
Sedat Toydemir		Anderson Anayasası	04.03.1998
ANADOLU	Hüsnü Göksel	Masonik Etik	16.12.1997
	Cihan Cengiz, Şükrü Türen, Mahmut Hatiboğlu, Kemal Görkey, Umud İnan	Hasan Âli Yücel K.: Ve Kemalist Türk Kültür ve Eğitim Devri	27.01.1998
	Aktan Okan	Masonluk, Erdemler ve Demokrasi	27.01.1998
	Tamer Ayan	Bilgi Çağı Masonluğ	10.02.1998
SEZGİ	Miőe Yahni	Süleyman Mâbedi	24.02.1998
	Naci Tugay	Masonluğun Temel İikeleri ve Landmarklar	23.12.1997
	Nusret Semi	İtidal, Metanet, Basiret, Adâlet	20.01.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Taylan Karatuna	İman, Ümit, Şefkat	03.02.1998
	Rıfki Kahramaner	Masonluğun Tarihçesi	17.03.1997
	Hüseyin Cem Alhan	Masonlukta Kardeşlik ve Görev	31.03.1998
AKIL VE HİKMET	Yılmaz Sunar	Masonik Disiplin ve Getirdikleri	26.02.1998
BOĞAZIÇI	Çetin Altan	Güncel Yaşam-Beyinsel Yaşam	17.12.1997
	Celil Layiktez	Ortaçağda Masonlar, Localar, Loncalar	14.01.1998
YEDİTEPE	Ayhan Onum	Değişik İnanç Sistemleri ve Masonluk	22.01.1998
	Murat Baytekin	Royal Arch Nizamının Felsefesi ve Ritüelinin Esasları	05.02.1998
	Remzi Sanver	İnisiyasyonun Metodolojisi ve Masonluk	19.02.1998
GÖNYE	Ergun Özgenç	İnsan Davranışlarında Bilinç Altı İle İletişimin Etkisi	05.01.1997
	Tanju Koray	İnisiyasyon	02.02.1998
	Demir Tiryaki	Genetik Bilginin Serüveni	16.02.1998
GÜZEL İSTANBUL	Ahmet Madenci, Sedat Hendekli, Aydın Alav	Temel Haklar ve Hürriyetler	06.02.1998
	İsmail Hakkı Demirci	Masonlukta Rehberlik Kurumu	13.03.1997
GÜNİŞİĞİ	Kâmil Diriker	Tekris	29.12.1997
	Vecdet Tüzün, Metin Türkmen, Nural Denker, Ata Anıl	Masonluğun Yazılı Olmayan Kuralları	15.12.1997
	Cengiz Canpolat, Nevzat Doğan, H. Cihan Erdoğan, İsmail Evren	Masonluk, Kalp ve Kanser	09.02.1998
	Işık Dikmen	Tenkrit ve Tenkrit Sanatı	23.02.1998
TANYERİ	A. Can İskender	Michelangelo ve Şapel Sıkstın	09.01.1998
	Necati Böke	Hürriyet	23.01.1998
	Coşkun Gözendor	Bektaşilik, Mevlevilik Paralelliğinde Masonik Düşünce Biçimi	06.02.1998
	Gürcan Özkaya	Bilim Tarihi	20.02.1998
SADAKAT	Osman Altınay	Semboller ve Allegoriler	16.12.1997
	Tamer Ayan	Bilgi Çağı Masonluğu	13.01.1998
	Gürkan Aktoluğ	Mevlânâ'dan Deyişler	27.01.1998
	Macit Gökyıldız	Masonik Davranış	10.02.1998
	Haluk Gülercan	Müzik ve Yaşam	24.02.1998
MARMARA	Ali Kaplan	Masonluğun Üzerine Kurulduğu Üç Sütun	19.01.1998
SABAH GÜNEŞİ	Metin Bozkurt	Tesviye Dergisinden Özetler	12.01.1998
DOSTLUK	Ahmet Örs	Taşın Sembolizması	05.01.1998
	Davut Berker	Masonik Konuşma	19.01.1998
	Behzat Rızvanî	Bunları Biliyormuydunuz?	02.02.1998
GELİŞİM	Ahmet Kurtaran	Faziletlerimizi Yitiriyormuyuz?	06.01.1998

LOCASI	KONUŐMAMI	KONU	TARİH
	Ahmet T. Öner	Toplam Kalite Yönetimi ve M.:luk	20.01.1998
	Galip Dolun	M.:luğu Algılamada, Uygulamada ve Yorumlamada Düştüğümüz Hatalar	03.02.1998
ONUR	Kaya Paşakay	Fransa'da Masonluk	03.03.1998
	Çınar Şahenk	Yaşamın Sınırları ve Ölçüleri	23.12.1997
	Murat Öztürk	Beyaz Eldiven	06.01.1998
	Şinasi Karaali	Tekris (İnsanın Boyut Değiştirmesi)	20.01.1998
	Murat Serdar Ersöz	Lâik Toplumda Masonların Yeri	03.02.1998
	Ergun Zoga	Bir M.:nun Vazgeçilmez Görev ve Sorumlulukları	17.02.1998
UMUT	Necmi Başok	2. D.:nin Sembolizması	15.12.1998
	Necmi Başok	Mâbetteki Çalışmalar Üzerine	29.12.1997
	Celil Layiktez	Ortaçağın Aydınlığı	12.01.1998
	Aziz Mungan	Düşünceler	26.01.1998
	Kaya Ekinci	Tekliften Rehberliğe Görevlerimiz	09.02.1998
	Yalçın Gürkan	Tolerans	23.02.1998
YAKACIK	Haluk Sanver	Hiram Efsanesinin Sembolizması	12.01.1998
	Ruşen Dora	Orta Mekân Ritüeli	26.01.1998
	Raşit Temel	Semboller Neler Diyor?	09.02.1998
	İsmail Hakkı Demirci	Rehberlik	23.02.1998
KADIKÖY	Salih Karahasanoğlu	Gelişmiş Organizasyonlarda Eğitim	26.01.1998
	Fatih Mehmet Ertimur	Bilgi Toplumu, Etik ve Özgürlük Sorunu	09.02.1998
	Halil Özçelik	Taşçı Kalem Olarak Sanatı	23.02.1998
GEOMETRİ	Uğur Tuzlacı	Sembol	17.12.1997
	Aktan Okan	Masonluk, Erdemler ve Demokrasi	14.01.1998
	Naif Timur	Masonik Prensiplerin Hayata Geçirilmesi	11.02.1998
DOĞU	Kaya Paşakay	Fransa'da Masonluk	16.12.1997
	Kaya Kerim Ekinci	Teklif Rehberlik ve Eğitim	27.01.1998
	Nusret Semi	Masonlukta Gerçek, Hakikat, Hikmet Kavramları ve 4. Sütun	24.02.1998
ÜLKÜM	Şinasi Afacan	L.: Hizmetleri ve Önemi	10.03.1998
UFUK	Gürkan Aktoluğ,	Mevlâna'dan	
	Faik Ertener	Deyişler	26.12.1997
	Levet Dirlik	Hakikatin Araştırılması	09.01.1998
	Ergün Ayar	Niçin Buradayız?	23.01.1998
	Serdar Çiloğlu	Eğitimde Kalite-Bilgiye Ulaşmak-Bilgi Teknolojisi	06.02.1998
	Semih Atalay	Bilgi Çaağında M.:luk	20.02.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
DORUK	Ömer Hülâgü	M.:lik EĞİTİM	06.01.1998
	RüŐtü Çelebioğlu	Kültür	20.01.1998
	Faruk Keskinel	Bilgi, Bilge; Bilgin	03.02.1998
	Reşit Ata	İdrak	17.02.1998
	Recep Özenli	YaŐamımızda Daima Bir M.: 'a Yakışacak Şekilde Davranalım	03.03.1998
	Naif Timur	Masonik Prensipler	17.03.1998
ÖRS	Necdet Egeran	Masonlukta ÇađdaŐlık	31.03.1998
	Erdoğan Ersever	Bu Dilin Ustaları	15.01.1998
	Erdoğan Ersever	Bu Dilin Ustaları	12.02.1998
GRANİT	Engin Berker	Kuruluş Anıları	26.02.1998
	Celil Layiktez	Ortaçağ'da Masonluk-Loncalar ve Localar	05.01.1998
	Şinasi Afacan	L.: Hizmetleri, Önemi, Sonucu	19.01.1998
	Tamer Erel	Farkında Olmak	02.02.1998
TESVİYE	Ferhan Dinçer	M.:lik Yemin	02.03.1998
	Ergun Karaağaç	Felsefe, Bilim ve Din	15.01.1998
SABAH YILDIZI	Ekrem Ülkü	Akılın Özgürlüğü	08.12.1997
	Celil Layiktez	Orta Çağın Aydınlığı	26.01.1998
GÜNEY	Aykut Akmenek	Mâbed, Semboller ve Anımları	25.12.1997
	Vitali Saporta	Kardeşlik Sevgisi	08.01.1998
	İsmail İŐmen	M.:lukta İlginç Olaylar Belgeler	22.01.1998
	Seyhan Altıntaş	Etkili Konuşma, Liderlik ve Masonluk	05.03.1998
ATAYOLU	Ergun Zoga	Bir M.: 'nun Görev ve Sorumlulukları	12.01.1998
ALTAR	Harun Kuzgun	Eğitimin M.: 'luğa Etkileri	13.01.1998
NAR	Aziz Çöl	Masonlukta YaŐlılık	24.12.1998
YÜCEL	Nusret Semi	Masonlukta Gerçek, Hakikat, Hikmet ve 4. Sütun	05.01.1998
	Atilla Celal Bayar	Gül Bahçesi	12.12.1998
GÜZELLİK	Hüseyin Zeren	Franz List K.:	13.01.1998
	E. Necdet Egeran	Masonluğumuzda 16 Tarihin Anlamı	21.01.1998
	E. Necdet Egeran	Masonluğumuzda 16 Tarihin Anlamı	24.02.1998
KÜRE	Vecdet Tüzün,	M.:luğun Yazılı Olmayan	
	Metin Türkmen, Nural Denker, Ata Anıl	Kuralları	15.12.1997
	Leon Saporta	Rudyard Kipling'in K.: 'lik Çağrısı	12.01.1998
	Vitali Saporta	K.: 'lik Sevgisi	26.01.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ÇEKİÇ	Cengiz Canpolat, Nevzat Doğan, H. Cihan Erdoğdu, İsmail Evren	Masonluk, Kalp ve Kanser	
	Hamit Mursaloğlu	Hayatın Kökleri	06.01.1998
	Hüseyin Köseoğlu	Tasavvufun İçinden	20.01.1998
	Turgut Derink�k	Tekrisin Tarihçesi	03.02.1998
	Murat Bilgili	Denge �zerine Kuramsal Bir Deneme	17.02.1998
TAŐOCAđINAZIF KOCAYUSUFPAŐAOđLU	Nazif KocayusufpaŐaođlu	Gönül Mâbedi	17.12.1997
	Cavit Yenicioğlu	Türk Masonluk Tarihi �zerine Masonik Sohbet	14.01.1998
M�MAR HİRAM	Faruk Keskinel	Büyük Piramit ve Geometrisi	11.02.1998
	Hakan Akar	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Bir M. . Olarak	
ANIT	Ömer Güzel	Görevlerimiz	21.01.1998
	İnsan Biyokimyası		18.02.1998
	Cüneyt BoydaŐ, Yertvant Kovan	Vergisel Sorunlar	04.03.1998
	Tansu Bayrakdar	M. . Harici Hayattaki Davranışları	23.12.1997
	RüŐtü elebioğlu	Kardeşler Arası İlişkiler �zerine Marjinal Kritik	02.03.1998
KÖRFEZ	Tansu Bayrakdar	�zle Sohbet	16.03.1998
	Yavuz Erkmen	Oğuz BAYSARI K. . Anısına Konuşma	25.12.1997
ZEYTİNDALI	İsmail Hakkı Demirci	Masonlukta Rehberlik Kurumunun �nemi ve Değeri	22.01.1998
	Cemil Soğukelik	Ezoterik �ğretiler	19.02.1998
	Erhan Fıratlı	Koruyucunun Görev ve Yetkileri Nelerdir?	02.01.1998
	Macit Gökyıldız	Masonik Davranış	02.01.1998
	Erhan Fıratlı	Koruyucunun Görev ve Yetkileri Nelerdir?	16.01.1998
IRMAK	Macit Gökyıldız	Masonik Davranış	16.01.1998
	Celil Layiktez	Orta ağın Aydınlığı	27.02.1998
	Aytaç Manço	Anderson Anayasası ve Landmarklar	03.03.1998
ANKARA UYANIŞ	Erim Tanju	Ne Yapmalıyız?	19.12.1997
	Fuat Tuygan	Neler DemıŐlerdi?	16.01.1998
DOğUŞ	HurŐit GüneŐli	Őundan Bundan	06.02.1998
	Tuncay Kesim	Akıl ve Hikmet DavranıŐlarımızın Rehberi Olsun	27.01.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH	
YÜKSELİŞ İNANİŐ	Yaşar Aysev	M.:ik Zekânın Özgürlüğü	10.02.1998	
	Şevki Bayvas	Kültür Gelişimi ve M.:luk	24.02.1998	
	Mustafa Şişman	Semboller	19.02.1998	
	Yavuz Dirim	M.: Olarak İnsan ve İnsanlığa Karşı Görevlerimiz	08.12.1997	
	Tahir Güzelmeriç	Her K.: Hakkını Aldı mı?	22.12.1997	
	Yavuz Dirim	Hür. M.:luk Tarihinde Özgürlük Fikri ve Gelişimi	26.01.1998	
	Sinan Yurttagül	M.:ik İlike ve Kurallar	12.01.1998	
	Cemil Tezcaner	İlerlemenin KoŐulu Kendini Bilmektir.	09.02.1998	
	BİLGİ	Özgür Ecevit	Hür M.:luğun Avrupa Mimarisine Etkileri (Dia Gösterili)	17.12.1997
		Üner Çakıcı	M.: Önlüğü	07.01.1998
Özgür Ecevit		Süleyman Mabedi ve Hür M.:luğun Batı Sanatı ve Mimarisine Etkileri (Peyzaj ve Mezarlık Mimarlığı-Sonuç) M.: Önlüğü	21.01.1998	
Numan Őahin		Kuzey Amerikada Shrine Organizasyonu	04.02.1998	
BARIŞ		Yavuz Güntekin	Evren ve İnsan	02.02.1998
	Okan IŞın	Hür M.:luğun Toplumsal İmajının Doğru Olarak Algılanması İçin Neler Yapmalıyız?	16.02.1998	
	Bülent Pirlir	İdeal Devletin Yeni Fonksiyonları	02.03.1998	
DİKMEN	Hamza Bozada	Fransa'da Masonluk	18.12.1997	
	Hamza Bozada	Gümrük Birliğinin 2 Yılıının Değerlendirilmesi	19.02.1998	
YILDIZ ÇANKAYA	Muzaffer Yönezer	Niçin Buradayız?	12.02.1998	
	İlker Kanlık	Semboller	28.11.1997	
ARAYİŐ	Rıfat Çağatay	Yaşayan Ruhumuz	13.02.1998	
	ÇokŐen Zerenler	Arayış'ın Anlamı	06.01.1998	
ÜÇGÜL	Cengiz Yalçın	Aklın M.:ik Yorumu	20.01.1998	
	Mete Uğur Sezer,	EĞitim ve Öğretimin YaŐamdaki Yeri	10.12.1997	
	Ufuk Apaydın	Masonluk, Erdemler ve Demokrasi	11.02.1998	
AHİLER	Aktan Okan	Metin Hepar	Masonik Ezoterizm'in Kökenleri ve Gelişimi	25.02.1998
	Doğan BaŐol	M.:luk ve Spor	25.12.1997	
	Bülent Saldamlı	Üç Basamak	11.12.1997	
	Volkan Erkal	Hür M.:lukta Hakikat Gereği	08.01.1998	
	Yavuz Hakman	Neden Landmarklar	12.02.1998	

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ÇAĞ	Abdullah Dörtlemez	Tarih Bilinci	15.12.1997
	Güngör Yerdeş	K.: 'ler ve Sofraları	19.01.1998
	Yavuz Güner	Evren ve İnsan	02.02.1998
GÖNÜL MİMARLARI EŞİTLİK	Seçkin Kıracı	Yunus Emre ve Aşk Felsefesi	03.03.1998
	Ruşen Dora	Sıfır Noktası	10.02.1998
	Berkin Alsancak	Öğrenmeye Çalıştığım Meslek ve "İnanç" (1. Bölüm)	24.02.1998
	Berkin Alsancak	Öğrenmeye Çalıştığım Meslek ve "İnanç" (2. Bölüm)	10.03.1998
ANKARA	Ahmet Alankaya	Alâmetler	06.02.1998
	Ali İnan	Simgesel Kitap	16.01.1998
YUNUS EMRE	Gani Duru	Kutsal Kitaplar ve Üzerindeki Gönye ve Pergel	12.01.1998
	Argun Yalçın	Dünyada ve Ülkemizde Hepatit	23.02.1998
İLKE	Ahmet Erhan Işık	M.: Tarihinde İki Olay	23.01.1998
	Uğur Özdilekcan	İl. D.: 'ye Genel Bakış	13.02.1998
ÇUKUROVA	Gülhan Slem	İlim ve İmân	18.12.1997
	Gülhan Slem	İman ve Ahlâk	15.01.1998
ERDEM	Yavuz Hakman	Tüzük ve Ritüellerimizde Landmarklar	20.01.1998
	Hadi Özbay	Ben M.: 'muyum?	17.02.1998
	Güven Çetin	Zekânın M.: 'ik Yorumu	03.03.1998
DENGE	Süleyman Baykal, Sedat Yerli	BERTOLT BRECHT/ ORTAOYUNU	09.12.1997
	Bülent Hatay, Levent Topaktaş	İLYADA / AĞRIDAĞI	16.12.1997
	Bülent Özenen	M.: 'luğa Doğru - 3	27.01.1998
	Altan Ataman, Ahmet Sönmez	Hitler/Mussolini	13.01.1998
	Bülent Ece, Necmi Uğurlu, Ali Eşkinat	BENZEŐME(ME)LER Aztek Uygarlığı/Mısır Uygarlığı	24.02.1998
DOĞAN GÜNEŞ	Yücel Önal, Özcan Kaymak, Bülent Şenerdem	Eski Ritlere Genel Bakış Ve Ritlerin Gelişimi	08.12.1997
	Murat Yücat	Gözbağı Sembolizması	22.12.1997
	Ali Kaner, Ferruh Basku, Gökhan Alparslan Ahmet Tunçay	Masonluğun Başlangıcı, Değişik Uygarlıklardaki Uygulamalar, Efsane ve Mitler	09.02.1998
Mete Türdü, Orhan Mimarsinanolu, Nihat Sandıkçroğlu, Ali Kalıpçı	Masonik, Felsefe ve Ahlâk	23.02.1998	
TOLERANS	Cihangir Gener	M.: 'luk ve Ezoterizm	11.02.1998
	Metin Heper	M.: 'ik Ezoterizmin Kökenleri ve Gelişimi	25.02.1998
KUTUP YILDIZI	Kâzım Bektaşar	Türk M.: Tarihi	04.12.1997
	Mustafa Şişman	Ahid Sandığı	15.01.1998

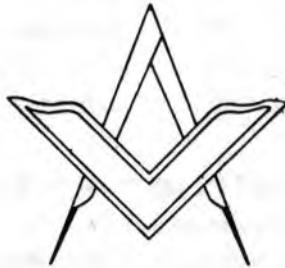
LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ÜÇNUR	Orhan Özalp	Hasan Âli Yücel	23.02.1998
BAŐKENT	Tahsin Tolay,		
	Hüseyin Ünal, Çetin Özerçiyes,		
	Erdoğan Başağaç,		
	İbrahim Yaykırın, Hidayet Ünal,		
Can TaŐpınar, Mehmet Dönmez,		21. Y.Y. EŐiŐinde Türk M.:luğu,	
Ersan Yedier, Turan Yıldırım		Türk M.:luğunun İÇ Yapısı	02.02.1998
	Emin Gürol	Anderson Nizâmatı ve	
		Landmarklar	16.02.1998
	Ahmet Hagur	Kan, Ter ve Gözyaşı	16.03.1998
HOŞGÖRÜ	Ahmet IŞık	M.:luk Tarihinde 2 Olay	17.12.1997
	Okan Atıla	Harici Âlemde M.:luk ve	
		Önlüğümüz Nedir?	21.01.1998
	Burhan Apaydın	Aydın ve Aydınlanma	07.01.1998
	Faruk Çetin	Herşeye Gücü Yeten	04.02.1998
	Zafer Yalçın	21. YY'la Girerken Neden İnsanlığa	
		Yapılacak Hiç Bir İyilik Barış	
		Kadar Önemli Değildir?	18.02.1998
ANTALYA	Erol Güntekin	Her Kardeşin Hakkını Alması ile	
		Tesviyede BuluŐmanın ÇeliŐkisi	05.02.1998
	Çetin Vefkioğlu	II. Derece Tablosunun İzahı	05.02.1998
	Nuri Tunalı	Ön Yargılarımızdan Kurtulmak	05.03.1998
	Cengiz Ergül	Kardeş Sevgisi	19.03.1998
EKİN	Mehmet Ataman	Karar Tuzakları	12.12.1997
	Veli Yıldırım	Kayıt Dışı Ekonomi	23.01.1998
	Okan IŞın	21. Yüzyıla Girerken Spekülâtif	
		Hür M.:luğu Nasıl Bir Değişim	
		Bekliyor?	13.02.1998
YÖRÜNGE	Taylan Lünel	Çırac Derecesinin Felsefesi Üzerine	
		Pike K.:in Düşünceleri	24.02.1998
	Etem Sena Çınar	İnsan Olmak	17.02.1998
	Demir Bayka	Uygırlıklar KesiŐmesi	17.03.1998
	Metin Somuncu	Türk-İslâm Sentezi	03.03.1998
PERGEL	Ertan DelilbaŐı,	ATATÜRK, Kùltür ve Millet	
	Vedat Alganatay, Mustafa Üçgöl,	Anlayışının ÇađdaŐlığı ve	
	Ahmet Aksan	Lâiklik İlkesi	02.12.1997
	Akil N. AltunıŐler	Farabî	16.12.1997
	Orhan Özalp, Öner Yılmaz,	Atatürk, Millet ve Kùltür AnlayıŐında:	
Oğuz Demirkılıç, Tuna Aksel,		Kùltür Devrimi Başlangıcı	
İsmail Üstel		ve Sorunları	11.12.1997
UYUM	Demokan Erol	1997 Çalışmaları IŞığında	
		İnsan Hakları	08.01.1998
	Avni Yazan	Rehber Üstadın Sorumlulukları	22.01.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
GÜNEY YILDIZI	Erdem Evren	Zerdüőt Öğretisinin Temelleri	26.02.1998
	Gülhan Slem	İlim ve İman	11.12.1997
	Gülhan Slem	İman ve Ahlâk	25.12.1997
AND	Kurtuluş Çelebi	M.:lik Sohbet	22.01.1998
	Okan Işın	Spekülâtif Hür M.:lukta Işığın Yeri ve Değeri Nedir?	11.12.1997
ESKİŐEHİR	Uğur Būget	Zaman	26.02.1998
	Tarık Ağa	Mikro Kozmoz	17.01.1998
	İsmet Eldener	Türk Masonluk Tarihi	14.02.1998
	Murat Özgöl	Özgüzellik	14.02.1998
ÇINAR	Sinan Seber	Çıraklık Derecesi Çalışma Tablosu	14.02.1998
	Vural Yurdakul	Samimiyet ve Tevazu	24.12.1997
	Vural Yurdakul	Samimiyet ve Tevazu	21.01.1998
	Mustafa Őıőman	Ahid	07.01.1998
EVRİM	Bölent Saldamlı	Üç Basamak	18.02.1998
	Halil Zoral	Haklar ve Özgürlükler Nereye Kadar?	02.02.1998
PUSULA	Beőir Erakman	İkibine İki Kala Enerji	15.02.1998
	Özgür Ecevit	Süleyman Mâbedi ve Hür Masonluk, Batı San'at ve Mimarisine Etkileri II (Peyzaj ve Mezarlık Mimarisi-Sonuç)	21.01.1998
	Erdoğın Birkan	Masonluğın Yazılı Olan ve Olmayan Kuralları	04.02.1998
ODAK	Alptekin Kūçükçelen	Regius	04.12.1997
	Ersin Evranos	Çırak K Neden Kuzeyde Oturur.	19.02.1998
	Timuçın Salihöğlü	Yunus Emre Felsefesi ve M.:luk	05.03.1998
İZMİR			
NUR	Nedim Çakır	M.:lik Açıdan 20. Yūzyılın Analizi	06.01.1998
	Yusuf Kōkdamar	Muntazam ve Gayrimuntazam M.:luk Nedir	20.01.1998
PROMETHEE	Sadun Koőay	Sivil Toplum ve Sivil İtaatsizlik	17.02.1998
	Kerim Besimzade	Modern Zamanda M.:luk	14.01.1998
GÖNÜL	İlkin İçelli	Sevmek	25.02.1998
	Koray Derman	K.:lerim İle Paylaşmak İstediklerim-2	08.01.1998
	Aziz Kocaoğlu	Eşitlik ve Doğruluk	22.01.1998
	Ali Rıza Özcın	Hoşgörü ve Taassup	22.01.1998
	Salim Sōkmener	M.:lik Açıdan Verimlilik	05.02.1998
	Ahmet Bilge	Kutsal Sayıların Sembolizması	05.02.1998

LOCASI	KONUŐAMCI	KONU	TARİH
İRFAN	Hasan Nerad	Piramidin İçinde Bir Gezi	19.02.1998
	Tevfik Somer	DüŐüne Odası	29.12.1997
	Cihat Gündüz	Tekris Töreninde Hissettiklerim	29.12.1997
	Macit Toksoy	Meslek Ahlâkı	12.01.1998
	Koray Derman	K.:lerim İle	
		Paylaşmak İstediklerim	26.01.1998
ÜMİT	Üzeyir Kırcı	Türkiye'de M.:luk Tarihi	23.02.1998
	Özkan Aras	ağdaŐ Bakış	
		Açısından M.:luk	09.03.1998
EPHESUS	Kuthan Savaşçın	Doğmak	06.01.1998
	Hayri Sal	Tevhit	20.01.1998
	Alp Gürkan	M.:luğun Nuru	17.02.1998
EYLEM	Feyyaz Hamidoğlu	Mantık ve İnanç	05.01.1998
	Avram Ventura	Aradığımız Gerçek	19.01.1998
MANİSA	Vedat Kunt	Karanlıktan Aydınliğa	22.12.1997
	Őadan Gökövalı	Taş	05.01.1998
	Şevket Eğribozlu	Mutluluk ve Masonluk	19.01.1998
	Onur Öztarhan	Eğitim ve Öğretimde	
		Köy Enstitüleri	02.02.1998
	Süreyya ağlar	Akıl, Zekâ ve İnsan	10.02.1998
EGE	Fatih Uysal	İnsan Nedir?	10.02.1998
	Kudret Unutmaz	Hatalarımı Görebilecek	
		Gözler İstiyorum	10.02.1998
	Süreyya Sakınç	Benliğe Hakimiyet	14.01.1998
	İlkin İelli	Sevgi	11.02.1998
	Cahit Ülkü	Yükseliş Döneminde	
IŞIN	Atalay Sümer Uğur	Osmanlı Kimliği	08.01.1998
		M.:lukta Gerçek, Hakikat ve	
		Hikmet Kavramları	22.01.1998
	Zeki Sertöz	M.:lukta Özgürlük,	
		EŞitlik ve Kardeşlik	22.01.1998
	Murat Gomel	DüŐüne Odasının	
BAŞARI		DüŐündürdükleri	19.02.1998
	Necdet Kartal	Mutluluk	22.12.1997
	Kutan Özer	Sır Saklama	02.02.1998
	Erol Adil Aksel	Ülkü Mabedi	02.02.1998
	Cahit Ülkü	Osmanlı Kimliği	02.03.1998
	Ahmet Alpaslan	M.: Yemini	29.12.1997
BAŞARI	Oktay Günay	Locanın Nurları	26.01.1998
	İskender OdabaŐiođlu	Kalfa Adayına Ne Anlatalım	09.02.1998
	Cem Gözey	G Harfi	09.02.1998
	Ali Barutçu	Güzellik ve M.:luk	23.02.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Ali Davasoğlu	Kalfalık-Maddi ve Manevi Zenginlik	09.03.1998
	Bilgin Özmen	Kalfa M.: 'un Görev ve Hakları	09.03.1998
ÜÇSUTUN	Vedat Sayınsoy	Ayna	15.01.1998
	Serdar Çilek	Alev Saçan Yıldız ve G Harfi	15.01.1998
	Gökhan Özsan	Felsefeye Giriş	15.01.1998
	Nahit Keresteci	Loca	12.02.1998
	Sıtkı Karapınar	Dostluk	26.02.1998
KARŞIYAKA	Halis Ak	Benliğe Hakimiyet Akıl ve Hikmetle Olur	06.01.1998
	Ahmet Attaroğlu	Bir M.: 'a Yakışacak Şekilde Davranmak	20.01.1998
	Cemal Akanaçlı	Hamtaşı Seçmek	23.12.1997
	Özcan Uzunoğlu	Masonluk Ruhunun Kaynağı Hakikat Severlik	02.02.1998
	Atilla Kundak	İnsan Hakları Kavramı ve M.: 'luk İlkeleri	16.02.1998
	Orhan Tunalı	Ezoterizm	02.03.1998
	Ali Erkul	Nur ve Sevgi Yolu	16.03.1998
BODRUM	Sinan Özer	Masonluk Tarihi	11.12.1997
	Esat Keskin	Eğitim	25.12.1997
	Bolar İren	Mozart	22.01.1998
	Derya Özenç	Ç.: Avadanlıkları	12.02.1998
	İbrahim Avar	Pergel-Gönye	26.02.1998
KORDON	Ataman Güneri	Eğitim	04.12.1997
	Servet Yeşilpınar	K.: 'lık Zincirinin Anlamı	15.01.1998
	Ahmet Zaptçioğlu	Zenginlik ve Mevkii	15.01.1998
	Hakan Özer	Kendini Arayan İnsan	15.01.1998
	Mehmet Çağlar	Kendini Bil	12.02.1998
	Yahya Şerif Tosun	Çalışmak Hayat, Düşünmek Nurdur	12.02.1998
	Necati Kavadarlı	Kirpi	12.02.1998
	Selçuk Karaosmanoğlu	Bencilliğin Akıl Yoluyla Yenilenmesi	26.02.1998
DOĞA	Ünsal Turan	Mason Olabilmek	14.01.1998
TAN	Cengiz Özari	3. Derece Ritüeli Üzerine Düşünceler	06.01.1998
	Emrah Özarı	Düşünce Özgürlüğü Üzerine	20.01.1998
	Ertan Gülgeze	Şefkat Duygusu	03.02.1998
	Hüdai Moral	Medeniyet ve M.: 'luk	17.02.1998
OCAK	Erkal Şekerzâde	Operatif M.: 'luğun Tarihçesi	22.01.1998

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ŐAKUL	David Nacar	Spekülâtif M.:luğun Tarihęesi	22.01.1998
	Sedat Dobrucalı	Türk M.:luğunun Tarihęesi	22.01.1998
	İlkin İçelli	OrtayaŐ Psikolojisi ve M.:luk	06.02.1198
	ner Birkan	Doğumunun 100. Yılında, Büyük M.:luğu	
		Büyük İnsan Hasan li Yücel	12.01.1998
	Necdet Yakal	Aynalar ve Masonluk	23.02.1998
NOKTA	Berk Erbil	Kalfa Avadanlıkları ve Bilginin Ana Temeli	23.02.1998
	Tuncay Erol	Benliğe Hakimiyet	09.03.1998
	Mithat Salepęioęlu	24 Bölümlü Cetvel	09.03.1998
	Onur TaŐkent	G Harfinin Sembolizması	29.12.1998
	Cengiz Döner	M.:luğun Yasaları ve Töreleri	12.01.1998
	Mehmet Haksever	Çırac Avadanlıkları	26.01.1998
İMBAT	Tamer Madranefe	Ham Taş	26.01.1998
	Aydemir ztrk	Kendini AŐmalıdır	23.02.1998
	Necdet Orhun	Felsefede Bilgi Sorununun Mimarları Sofistler	30.12.1997
	Süha Tanrıöver	Efendim	13.01.1998
	İsmet Kğkinal	İnsan ve Evrim	27.01.1998
	İbrahim İzman	Bilgi Çağında Masonluk	10.02.1998
NİRENGİ	Cevat Mengen	Akıl ve Hikmet	24.02.1998
	Haydar Balın	Sayılar	10.03.1998
	Şükrü Tanattı,	2. Derecenin	
	Azmi Eren	DŐndrdkları	08.01.1998
	Yetkin Arıtman	lmszlk	19.02.1998
	Rauf Uğucu	Atatürk ve Eğitim	05.03.1998

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	İNTİKAL TARİHİ
Kadir Sadi Esen	İzmit 1939	02.10.1973	Doğan Güneş	21.04.1997
Zeki Gödekli	Gümrü 1912	11.02.1954	Yükseliş	22.06.1997
Turhan Arsel	İzmir 1948	27.04.1988	Ahenk	06.08.1997
Soli Amado	İzmir 1923	10.03.1954	Hümanitas	15.09.1997
Ahmet Cevdet Aycan	Havza 1925	18.04.1974	Yükseliş	26.09.1997
Erden Kavaklıoğlu	Bandırma 1939	20.11.1975	Ahiler	28.10.1997
Çetin Enuysal	İstanbul 1929	22.12.1969	Ekin	03.11.1997
Kamil Başer	İstanbul 1929	18.06.1991	Atlas	13.11.1997
Roy Menendyan	İstanbul 1945	07.10.1974	Atlas	19.11.1997
Çetin Birgen	İstanbul 1939	03.02.1970	Devrim	02.12.1997
Oğuz Baysarı	Balıkesir 1946	18.05.1992	Körfez	11.12.1997
Oktay Baloğlu	Anamur 1934	14.06.1972	Çağ	13.12.1997
Ali Badur	Isparta 1921	15.06.1961	Kardeşlik	22.12.1997
Aydın İra	Aydın 1944	16.10.1989	Işın	23.12.1997
Armağan Demirer	İstanbul 1935	14.12.1971	Evren	01.01.1998
Yüksel Gökmen	Manisa 1937	15.05.1970	Odak	03.01.1998
Hatay Ziyal	Malatya 1937	06.01.1985	Erenler	06.01.0998
Mustafa Konuk	İstanbul 1923	1972	Güzel İstanbul	08.01.1998
Mehmet Taylan	Uşak 1924	03.12.1971	Kültür	19.01.1998
Ziya Baykut	Gebze 1947	16.12.1986	Hürriyet	22.01.1998
Salih Sezginer	Ankara 1945	14.10.1976	Ahiler	31.01.1998
Selahaddin Erentürk	Yanya 1909	20.05.1957	Burç	05.02.1998

HIÇ BİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Eb. Maş. a intikal eden kardeşlerimize Ev. İn U. Mi. ndan sonsuz mağfiret
ve kederli allelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.

MİMAR SİNAN

Organ of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

ISSN 1301-2762

CONTENTS

6. Message of the M.W. Grand Master ..... Tunç TİMURKAN
9. Masons, Lodges and Guilds..... Celil LAYİKTEZ
29. A Contemporary View on Freemasonry..... Özkan ARAS
38. Reflection of
Masonic Principles to daily life ..... Ergun ÇOBANOĞLU
45. The Rose Symbol..... Ergun ÖNEN
55. Br. Şekûr OKTEN..... Raşid TEMEL
58. On the Concept of Immortality..... Ali DİNÇOL
66. Freedom of Thought and Secularism..... Ahmet ARZAN
75. Philosophy, Religion and Freemasonry..... Mehmet Fuat AKEV
84. Managing Time..... Koray DİNÇOL
97. News from the Lodges ..... Mimar SİNAN
112. Obituaries ..... Mimar SİNAN

Adress : 25, Nuruziya Sokağı — Beyoğlu / İSTANBUL

YEAR : 1998

NO : 107

